

บทที่ 2

แนวคิดการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ศึกษา ได้ค้นคว้าจากเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
2. ลักษณะทั่วไปของระบบติดตามและประเมินผล
3. องค์ประกอบของการติดตามประเมินผล
4. กรอบแนวคิดแผนการบริหารราชการแผ่นดิน
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ เป็นลักษณะนามธรรม ไม่สามารถที่จะมองเห็นเป็นรูปร่างได้ แต่สามารถสังเกตได้จากการแสดงออก “พึง” เป็นคำช่วยกิริยา หมายถึง “ควร” เช่น พึงใจ หมายความว่า เหมาะใจ พอใจ เป็นความรู้สึกที่มีความสุข เมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย และความต้องการ ความพึงพอใจเป็นเรื่องของบุคคล เป็นความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลที่มีความหมายกว้าง ความพึงพอใจโดยทั่วไปตรงกับคำภาษาอังกฤษ “Satisfaction” ซึ่งมีความหมายโดยสังเขปดังนี้

กูต (Good.1973:384) กล่าวว่าความพึงพอใจหมายถึง คุณภาพ สภาพหรือระดับของความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจ และ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่องานของเขา

แมงเกิลสิดอร์ฟ (Mangelsdorff. 1978:86) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับวัดคุณภาพของงาน

วอลแมน (Wolman.1973:333) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง “ความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของความต้องการ หรือ แรงจูงใจ” จากคำจำกัดความข้างต้นจะสังเกตได้ว่า ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ถ้าบุคคลได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุหรือด้านจิตใจ ซึ่งความพึงพอใจนั้นอาจเกิดจากคุณภาพของงาน หรือสิ่งที่มีการนำเสนอในรูปแบบที่น่าพอใจ

สุโท เจริญสุข (2519:23) กล่าวว่า “ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้อีกประการหนึ่ง”

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพจิตใจ ความรู้สึกของผู้เป็นประชากรที่มีต่อการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้อีกประการหนึ่ง

2.2 ลักษณะทั่วไปของระบบติดตามและประเมินผล

ระบบติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือปัจจุบันเรียกว่า “แผนยุทธศาสตร์” สามารถใช้เป็นกลไกในการติดตามแผนการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ที่

กำหนดไว้โดยจะปรากฏในรูปแบบรายงานในทุกช่วงของแผนยุทธศาสตร์ โดยข้อมูลที่ได้จะถูกส่งไปยัง “หน่วยติดตามและประเมินผล” (Monitoring and Evaluation Unit) ซึ่งเป็นหน่วยรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมของจังหวัด นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็น “ระบบสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า” (Early Warning System) ว่าองค์กรท้องถิ่น มีแผนยุทธศาสตร์ที่ดีหรือไม่ อย่างไร สามารถดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้เพียงใด ผลการดำเนินงานตามแผนเป็นอย่างไร เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายในทุกช่วงของแผนต่อไปในอนาคต (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 2548)

2.3 องค์ประกอบของการติดตามประเมินผล

ระบบติดตามประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบสามส่วนหลัก คือ ส่วนปัจจัยนำเข้า (Input) ส่วนของกระบวนการ (Process) และส่วนของผลลัพธ์ (Output) (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 2548) ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือปัจจัยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีเพื่อเข้าสู่ระบบติดตาม และประเมินผล ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ ผู้ประเมิน และเครื่องมือในการประเมิน
2. กระบวนการติดตาม (Process) คือช่วงของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่นซึ่งจะทำให้ทราบว่า แผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ดีเพียงใด สามารถวัดผลได้จริงหรือไม่เป็นไปตามเป้าหมายเพียงใด เพื่อบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถระดมความคิดในการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงาน สู่การบรรลุแผนที่กำหนดไว้ได้ เน้นการติดตามการดำเนินงานโครงการ การเฉพาะกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
3. ผลลัพธ์ (Output) เป็นการติดตามช่วงสุดท้ายหรืออาจเรียกว่า “การประเมินแผนยุทธศาสตร์” ซึ่งจะได้แสดงให้เห็นว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับบุคลากร หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง และเป็นฐานในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของท้องถิ่น อันได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ต่อผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานในแต่ละยุทธศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตามตัวชี้วัด

2.4 กรอบแนวคิดแผนการบริหารราชการแผ่นดิน

แผนการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติ เมื่อ 12 เมษายน พ.ศ.2548 มีสาระสำคัญบนพื้นฐานหลักการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2548 ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ 9 ประเด็น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น 2548) ดังนี้

1. การขจัดความยากจน
2. การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ
3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้
4. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

6. การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
7. การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม
8. การรักษาความมั่นคงของรัฐ
9. การรองรับการเปลี่ยนแปลงและพลวัตโลก

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงมี 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1)การขจัดความยากจน 2)การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ 3)การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ 4) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5)การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และ 6)การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม

2.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5.1 การขจัดความยากจน

เพื่อให้สามารถขจัดความยากจนของประเทศให้หมดสิ้นไป โดยบูรณาการการบริหารจัดการงบประมาณและการปฏิบัติ การแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งระบบตั้งแต่บุคคล ชุมชนและประเทศ โดยในระดับชุมชน มีเป้าหมายประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งและเชื่อมโยงประโยชน์จากปัจจัยแวดล้อม โดยชุมชนจะได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเองโดยมีกลยุทธ์หลัก ได้แก่การยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นธนาคารหมู่บ้าน การสนับสนุนเงินอุดหนุนเฉพาะกิจสำหรับกิจกรรมที่เป็นความต้องการพื้นฐานของชุมชน การจัดสรรงบประมาณตามขนาดประชากรให้ครบทุกหมู่บ้าน การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร เช่น โรงสีข้าวพัฒนาเศรษฐกิจ และเครื่องจักรกลเกษตรขั้นพื้นฐาน เป็นต้น สำหรับระดับบุคคล มีเป้าหมายประสงค์ให้ประชาชนยากจนได้รับโอกาสในการเข้าสู่ทุน ที่ทำกิน และได้รับการพัฒนาความรู้เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ โดยมีกลยุทธ์หลัก ได้แก่ การจัดการรวานแก้จนที่ให้บริการและคำแนะนำด้านอาชีพ การขยายโอกาสเข้าสู่ทุนผ่านระบบการแปลงสินค้าของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.5.2 การพัฒนาและสังคมที่มีคุณภาพ

การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และสังคมในอนาคต จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างคนให้มีความรู้ มีความสุข มีสุขภาพแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น มีวัฒนธรรม มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีสังคมที่สันติ และเอื้ออาทร ปราศจากอบายมุข และสิ่งเสพติด โดยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ อนุรักษ์สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม และพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบวงจร มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อลดรายจ่ายด้านการรักษาพยาบาลของรัฐ เสริมสร้างความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน และทำให้ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประกอบอาชีพ และเกษตรกรรายย่อย

ได้รับความคุ้มครองทางสังคม รวมทั้งเตรียมความพร้อมแก่สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า

2.5.3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

เพื่อให้การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวสู่เศรษฐกิจที่มีสมรรถนะสูง สมดุลและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน องค์ความรู้ นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้ครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เช่น การปรับโครงสร้างภาคการเกษตร การปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรม และการปรับโครงสร้างการท่องเที่ยว การบริการและการค้า เป็นต้น

2.5.4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยการผลิตเพื่อสนองความต้องการในการบริโภคเป็นจำนวนมากส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของประเทศ จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ กับการอนุรักษ์ และทดแทนอย่างเหมาะสม เพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับธรรมชาติ มีฐานทรัพยากรการผลิตและสร้างรายได้ให้กับประชาชน ควบคู่กับการคุ้มครองและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นฟูทรัพยากรดินและการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ บริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำขาดแคลน น้ำท่วม และคุณภาพน้ำ รวมทั้งการควบคุมมลพิษจากขยะ น้ำเสีย ฝุ่นละออง ก๊าซ กลิ่นและเสียง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของเอกชน ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความร่วมมือ และเป็นพลังการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศสู่ความยั่งยืน

2.5.5 การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารการเมืองที่ดี

รากฐานการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืน คือ การปรับปรุงตัวบทกฎหมายให้ทันสมัย สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พัฒนาระบบการยุติธรรมให้ประชาชนได้รับความเสมอภาคและเป็นธรรม สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพโปร่งใส ตรวจสอบได้ ปราศจากการทุจริต ประพฤติมิชอบ รวมทั้งการส่งเสริมระบบธรรมาภิบาลในภาคเอกชนและสังคม เสริมสร้างความเชื่อมั่นเชื่อถือของประชาชนในกลไกการดำเนินงานภาคเอกชนและภาครัฐในทุกระดับ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

2.5.6 การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม

การส่งเสริมและพัฒนาระบบประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในรูปแบบที่เหมาะสม และร่วมกับทุกภาคส่วนที่จะส่งเสริมและยกระดับสิทธิมนุษยชนให้ทัดเทียมระดับสากล รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น ส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนที่สร้างสรรค์ และกระบวนการประชาสังคม ที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน

การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

โดยสรุป จากหลักการแนวคิดการติดตามประเมินผลข้างต้น ผู้ประเมินได้นำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดการศึกษาประเมินผลในครั้งนี้ เพื่อประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อผลผลิตหรือการปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงานขององค์กรภาพรวมซึ่งเป็นผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาขององค์กร และผลการดำเนินงานตามภารกิจ ตามยุทธศาสตร์ การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผนวกกับแนวทางการประเมินผลตามเกณฑ์ ชี้วัดตามแนวทางของ ก.พ.ร. ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อระบบอำนวยความสะดวกความพึงพอใจต่อผู้ให้บริการ นอกจากนี้ผู้ประเมินยังมีการประเมินผลสะท้อนการพัฒนาระบบการจากประชาชน สำหรับการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับสำหรับการนำมาปรับปรุงและพัฒนา ศักยภาพระบบบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในโอกาสต่อไป

2.6 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

กาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งในภาคอีสานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ.2336 โดยท้าวโสมพะมิตร ได้อพยพหลบภัยมาจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพร้อมไพร่พลและมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำป่าว เรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” แล้วได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาลงกรณ์ราช ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้ายกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และพระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” หรือ “เมืองน้ำดำ” ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “กาฬ” แปลว่า “ดำ” “สินธุ์” แปลว่า “น้ำ” กาฬสินธุ์จึงแปลว่า “น้ำดำ” ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตรเป็น “พระยาชัยสุนทร”

ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรกกาฬสินธุ์มีของดีหลากหลายดังคำขวัญที่ว่า

“หลวงพ่องค์ดำ ลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง
โป่งกลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมภูไท ผ้าไหมแพรวา
ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกลานป”

1. ด้านกายภาพ

1.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านหรือชุมชนหรือตำบล

จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และอยู่ตอนกลางของภาค อยู่ระหว่าง เส้นรุ้งที่ 16-17 องศาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 103-104 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 519 กิโลเมตร เนื้อที่ประมาณ 6,946.75 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4.3 ล้านไร่ และมี อาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดจังหวัดสกลนคร และ จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันออก ติดจังหวัดร้อยเอ็ด และ จังหวัดมุกดาหาร

1.4 ลักษณะของดิน

จากการสำรวจสภาพดินของจังหวัดกาฬสินธุ์แบ่งดินตามลักษณะพื้นที่ที่เกิดและศักยภาพการใช้ประโยชน์ที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

1.4.1 ดินที่เกิดในที่ราบน้ำท่วมถึง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือดินที่เกิดตามสันริมน้ำได้แก่ ดินชุดเชียงใหม่ มีลักษณะเนื้อดินละเอียดปานกลางเนื้อดินด้านบนเป็นดินร่วน หรือ ร่วนปนทรายแป้ง สีน้ำตาลเข้มหรือ สีน้ำตาลปนเทาเข้ม มีปฏิกิริยาเป็นกรดปานกลาง ถึงเป็นกรดเล็กน้อย มีค่าของ PH อยู่ระหว่าง 6.0 – 6.5 ส่วนดินชั้นล่างมีลักษณะเนื้อดินไม่แน่นอน อาจเป็นดินร่วนหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนแดง หรือสีน้ำตาลปนเหลืองเข้ม มีปฏิกิริยาเป็นกรดเล็กน้อยถึงปานกลาง ค่าของ PH ประมาณ 6.5 – 7.0 เหมาะสำหรับการทำนาปลูกข้าว

1.4.2 ดินที่เกิดในที่ราบต่ำของตะพักลำน้ำ จะพบในบริเวณพื้นที่ที่มีระดับดินสูงกว่าดินพวกแรกที่ว่ามาแล้วเล็กน้อย ซึ่งพอจะแยกออกเป็น 4 พวกใหญ่ๆ ดังนี้

- ดินที่มีเนื้อดินลึก ได้แก่ ดินชุดร้อยเอ็ด ที่พบมากที่สุด ดินชนิดนี้มีลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายละเอียด หรือดินร่วนสีน้ำตาลปนเทาเข้ม มีปฏิกิริยาเป็นกรดแก่ หรือกรดปานกลาง ค่าของ PH ประมาณ 5 – 6 ดินนี้มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ให้ผลผลิตข้าวเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20 – 30 ถังต่อไร่

- ดินที่มีเนื้อดินตื้น ได้แก่ ชุดดินอัน ดินแพญ จะพบชั้นกรวดลูกรัง หรือชั้นศิลาแลงอยู่ตื้นประมาณ 50 เซนติเมตร

- ดินที่เป็นทรายจัด ได้แก่ ดินชุดอุบลเป็นดินทรายร่วน ลึกเกิน 80 เซนติเมตร
- ดินเค็ม ได้แก่ ดินชุดอุดร ในดินชุดนี้จะสังเกตเห็นง่ายในฤดูแล้งจะมีคราบเกลือขาวๆ อยู่ที่ผิวดินบนสภาพดินดังกล่าวเหมาะสำหรับทำไร่นาสวนผสมเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.3 ดินที่ดอน เหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง และอ้อย อีกทั้งยังคงสภาพเป็นป่าธรรมชาติ ดินพวกนี้พบในพื้นที่ที่เรียกว่า ที่ราบของตะพักลำน้ำชั้นกลาง กับที่ราบของตะพักลำน้ำชั้นสูง มีลักษณะทั่วไปเป็นลุ่มๆ ดอนๆ แบบลูกคลื่น จะสังเกตเห็นได้ง่าย คือ อยู่สูงกว่าดินที่ใช้ทำนา (ที่มา : สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์)

1.4.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่รวม จำนวน 4.34 ล้านไร่ (4,341,716 ไร่) จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งออกเป็น

- (1) พื้นที่ป่าไม้ จำนวน 0.47 ล้านไร่ (470,460 ไร่) หรือ ร้อยละ 10.84 ของพื้นที่จังหวัด
- (2) พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 2.70 ล้านไร่ (2,701,256 ไร่) หรือ ร้อยละ 62.21 ของพื้นที่จังหวัด

- พื้นที่เกษตรถือครอง จำนวน 2.24 ล้านไร่ (2,151,631 ไร่) หรือ ร้อยละ 79.66 ของพื้นที่ทำการเกษตร

- พื้นที่เกษตรในเขตพื้นที่ชลประทาน จำนวน 0.40 ล้านไร่ (493,866 ไร่) หรือ ร้อยละ 18.28 ของพื้นที่ทำการเกษตร

- พื้นที่เกษตรในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน จำนวน 0.06 ล้านไร่ (55,759 ไร่) หรือร้อยละ 2.06 ของพื้นที่การเกษตร

(3) พื้นที่นอกการเกษตร จำนวน 1.17 ล้านไร่ (1,170,000 ไร่) หรือร้อยละ 26.95 ของพื้นที่จังหวัด

(ที่มา: สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาฬสินธุ์/สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์/โครงการชลประทานกาฬสินธุ์)

2. ด้านการเมือง/การปกครอง

2.1 เขตการปกครอง

จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค ออกเป็น 18 อำเภอ 135 ตำบล 1,584 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองกาฬสินธุ์	จำนวน	17	ตำบล	185	หมู่บ้าน
2. อำเภอกมลาไสย	จำนวน	8	ตำบล	111	หมู่บ้าน
3. อำเภอกุฉินารายณ์	จำนวน	12	ตำบล	145	หมู่บ้าน
4. อำเภอเขาวง	จำนวน	6	ตำบล	71	หมู่บ้าน
5. อำเภอคำม่วง	จำนวน	6	ตำบล	71	หมู่บ้าน
6. อำเภอท่าคันโท	จำนวน	6	ตำบล	60	หมู่บ้าน
7. อำเภอนามน	จำนวน	5	ตำบล	67	หมู่บ้าน
8. อำเภอยางตลาด	จำนวน	15	ตำบล	208	หมู่บ้าน
9. อำเภอร่องคำ	จำนวน	3	ตำบล	40	หมู่บ้าน
10. อำเภอสมเด็จ	จำนวน	8	ตำบล	94	หมู่บ้าน
11. อำเภอสหัสขันธ์	จำนวน	8	ตำบล	85	หมู่บ้าน
12. อำเภอหนองกุงศรี	จำนวน	9	ตำบล	113	หมู่บ้าน
13. อำเภอห้วยผึ้ง	จำนวน	4	ตำบล	52	หมู่บ้าน
14. อำเภอห้วยเม็ก	จำนวน	9	ตำบล	84	หมู่บ้าน
15. อำเภอฆ้องชัย	จำนวน	5	ตำบล	48	หมู่บ้าน
16. อำเภอดอนจาน	จำนวน	5	ตำบล	48	หมู่บ้าน
17. อำเภอนาคู	จำนวน	5	ตำบล	55	หมู่บ้าน
18. อำเภอสามชัย	จำนวน	4	ตำบล	47	หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น 151 แห่ง ประกอบด้วย

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง
- เทศบาลเมือง จำนวน 2 แห่ง
- เทศบาลตำบล จำนวน 77 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 71 แห่ง

(ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดกาฬสินธุ์, สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์)

2.2 การเลือกตั้ง

2.2.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบไปด้วย 18 อำเภอ แบ่งเขตการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกเป็น 5 เขตการเลือกตั้ง ดังนี้

เขตเลือกตั้งที่ 1 : อำเภอเมืองกาฬสินธุ์, อำเภอร่องคำ และอำเภอกมลาไสย (เฉพาะตำบลโคกสมบูรณ์ ตำบลโพนงาม ตำบลดงลิง และตำบลเจ้าท่า)

เขตเลือกตั้งที่ 2 : อำเภอยางตลาด, อำเภอฆ้องชัย และอำเภอกมลาไสย (เฉพาะตำบลหนองแปน ตำบลกมลาไสย ตำบลหลักเมือง และตำบลัญญา)

เขตเลือกตั้งที่ 3 : อำเภอห้วยเม็ก, อำเภอหนองกุงศรี, อำเภอท่าคันโท และอำเภอสหัสขันธ์

เขตเลือกตั้งที่ 4 : อำเภอสามชัย, อำเภอคำม่วง, อำเภอสมเด็จ, อำเภอนามน และอำเภอดอนจาน

เขตเลือกตั้งที่ 5 : อำเภอกุฉินารายณ์, อำเภอเขาวง, อำเภอนาคู และอำเภอห้วยผึ้ง

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาฬสินธุ์)

3. ประชากร

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร

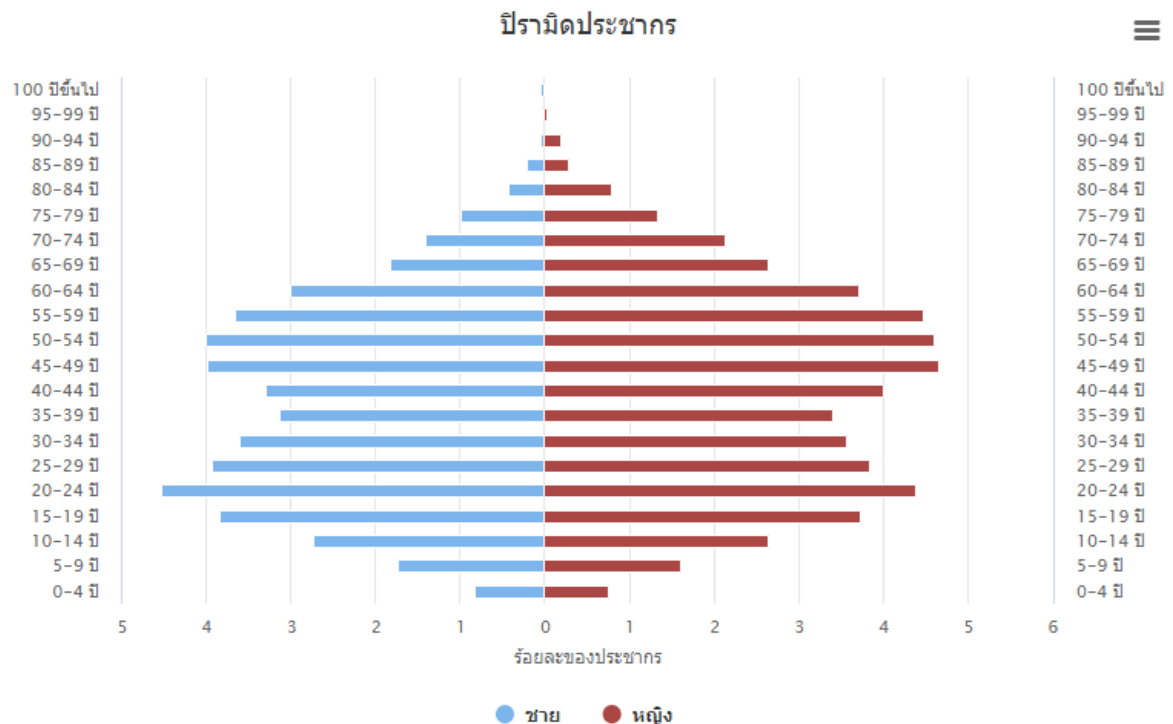
จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากรทั้งสิ้น ณ วันที่ 20 มกราคม 2563 จำนวน 820,585 คน แยกเป็นหญิง จำนวน 414,757 คน และ ชาย จำนวน 405,828 คน ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน โดยอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ รองลงมาคือ อำเภอยางตลาด และกุฉินารายณ์ ความหนาแน่นของประชากร 141.84 คน/ตร.กม.

ประชากร กาฬสินธุ์ ปี 2563

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
0-4 ปี	17,442	16,297	33,739
5-9 ปี	24,458	22,801	47,259
10-14 ปี	27,425	25,991	53,416
15-19 ปี	28,204	26,711	54,915
20-24 ปี	30,821	29,169	59,990
25-29 ปี	28,824	27,585	56,409
30-34 ปี	26,523	25,682	52,205
35-39 ปี	27,203	25,406	52,609
40-44 ปี	29,659	29,487	59,146
45-49 ปี	34,979	36,443	71,422
50-54 ปี	35,101	36,523	71,624
55-59 ปี	28,573	30,597	59,170
60-64 ปี	22,777	25,011	47,788
65-69 ปี	17,124	20,600	37,724
70-74 ปี	12,868	15,658	28,526
75-79 ปี	7,454	10,004	17,458
80-84 ปี	3,810	6,228	10,038
85-89 ปี	1,776	3,182	4,958
90-94 ปี	611	1,072	1,683
95-99 ปี	153	239	392
100 ปีขึ้นไป	43	71	114
รวม	405,828	414,757	820,585

ที่มา: DOH Dashboard กาฬสินธุ์ (ข้อมูลจาก HDC)
วันที่ประมวลผล: 20 มกราคม 2563

ปิรามิดประชากรจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2563

หมายเหตุ : โครงสร้างประชากรใช้ข้อมูลผู้มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ทะเบียนบ้าน
กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

เมื่อนำข้อมูลประชากรของจังหวัดกาฬสินธุ์มาวิเคราะห์ตามช่วงอายุแล้ว พบว่า โครงสร้างประชากรของจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นรูปปิรามิดแบบรวงผึ้ง แสดงให้เห็นว่าประชากรของจังหวัดกาฬสินธุ์มีอัตราเด็กแรกเกิด 0 – 4 ปีต่ำ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานช่วงอายุ 25 – 44 ปี มีจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นประชากรวัยแรงงานที่จะสร้างมูลค่าและผลผลิตให้กับจังหวัด สำหรับในระยะ 20 ปี ข้างหน้า โครงสร้างประชากรจังหวัดกาฬสินธุ์จะประสบปัญหาประชากรวัยแรงงานน้อยลง และมีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปสูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นภาคการผลิตที่ใช้แรงงานในช่วงอายุดังกล่าว ส่วนภาคการเกษตร อาจไม่มากเท่าที่ควร ลักษณะโครงสร้างประชากรเช่นนี้จะส่งผลให้ขาดกำลังแรงงานเพื่อสร้างผลผลิตและขยายเศรษฐกิจ ในขณะที่ประชาชนวันสูงอายุเพิ่มสูงขึ้นจะเป็นภาระต้องงบประมาณของรัฐเพิ่มขึ้นในการจัดสวัสดิการและดูแลสุขภาพของประชาชนสูงอายุ

3.2 ช่วงอายุและจำนวนประชากร

จำนวนประชากรแยกอายุ จังหวัดกาฬสินธุ์ (มกราคม 2563)

ลักษณะข้อมูล	ชาย	หญิง	รวม
แยกตามเพศ	483,447	493,728	977,175
แยกตามลักษณะสถานะของบุคคล			
- ผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน	482,088	493,153	975,241
- ผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน	620	226	846
- ผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านกลาง (ทะเบียนซึ่งผู้อำนวยการทะเบียนกลาง กำหนดให้จัดทำขึ้นสำหรับ ลงรายการบุคคลที่ไม่อาจมีชื่อในทะเบียนบ้าน)	846	183	6,022
- ผู้ที่อยู่ระหว่างการย้าย (ผู้ที่ย้ายออกแต่ยังไม่ได้ย้ายเข้า)	183	63	246

แยกตามช่วงอายุ (ปี) (เฉพาะผู้มีสัญชาติไทย และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน)

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	3,788	3,657	7,445	26 ปี	7,172	6,910	14,082	52 ปี	8,859	9,470	18,329	78 ปี	1,431	2,029	3,460
1 ปี	4,242	4,003	8,245	27 ปี	7,486	7,118	14,604	53 ปี	8,129	8,452	16,581	79 ปี	1,280	1,801	3,081
2 ปี	4,368	4,301	8,669	28 ปี	7,635	7,259	14,894	54 ปี	7,880	8,271	16,151	80 ปี	1,030	1,509	2,539
3 ปี	4,912	4,450	9,362	29 ปี	7,593	7,132	14,725	55 ปี	7,736	8,055	15,791	81 ปี	968	1,499	2,467
4 ปี	4,848	4,540	9,388	30 ปี	7,352	6,924	14,276	56 ปี	7,207	7,727	14,934	82 ปี	872	1,407	2,279
5 ปี	4,935	4,792	9,727	31 ปี	7,223	6,678	13,901	57 ปี	6,622	6,989	13,611	83 ปี	666	1,229	1,895
6 ปี	5,452	5,070	10,522	32 ปี	7,230	6,919	14,149	58 ปี	6,495	6,868	13,363	84 ปี	564	1,024	1,588
7 ปี	5,447	5,164	10,611	33 ปี	7,097	6,641	13,738	59 ปี	5,856	6,509	12,365	85 ปี	486	816	1,302
8 ปี	5,953	5,570	11,523	34 ปี	7,305	6,767	14,072	60 ปี	5,754	6,445	12,199	86 ปี	410	744	1,154
9 ปี	5,696	5,454	11,150	35 ปี	7,436	7,050	14,486	61 ปี	5,490	5,990	11,480	87 ปี	377	655	1,032
10 ปี	5,716	5,409	11,125	36 ปี	7,434	7,143	14,577	62 ปี	5,072	5,773	10,845	88 ปี	312	640	952
11 ปี	5,658	5,413	11,071	37 ปี	7,506	7,038	14,544	63 ปี	4,941	5,295	10,236	89 ปี	269	474	743
12 ปี	5,791	5,465	11,256	38 ปี	7,783	7,339	15,122	64 ปี	4,418	4,977	9,395	90 ปี	187	365	552
13 ปี	5,926	5,734	11,660	39 ปี	7,676	7,476	15,152	65 ปี	4,326	4,837	9,163	91 ปี	140	243	383
14 ปี	5,918	5,559	11,477	40 ปี	7,879	7,512	15,391	66 ปี	3,984	4,712	8,696	92 ปี	118	246	364
15 ปี	5,898	5,702	11,600	41 ปี	7,784	7,561	15,345	67 ปี	3,730	4,427	8,157	93 ปี	105	186	291
16 ปี	6,052	5,744	11,796	42 ปี	7,523	7,293	14,816	68 ปี	3,508	4,250	7,758	94 ปี	66	133	199
17 ปี	5,870	5,580	11,450	43 ปี	8,104	8,074	16,178	69 ปี	3,354	4,046	7,400	95 ปี	45	82	127
18 ปี	5,828	5,413	11,241	44 ปี	8,123	8,250	16,373	70 ปี	3,187	3,965	7,152	96 ปี	39	50	89
19 ปี	5,744	5,198	10,942	45 ปี	8,036	8,242	16,278	71 ปี	3,113	3,849	6,962	97 ปี	28	44	72
20 ปี	6,016	5,349	11,365	46 ปี	8,483	8,834	17,317	72 ปี	2,865	3,456	6,321	98 ปี	23	34	57
21 ปี	5,390	5,674	11,064	47 ปี	8,663	9,021	17,684	73 ปี	2,547	3,306	5,853	99 ปี	15	31	46
22 ปี	5,385	6,065	11,450	48 ปี	8,632	9,036	17,668	74 ปี	2,318	2,884	5,202	100 ปี	12	22	34
23 ปี	6,783	6,708	13,491	49 ปี	8,776	9,125	17,901	75 ปี	2,082	2,573	4,655	มากกว่า 100 ปี	35	44	79
24 ปี	7,242	7,088	14,330	50 ปี	8,911	9,459	18,370	76 ปี	1,947	2,500	4,447	ปี			
25 ปี	7,169	7,076	14,245	51 ปี	8,681	9,085	17,766	77 ปี	1,640	2,156	3,796				

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน (<http://www.bora.dopa.go.th>)

4. สภาพทางสังคม

4.1 การศึกษา

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการจัดการศึกษาครอบคลุมทุกระดับ ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ มี “มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์” เป็นมหาวิทยาลัยประจำจังหวัด

หน่วยงานที่จัดการศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์มี ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาอาชีพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนและชุมชน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาระดับอาชีวศึกษา
3. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาระดับปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอาชีวศึกษา
4. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา
5. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาอุดมศึกษา (ระดับปริญญา) และต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา (ต่ำกว่าระดับปริญญา)
6. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย การศึกษาระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษา (ระดับปริญญา)

ในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 1,173 แห่ง มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 207,451 คน จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 11,127 คน มีจำนวนห้องเรียน 8,505 ห้อง และมีครูผู้สอน 9,398 คน จำนวนนักเรียนเฉลี่ยต่อห้องอยู่ที่ 24.39 คน และอัตราเฉลี่ย ครู 1 คน ต่อ นักเรียน 22.07 คน

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางแสดงข้อมูลหน่วยงาน/ จำนวนผู้เรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2563)

สังกัด/ หน่วยงาน	จำนวน สถานศึกษา	ผู้เรียน											
		เตรียม ความพร้อม	เด็กเล็ก	ก่อน ประถม	ประถม	ม.ต้น	ม.ปลาย	ปวช.	ปวส.	อุดมศึกษา	คน พิการ	รวม	
1. สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ													
1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)													
1) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 1	174			4,253	16,398	1,772							22,423
2) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 2	170			4,336	13,362	2,839							20,537
3) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 3	199			4,944	19,644	2,997							27,585
4) สพม. เขต 24	55					17,869	14,030						31,899
5) ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดกาฬสินธุ์	1	407											407
6) โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล	1			3	119	174	171						467
1.2 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา (สช.)													
1) โรงเรียนเอกชนจังหวัด	53		323	7,414	11,459	1,237	159						20,592
1.3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)	17							7,995	3,587	28			11,610
1.4 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย													
1) กศน. อำเภอก	18			750	10,370	14,969	2				82		26,173
1.5 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)													
1) มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	1									4,440			4,440
2) วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	1									360			360
2. สังกัดกระทรวงมหาดไทย													
2.1 สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น													
1) สถานศึกษา	15			1,874	2,558	3,517	3,049						10,998
2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	438		19,343										19,343
2.2 สำนักงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์	7		120	853	1,506	132	41						2,652

2.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์	12					3,329	3,008					6,337
3. สังกัดสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ												
1) สถานศึกษา/ โรงเรียนพระปริยัติธรรม	10					547	290					837
4. กระทรวงวัฒนธรรม												
1) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์)	1					127	322			342		791
รวม	1,173	407	19,786	23,677	65,796	44,910	36,039	7,997	3,587	5,170	82	207,451

ตารางแสดงจำนวนบุคลากร จำแนกตามสังกัด (ข้อมูล ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2563)

สังกัด/ หน่วยงาน	จำนวนบุคลากร				จำนวนนักเรียน/ นักศึกษา			จำนวน ห้องเรียน
	บริหาร	สอน	สนับสนุน	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
1. สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ								
1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)								
1) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 1	142	1,219	18	1,379	11,650	10,773	22,773	1,609
2) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 2	225	1,298	-	1,523	10,812	9,725	20,537	1,657
3) สพป.กาฬสินธุ์ เขต 3	169	1,901	153	2,223	14,333	13,252	27,585	1,878
4) สพม. เขต 24	88	2,056	150	2,294	14,010	17,889	31,899	921
5) ศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดกาฬสินธุ์	1	71	4	76	242	165	407	6
6) โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญานุกูล	2	16	-	18	298	169	467	51
1.2 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา (สช.)								
1) โรงเรียนเอกชนจังหวัด	53	983	-	1,036	10,267	10,325	20,592	785
1.3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)	48	447	190	685	7,127	4,483	11,610	592
1.4 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)								
1) กศน. อำเภอ	18	425	44	487	14,339	11,834	26,173	653

โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

1.5 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)									
1) มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	26	332	265	623	1,441	2,999	4,440		
2) วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	6	24	16	46			360		
2. สังกัดกระทรวงมหาดไทย									
2.1 สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น									
1) สถานศึกษา	2	73	-	75			10,998		
2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก							19,343		
2.2 สำนักงานเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์	10	101	7	108	1,327	1,325	2,652	90	
2.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์	30	304	28	362	2,866	3,471	6,337	163	
3. สังกัดสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ									
1) สถานศึกษา/ โรงเรียนพระปริยัติธรรม	14	87	22	123	837	-	837	57	
4. กระทรวงวัฒนธรรม									
1) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์)	5	61	3	69	363	428	791	43	
รวม	839	9,398	900	11,127	89,912	86,838	207,451	8,505	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย O-NET มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 6

ปี 2560			ปี 2561			ปี 2562		
ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)
33.23	28.84	71	35.02	30.34	-	32.34	28.08	

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย O-NET มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3

ปี 2560			ปี 2561			ปี 2562		
ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)
34.33	31.98	-	37.50	35.67	-	36.30	34.85	-

ตารางแสดงค่าเฉลี่ย O-NET ประถมศึกษาปีที่ 6

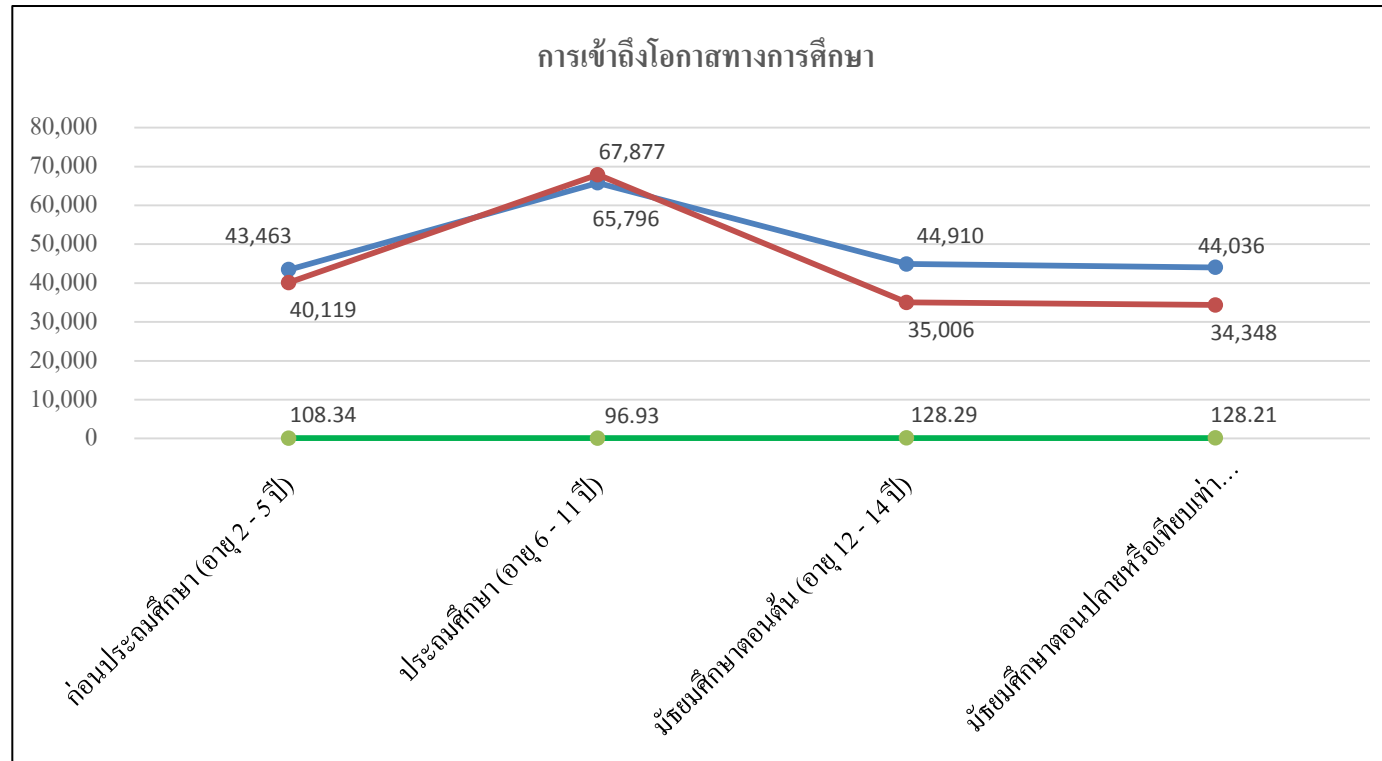
ปี 2560			ปี 2561			ปี 2562		
ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)	ค่ากลางของ ประเทศ	ภาพสินธุ์	อันดับ (ประเทศ)
39.79	36.66	-	43.41	39.79	-	37.99	34.81	-

หมายเหตุ : ข้อมูลไม่ได้จัดลำดับในระดับประเทศอย่างเป็นทางการ

การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรวัยเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าได้เข้าเรียนทุกคน

ที่	นักเรียนแยกอายุกลุ่มอายุ	นักเรียน	ประชากร	ร้อยละ
1	ก่อนประถมศึกษา (อายุ 2 - 5 ปี)	43,463	40,119	108.34
2	ประถมศึกษา (อายุ 6 - 11 ปี)	65,796	67,877	96.93
3	มัธยมศึกษาตอนต้น (อายุ 12 - 14 ปี)	44,910	35,006	128.29
4	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (อายุ 15 - 17 ปี)	44,036	34,348	128.21
รวมทั้งหมด		198,205	177,350	111.76

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์

การขยายโอกาสทางการศึกษา จากปี 2560 - 2563 พบว่า ประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ เป็นผู้ไม่มีการศึกษา ได้แก่ ผู้เร่ร่อนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ลดลงจากจำนวน 1,700 คน เป็นจำนวน 450 คน คิดเป็นร้อยละ 0.20 ของผู้ที่มีงานทำทั้งสิ้น โดยประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาซึ่งเพิ่มขึ้นจากจำนวน 235,600 คน เป็นจำนวน 280,370 คน รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ลดลงจากจำนวน 191,300 เป็นจำนวน 52,060 คน

ตารางแสดงจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ แยกตามระดับการศึกษาปี 2559 – 2563

หน่วย : พันคน/ ร้อยละ

สถานภาพแรงงาน/ปี พ.ศ.	2560		2561		2562		2563	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ที่มีงานทำ	437.05	100.00	423.44	100.00	407.50	100.00	395.31	100.00
ไม่มีการศึกษา	0.45	0.10	0.74	0.17	0.31	0.08	0.41	0.10
การศึกษาระดับประถม	280.37	64.10	265.59	62.72	247.01	60.62	231.64	58.60
การศึกษาระดับมัธยมต้น	82.06	11.00	48.72	11.50	48.33	11.86	45.81	11.60
การศึกษาระดับมัธยมปลาย	63.26	14.00	52.29	12.35	51.41	12.62	59.53	15.10
การศึกษาระดับอาชีวะ	8.41	1.50	7.52	1.77	5.49	1.35	6.53	1.70
การศึกษาระดับอุดมศึกษา	40.91	9.30	48.58	11.47	54.96	13.49	51.38	13.00

(ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์)

4.2 สาธารณสุข

1) สถานบริการสาธารณสุข ตารางแสดงจำนวนสถานบริการสาธารณสุข จำแนกรายอำเภอ

ลำดับ	อำเภอ	รพศ./รพท./รพช.			รพ.สต.		
		ระดับ	แห่ง	ขนาดเตียง (ตามกรอบ)	ขนาดใหญ่	ปกติ	รวม
4601	เมือง	S	1	540	2	19	21
4602	นามน	F2	1	30	-	6	6
4603	กมลาไสย	F1	1	120	1	9	10
4604	ร่องคำ	F2	1	30	-	2	2
4605	กุฉินารายณ์	M2	1	160	-	17	17
4606	เขาวง	F2	1	90	-	5	5
4607	ยางตลาด	M2	1	120	2	15	17
4608	ห้วยเม็ก	F2	1	30	1	8	9
4609	สหัสขันธ์	F2	1	30	-	8	8
4610	คำม่วง	F2	1	60	1	5	6
4611	ท่าคันโท	F3	1	30	-	7	7
4612	หนองกุงศรี	F2	1	60	2	7	9
4613	สมเด็จ	M2	1	90	1	8	9
4614	ห้วยผึ้ง	F2	1	30	-	5	5
4615	สามชัย	F2	1	30	-	5	5
4616	นาคู	F3	1	40	-	7	7
4617	ดอนจาน	F3	1	0	-	6	6
4618	ฆ้องชัย	F3	1	10	-	7	7
รวมกาฬสินธุ์				1,500	10	146	156

แหล่งข้อมูล: รายงานสรุปสถานการณ์รับรองคุณภาพสถานพยาบาล สถานบัน
รับรองคุณภาพ โรงพยาบาล

2) บุคลากรทางการแพทย์ ในปี 2564 มีแพทย์ทั้งหมด 199 คน โดยมีอัตราส่วน
แพทย์ต่อประชากรเท่ากับ ประชากร 4,910 คน/แพทย์ 1 คน

ตำแหน่งสายงาน	สสจ.	รพช.	สสอ.	รพท.	รวม	อัตราส่วน:
แพทย์	2	121	-	76	199	1 : 4,910
ทันตแพทย์	4	56	-	15	75	1 : 13,029
เภสัชกร	10	109	-	36	155	1 : 6,304
พยาบาลวิชาชีพ	8	948	288	522	1,766	0.425694444
พยาบาลเทคนิค	-	1	-	3	4	1 : 244,294
นักเทคนิคการแพทย์	-	57	-	14	71	1 : 13,763
นักวิชาการสาธารณสุข	43	76	315	32	466	1 : 2,097
นักกายภาพบำบัด	-	53	-	10	63	1 : 15,511
นักรังสีการแพทย์	-	10	-	9	19	1 : 51,430
นักวิทยาศาสตร์การแพทย์	-	3	-	1	4	1 : 244,294
แพทย์แผนไทย	2	27	5	4	38	1 : 25,715
นักโภชนาการ	-	11	-	3	14	1 : 69,798
นักจิตวิทยา(คลินิก)	-	1	-	1	2	1 : 488,588
นักสังคมสงเคราะห์	-	-	-	1	1	1 : 977,175
เจ้าพนักงานสาธารณสุข	8	12	162	3	185	1 : 5,282
เจ้าพนักงานสาธารณสุข (เวชกิจ)	-	45	2	8	55	1 : 17,767
เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข	2	34	59	-	95	1 : 10,286
เจ้าพนักงานเภสัชกรรม	2	80	2	20	104	1 : 9,396
เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์การแพทย์	-	13	-	8	21	1 : 46,532
เจ้าพนักงานเวชสถิติ	-	15	-	7	22	1 : 44,417
เจ้าพนักงานเวชกรรมฟื้นฟู	-	1	-	-	1	1 : 977,175
เจ้าพนักงานรังสีการแพทย์	-	8	-	1	9	1 : 108,575
ข้าราชการอื่นๆ	32	88	1	33	154	1 : 6,345
รวมข้าราชการ	113	1,769	834	807	3,523	0.234027778
ลูกจ้างประจำ	4	98	1	42	145	1 : 6,739
พนักงานราชการ	16	30	3	32	81	1 : 12,064
พทส. (สายวิชาชีพ)/สายสนับสนุน	21	920	390	316	1,647	0.453472222
ลูกจ้างชั่วคราว (สายวิชาชีพ)/สายสนับสนุน	23	48	54	417	542	1 : 1,803
รวมทั้งหมด	64	1096	448	807	2,415	0.15625

3) สาเหตุการป่วยและตายด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

เมื่อพิจารณาสาเหตุการตายจำแนกตามกลุ่มโรค ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ ปี 2561-2564 พบว่า กลุ่มโรคที่เป็นสาเหตุการตายมากที่สุด 3 อันดับแรก และอัตราตายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ

1. เนื้องอก อัตราตาย 139.97, 149.59, 122.02 และ 71.94 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ
2. โรคระบบไหลเวียนโลหิต อัตราตาย 80.29, 81.54, 73.32 และ 56.28 ต่อประชากรแสนคน
3. โรคของระบบทางเดินหายใจ อัตราตาย 58.56, 78.09, 60.40 และ 37.05 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

จำนวนและอัตราการตายต่อประชากร 100,000 คน จำแนกตามกลุ่มโรค ปี 2561 - 2564

กลุ่มสาเหตุ	ปี 2561		ปี 2562		ปี 2563		ปี 2564	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา
เนื้องอก (C00 -D49)	1379	140	1475	150	1200	122	703	72
โรกระบบไหลเวียนโลหิต(I00- I99)	791	80	804	82	721	73	550	56
โรคของระบบทางเดินหายใจ(J00- J98)	577	59	770	78	594	60	362	37
โรคของระบบสืบพันธุ์และทางเดินปัสสาวะ (N00-N99)	597	61	661	67	627	64	418	43
โรคติดเชื้อและปรสิต(A00-B99)	587	60	745	76	559	57	335	34
โรกระบบประสาท(G00-G98)	174	18	633	64	399	41	280	29
โรคของต่อมไร้ท่อโภชนาการและเมตาบอลิซึม(E00- E88)	464	47	426	43	314	32	201	21
ระบบย่อยอาหาร (K00 - K92)	382	39	391	40	326	33	188	19
โรคของผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง (L00 - L98)	61	6	36	4	23	2	7	1
โรคของระบบกล้ามเนื้อ กระดูกและเนื้อเยื่อประสาท (M00 - M99)	23	2	39	4	37	4	25	3
โรคทางจิตเวชและความผิดปกติของพฤติกรรม (F01-F99)	22	2	17	2	18	2	6	1
ภาวะบางอย่างที่เกิดในระยะประกำเนิด (P00-P96)	26	3	22	2	7	1	7	1
ความผิดปกติ ความพิการแต่กำเนิด และโครโมโซมผิดปกติ(Q00-Q99)	24	2	13	1	12	1	188	19
โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือดและความผิดปกติเกี่ยวกับกลไกของภูมิคุ้มกัน(D50-D89)	15	2	11	1	12	1	11	1

ที่มา: สถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขปี 2561-2563, ปี 2564 ระบบข้อมูลการเกิด - ตาย ระหว่างเดือน มกราคม - มีนาคม 2564 (<https://deathbirthrepo.dcs.moph.go.th/>)

หมายเหตุ : สาเหตุการตายที่ไม่นำมาจัดอันดับ 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มอาการ อาการแสดงและสิ่งผิดปกติที่พบจากการตรวจทางคลินิกและตรวจทางห้องปฏิบัติการที่มีได้มีรหัสระบุไว้ 2) กลุ่มสาเหตุตายภายนอกของอาการป่วย การตายและผลที่ตามมาที่มีได้ระบุไว้ที่อื่น

4) สาเหตุการป่วย

ผลการให้บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

ประเภทผู้ป่วยนอก จำแนกตามกลุ่มโรคที่สำคัญ ตั้งแต่ปี 2561 – 2564 พบว่า
กลุ่มโรคที่เป็น สาเหตุการป่วย 3 อันดับแรก คือ

- 1) โรคเบาหวาน
- 2) ความดันโลหิตสูงที่ไม่มีสาเหตุ
- 3) โรคเนื้อเยื่อผิดปกติ ตามลำดับ

ประเภทผู้ป่วยใน กลุ่มโรคที่เป็นสาเหตุการป่วยที่พบมากที่สุด คือ

- 1) โรคปอดบวม
- 2) การบาดเจ็บภายในกะโหลกศีรษะ
- 3) การบาดเจ็บกระดูกเฉพาะอื่น ๆ , ไม่ระบุเฉพาะและหลายบริเวณในร่างกาย ตามลำดับ

สาเหตุการป่วยของผู้ป่วยนอกจำแนกตามกลุ่มโรคที่สำคัญ จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2561 - 2564

ลำดับ	ชื่อโรค	2561	2562	2563	2564
1	เบาหวาน	375,987	360,007	346,556	239,969
2	ความดันโลหิตสูงที่ไม่มีสาเหตุ	262,669	268,013	275,375	190,315
3	เนื้อเยื่อผิดปกติ	357,449	374,642	350,393	188,197
4	การติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบนแบบเฉียบพลันอื่นๆ	230,467	192,006	157,795	88,107
5	โรคอื่น ๆ ของหลอดเลือด กระเพาะและดูโอเดนิม	135,024	123,240	108,635	63,854
6	ความผิดปกติอื่น ๆ ของฟันและโครงสร้าง	125,370	124,256	102,786	58,433
7	การบาดเจ็บกระดูกเฉพาะอื่นๆ ไม่ระบุเฉพาะและหลายบริเวณในร่างกาย	76,894	69,397	60,661	40,435
8	พยาธิสภาพของหลังส่วนอื่น ๆ	62,848	66,839	63,126	36,362
9	โรคอื่น ๆ ของผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	58,062	58,924	50,979	28,869
10	ฟันผุ	48,508	38,929	66,582	27,276

ที่มา :เว็บ HDC สสจ กาฬสินธุ์ https://ksn.hdc.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php

กลุ่มรายงานมาตรฐาน ปี 2564 ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2562 – 20 มิถุนายน 2564

สาเหตุการป่วยของผู้ป่วยใน จำแนกตามกลุ่มโรค เขตบริการสุขภาพที่ 7 จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี -25612564

ลำดับ	ชื่อโรค	2561	2562	2563	2564
1	ปอดบวม	8,779	7,219	6,809	3,607
2	การบาดเจ็บภายในกะโหลกศีรษะ	3,604	3,801	3,172	2,370
3	การบาดเจ็บกระดูกเฉพาะอื่น ๆ , ไม่ระบุเฉพาะและหลายบริเวณในร่างกาย	3,701	3,634	3,436	2,223
4	เบาหวาน	3,939	4,103	3,885	2,100

โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

5	โรคอักเสบติดเชื้อของผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	3,325	3,465	3,314	1,958
6	หลอดลมอักเสบเฉียบพลันและหลอดลมเล็กอักเสบเฉียบพลัน	3,951	3,158	2,557	1,788
7	โลหิตจางอื่น ๆ	3,306	3,415	3,091	1,686
8	การดูแลมารดาอื่นๆ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับทารกในครรภ์ และถุงน้ำคร่ำและปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะคลอด	2,852	2,717	2,618	1,439
9	โรคหลอดลมอักเสบ ถุงลมโป่งพองและปอดชนิดอุดกั้นแบบเรื้อรังอื่น	2,346	2,116	2,169	1,293
10	ความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตะบอลิกอื่น ๆ	1,697	2,602	2,579	1,284

ที่มา :เว็บ HDC สสจ ภาพสินธุ์.https://ksn.hdc.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php

กลุ่มรายงานมาตรฐาน ปี 2564 ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2562 20 - มิถุนายน 2564

จำนวนและอัตราป่วยด้วยโรคที่ต้องเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา 10 อันดับแรก พ.ศ. 2560 – 2563

ลำดับ	ชื่อโรค	พ.ศ.2560		พ.ศ.2564		พ.ศ.2562		พ.ศ.2563	
		จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา
1	อุจจาระร่วง	11,299	1,146.91	9,213	935.11	12,484	1,266.12	7,764	751.44
2	ไข้หรือไข้ไม่ทราบสาเหตุ	3,404	345.52	2,940	298.41	4,196	425.56	3,467	335.55
3	ปอดบวม	1,338	135.81	2,094	212.54	2,895	293.61	1,845	178.57
4	ไข้หวัดใหญ่	164	16.65	688	69.83	521	52.84	557	53.91
5	D.H.F.	203	20.61	605	61.41	654	66.33	799	77.33
6	อาหารเป็นพิษ	1,752	177.84	1,291	131.04	1,480	150.10	1,006	97.37
7	Dengue fever	562	57.05	426	43.24	484	49.09	614	59.43
8	ตาแดง	1,295	131.45	881	89.42	790	80.12	612	59.23
9	มือ เท้า ปาก	843	85.57	559	56.74	459	46.55	231	22.36
10	สุกใส	415	42.12	614	62.32	573	58.11	376	36.39

ที่มา : รายงานระบาดวิทยา (R506) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ 2560 – 2563

จำนวนและอัตราป่วยด้วยโรคที่ต้องเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา 10 อันดับแรก พ.ศ.2564

ลำดับ	ชื่อโรค	พ .ศ.2564	
		จำนวน	อัตรา
1	อุจจาระร่วง	3,955	382.78
2	ไข้หรือไข้ไม่ทราบสาเหตุ	1,187	114.88
3	ปอดบวม	912	88.26
4	อาหารเป็นพิษ	576	55.74
5	D.H.F.(รวม)	48	3.38
6	Dengue fever	38	2.61
7	ตาแดง	207	20.03

โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

8	ไข่วัดใหญ่	28	2.70
9	สุกใส	122	11.80
10	มือ เท้า ปาก	106	10.25

ที่มา : รายงานระบาดวิทยา (R506) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ 2564
(ข้อมูล ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2564)

4.3 อาชญากรรม

สถิติคดีอาชญากรรม 4 กลุ่ม มีแนวโน้มลดลง และโดยส่วนใหญ่สามารถจับกุมสำเร็จ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อเปรียบเทียบกับในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผลปรากฏดังตาราง

ตารางเปรียบเทียบสถิติคดีอาชญากรรม 4 กลุ่ม ปี 2563 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

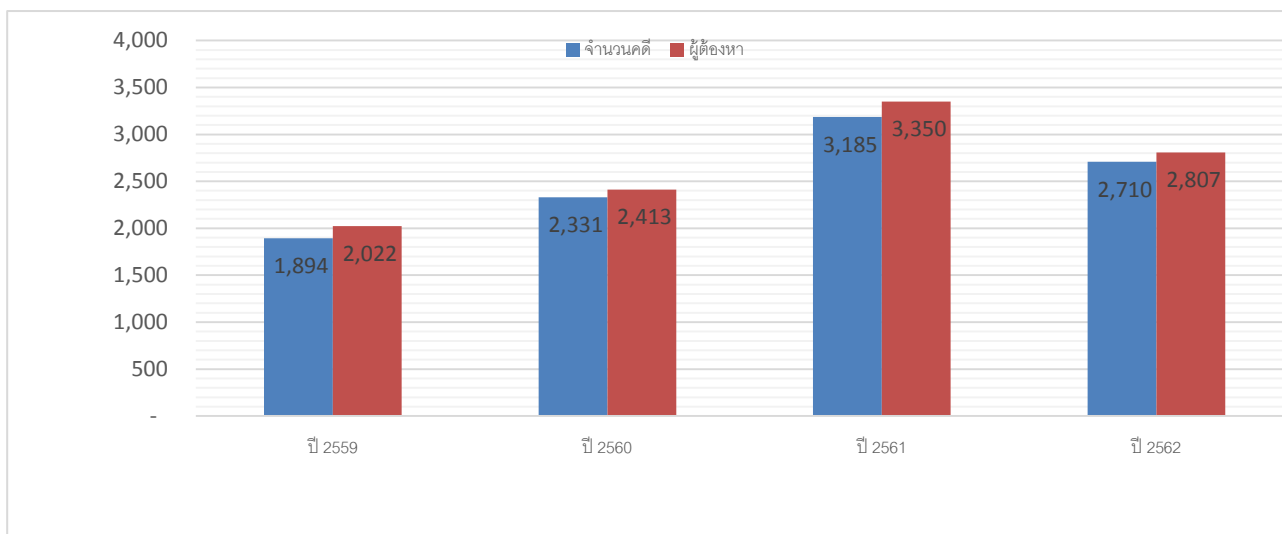
ที่	ประเภทความผิด	จังหวัดกาฬสินธุ์		จังหวัดขอนแก่น		จังหวัดมหาสารคาม		จังหวัดร้อยเอ็ด	
		รับแจ้ง	จับกุม	รับแจ้ง	จับกุม	รับแจ้ง	จับกุม	รับแจ้ง	จับกุม
		(คดี)	(คดี)	(คดี)	(คดี)	(คดี)	(คดี)	(คดี)	(คดี)
1	ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ	133	128	303	291	114	112	207	200
2	ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	411	360	1,119	936	428	376	709	601
3	ฐานความผิดพิเศษ	63	45	149	104	42	38	86	73
4	ฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	4,893	4,827	8,791	8,721	3,639	3,614	5,177	5,121

ที่มา: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

4.4 ยาเสพติด

จากสถิติผลการจับกุมยาเสพติด ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 - 2562 พบว่า คดียาเสพติดในปี 2562 มีทั้งสิ้น 2,710 คดี ลดลงจากปี พ.ศ. 2561 ที่มีทั้งสิ้น 3,185 คดี ลดลง 475 คดี หรือลดลงร้อยละ -14.91 ผู้ต้องหาในปี 2562 ทั้งหมด 2,807 คน ลดลงจากปี พ.ศ.2561 ที่มี 3,350 คน ผู้ต้องหาลดลง 543 คน หรือลดลงคิดเป็นร้อยละ -16.20 สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงเกิดขึ้นซึ่งอาจเป็นภัยคุกคามของการพัฒนาจังหวัดได้ จำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างต่อเนื่องโดยมีพื้นที่การแพร่ระบาดของยาเสพติดในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดกระจายอยู่ทุกอำเภอ

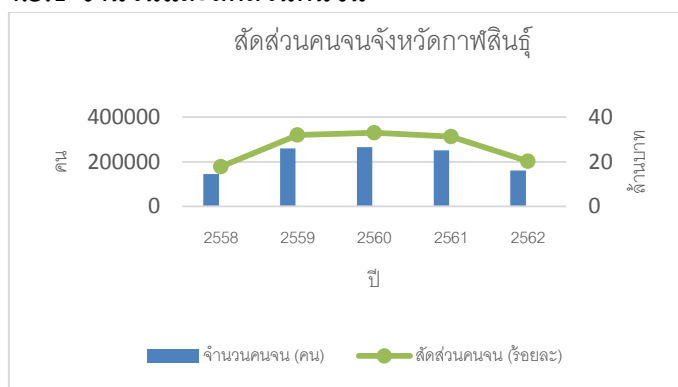
แผนภูมิแสดงสถิติผลการจับกุมคดียาเสพติด เปรียบเทียบ ปี 2559 – 2562

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม

4.5 การสังคมสงเคราะห์

4.5.1 จำนวนและสัดส่วนคนจน

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีร้อยละของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน พ.ศ.2562 ร้อยละ 20.21 อยู่ในอันดับที่ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน (สัดส่วนคนจนร้อยละ 49.13) จังหวัดปัตตานี (สัดส่วนคนจนร้อยละ 39.27) ขณะที่ค่ากลางของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 9.85 และค่ากลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ที่ร้อยละ 6.24 จังหวัดกาฬสินธุ์มีสัดส่วนคนจนลดลงจากปี พ.ศ.2561 ร้อยละ -11.05 โดยจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่ติดอันดับยากจนหนาแน่นนับตั้งแต่ปี 2547 - 2561 จำนวนความถี่ 14 ครั้ง (ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) นับเป็นปัญหาที่สำคัญของจังหวัดที่ต้องแก้ไข โดยจังหวัดได้เร่งแก้ไขปัญหานี้ผ่านโครงการ “Kalasin Happiness Model” และในการจัดทำแผนพัฒนา

จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.2566 – 2570 จังหวัดกาฬสินธุ์มุ่งลดความยากจนโดยมีเป้าหมายให้สัดส่วนคนจนลดลงร้อยละ 4.5 ต่อปี

ปี	2558	2559	2560	2561	2562
จำนวนคนจน (คน)	144,700	259,300	266,200	251,500	161,000
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	2,394	2,422	2,443	2,475	2,559
สัดส่วนคนจน	17.78	31.99	32.96	31.26	20.21

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.5.2 สถาบันครอบครัว

ในปี 2561 จังหวัดกาฬสินธุ์มีสถิติการหย่าร้างของคู่สมรส 1,617 คู่ และการจดทะเบียนสมรส 3,972 คู่ คิดเป็นสัดส่วน 1:3.33

ตารางแสดงจำนวนการหย่าร้างของคู่สมรสที่ได้จดทะเบียนหย่า ปี 2560 – 2562

จังหวัด/ทะเบียน/ปี พ.ศ.	พ.ศ.2560		พ.ศ.2561		พ.ศ.2562	
	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน	คู่
กาฬสินธุ์ (ทะเบียนหย่า)	1:2.76	1,351	1:2.66	1,617	1:2.66	1,454
(ทะเบียนสมรส)		3,734		4,309		3,861

(ที่มา: ฐานข้อมูลกรมการปกครองด้านการทะเบียนหย่า/สมรส)

5.ระบบบริการพื้นฐาน

5.1 การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด ใช้ในการเดินทางติดต่อในจังหวัดและระหว่างจังหวัด ได้โดยสะดวกมีถนนเชื่อมต่อระหว่างตำบลและหมู่บ้านในชนบทซึ่งมีประโยชน์ต่อการเดินทางไปมา และการขนส่งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร จำนวนรถที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์ ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2563 จำนวน 291,359 คัน และจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติขนส่งทางบก จำนวน 13,211 คัน

ระยะทางจากตัวจังหวัดไปยังอำเภอต่างๆ

1. อำเภอเมือง-อำเภอนามน	ระยะทาง	42	กิโลเมตร
2. อำเภอเมือง-อำเภอกมลาไสย	ระยะทาง	13	กิโลเมตร
3. อำเภอเมือง-อำเภอร่องคำ	ระยะทาง	38	กิโลเมตร
4. อำเภอเมือง-อำเภอกุฉินารายณ์	ระยะทาง	80	กิโลเมตร
5. อำเภอเมือง-อำเภอเขาวง	ระยะทาง	98	กิโลเมตร

6. อำเภอเมือง – อำเภอปางศิลาทอง ระยะทาง	16	กิโลเมตร
7. อำเภอเมือง-อำเภอห้วยเม็ก ระยะทาง	48	กิโลเมตร
8. อำเภอเมือง-อำเภอสหชัยภูมิ ระยะทาง	32	กิโลเมตร
9. อำเภอเมือง-อำเภอคำม่วง ระยะทาง	85	กิโลเมตร
10. อำเภอเมือง – อำเภอท่าคันโท ระยะทาง	109	กิโลเมตร
11. อำเภอเมือง-อำเภอหนองสูง ระยะทาง	62	กิโลเมตร
12. อำเภอเมือง – อำเภอสมเด็จ ระยะทาง	42	กิโลเมตร
13. อำเภอเมือง – อำเภอห้วยผึ้ง ระยะทาง	59	กิโลเมตร
14. อำเภอเมือง – อำเภอสามชัย ระยะทาง	85	กิโลเมตร
15. อำเภอเมือง – อำเภอนาคู ระยะทาง	88	กิโลเมตร
16. อำเภอเมือง – อำเภอดอนจาน ระยะทาง	32	กิโลเมตร
17. อำเภอเมือง – อำเภอฆ้องชัย ระยะทาง	38	กิโลเมตร

การเดินทาง ระหว่าง กาฬสินธุ์ – กรุงเทพฯ

การเดินทางโดยรถยนต์ระยะทางจากกรุงเทพฯ – กาฬสินธุ์ มีระยะทาง 519 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2 เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 23 และ 213 มีรถประจำทาง ของบริษัทขนส่ง จำกัด และรถร่วมของเอกชนให้บริการหลายเที่ยวต่อวัน

การเดินทางโดยรถไฟจากกรุงเทพฯถึงกาฬสินธุ์ สามารถขึ้นลงที่สถานีรถไฟจังหวัดขอนแก่น จากนั้นโดยสารรถประจำทางจากขอนแก่นถึงกาฬสินธุ์ ระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร

การเดินทางโดยเครื่องบินจากกรุงเทพฯถึงจังหวัดกาฬสินธุ์สามารถขึ้นลงที่สนามบินจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดร้อยเอ็ด

(ที่มา : สำนักงานขนส่งจังหวัดกาฬสินธุ์)

5.2 การไฟฟ้า

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผู้ใช้ไฟฟ้าในปี พ.ศ.2563 จำนวน 296,550 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2562 จำนวน 7,548 ราย หรือคิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น +2.61 (ปี 2562 มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 289,002 ราย) โดยกิจการที่มีผู้ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด คือ บ้านอยู่อาศัย (น้อยกว่า 150 กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน) บ้านอยู่อาศัย (150 และมากกว่า กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน) กิจการขนาดเล็ก กิจการขนาดกลาง และอื่นๆ ตามลำดับ ดังตารางสถิติผู้ใช้ไฟฟ้า และการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำแนกตามประเภทผู้ใช้ พ.ศ.2560 – 2563

สถิติผู้ใช้ไฟฟ้า และการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

จำแนกตามประเภทผู้ใช้ พ.ศ. 2560 – 2563

หน่วย : (กิโลวัตต์-ชั่วโมง)

รายการ	ปี			
	2560	2561	2562	2563
จำนวนการไฟฟ้า	18	18	18	18
จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)	278,117	283,855	289,002	296,550
- บ้านอยู่อาศัย (น้อยกว่า 150 กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน)	196,236	197,856	196,858	192,144
- บ้านอยู่อาศัย (150 และมากกว่า กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน)	56,198	58,887	64,123	75,664
- กิจการขนาดเล็ก	19,545	20,249	20,521	20,412
- กิจการขนาดกลาง	521	547	582	606
- กิจการขนาดใหญ่	23	22	27	27
- กิจการเฉพาะอย่าง	26	29	33	30
- องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร	-	-	2	2
- สูบน้ำเพื่อการเกษตร	90	90	94	95
- ไฟชั่วคราว	5,475	6,172	6,759	7,567
- ไฟสำรอง	3	3	3	3
- ไฟที่สามารถงดจ่ายไฟฟ้าได้	-	-	-	-
- สถานีอัดประจุไฟฟ้า	-	-	-	-
พลังงานไฟฟ้าที่จำหน่ายและใช้ (กิโลวัตต์-ชั่วโมง)	715,115,635	710,735,780	783,814,975	794,154,062
- บ้านอยู่อาศัย (น้อยกว่า 150 กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน)	151,958,140	307,510,977	154,143,602	170,787,580
- บ้านอยู่อาศัย (150 และมากกว่า กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อเดือน)	148,288,374	154,59,422	182,348,844	192,095,480
- กิจการขนาดเล็ก(กิโลวัตต์-ชั่วโมง)	112,649,584	113,373,973	121,985,683	121,960,052
- กิจการขนาดกลาง(กิโลวัตต์-ชั่วโมง)	105,770,904	112,864,825	123,122,870	124,252,019
- กิจการขนาดใหญ่(กิโลวัตต์-ชั่วโมง)	177,785,475	156,321,762	178,104,829	162,181,348
- กิจการเฉพาะอย่าง	4,211,297	4,366,594	4,746,003	3,545,884
- องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร	19,616	-	15,103	50,386
- สูบน้ำเพื่อการเกษตร	6,515,156	7,331,700	9,704,534	9,955,900
- ไฟชั่วคราว	6,214,969	7,466,949	8,033,917	7,451,693
- ไฟสำรอง	1,702,120	1,499,000	1,609,560	1,873,720
- ไฟที่สามารถงดจ่ายไฟฟ้าได้	-	-	-	-
สถานีอัดประจุไฟฟ้า	-	-	-	-

ที่มา : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

5.3 การประปา

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการประปาในความรับผิดชอบ 3 แห่ง ประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาค สาขากาฬสินธุ์ การประปาส่วนภูมิภาค สาขาภูผินารายณ์ และ การประปาส่วนภูมิภาค

โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

สาขาสมเด็จ มีกำลังผลิตที่ใช้งานรวมทั้งสิ้น จำนวน 44,840 ลูกบาศก์เมตร/วัน มีผู้ใช้น้ำจำนวน 35,324 ราย (ที่มา : การประปาส่วนภูมิภาค)

ข้อมูลสำคัญการประปาส่วนภูมิภาคในจังหวัดกาฬสินธุ์

ปี	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)	กำลังผลิตที่ใช้งาน (ลบ.ม./วัน)	ปริมาณน้ำผลิต (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำผลิตจ่าย (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำจำหน่าย (ลบ.ม./เดือน)
2559	31,527	40,360	977,443	912,993	639,722
2560	32,281	40,280	1,060,794	960,450	637,765
2561	33,214	39,190	1,194,956	950,303	641,817
2562	34,675	60,930	1,036,627	981,231	744,633
2563	35,324	44,840	944,611	915,362	678,949

ข้อมูลสำคัญการประปาส่วนภูมิภาค สาขากาฬสินธุ์

ปี	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)	กำลังผลิตที่ใช้งาน (ลบ.ม./วัน)	ปริมาณน้ำผลิต (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำผลิตจ่าย (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำจำหน่าย (ลบ.ม./เดือน)
2559	21,173	28,800	727,481	682,613	476,574
2560	21,665	28,800	807,610	732,976	468,524
2561	22,182	27,310	937,339	720,979	468,588
2562	23,189	27,450	741,905	703,837	532,442
2563	23,477	32,600	667,586	649,204	489,497

(ที่มา : สำนักงานการประปา การประปาส่วนภูมิภาค สาขากาฬสินธุ์)

ข้อมูลสำคัญการประปาส่วนภูมิภาค สาขาภูผินารายณ์

ปี	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)	กำลังผลิตที่ใช้งาน (ลบ.ม./วัน)	ปริมาณน้ำผลิต (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำผลิตจ่าย (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำจำหน่าย (ลบ.ม./เดือน)
2559	4,841	4,000	112,957	104,257	73,331
2560	4,868	3,920	113,959	100,559	78,612
2561	5,143	4,320	104,653	98,931	76,527
2562	5,282	4,320	106,834	104,969	86,935
2563	5,417	4,320	119,901	113,506	77,507

(ที่มา : สำนักงานการประปา การประปาส่วนภูมิภาค สาขาภูผินารายณ์)

ข้อมูลสำคัญการประปาส่วนภูมิภาค สาขาสมเด็จ

ปี	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)	กำลังผลิตที่ใช้งาน (ลบ.ม./วัน)	ปริมาณน้ำผลิต (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำผลิตจ่าย (ลบ.ม./เดือน)	ปริมาณน้ำจำหน่าย (ลบ.ม./เดือน)
2559	5,673	7,560	137,005	126,123	89,817
2560	5,748	7,560	139,225	126,915	90,629
2561	5,889	7,560	152,964	130,393	96,702

2562	6,143	7,560	180,465	165,598	125,256
2563	6,430	7,920	157,124	152,652	111,945

5.4 โทรศัพท

ในปี 2559 มีชุมสายโทรศัพท โครงข่ายของ TOT จำนวน 70 ชุมสาย 25,123 เลขหมาย มีชุมสายโทรศัพทโครงข่ายของ TT&T จำนวน 8 ชุมสาย 6,217 เลขหมายเลขหมายที่เปิดใช้แล้วในส่วนของโครงข่าย TOT จำนวน 15,029 เลขหมาย และโครงข่าย TT&T จำนวน 2,804 เลขหมาย โดยประเภทผู้เช่าส่วนมากเป็นบ้านพักอาศัย ธุรกิจส่วนราชการ ตามลำดับ (ที่มา : บ.ทีโอที จำกัด จำกัด (มหาชน))

5.5 ไปรษณียหรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีร้อยละของครัวเรือนที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยตั้งแต่ปี 2557-2561 มีครัวเรือนที่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจาก 34,308 ครัวเรือน หรือร้อยละ 15.1 ในปี 2557 เป็น 137,597 ครัวเรือน หรือร้อยละ 53.7 ในปี 2561

ปี	จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น	จำนวนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต	
		จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
2557	227,591	34,308	15.1
2558	226,873	82,998	36.6
2559	230,770	109,941	47.6
2560	242,053	127,160	52.5
2561	256,460	137,597	53.7

ที่มา : การสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ข้อมูลล่าสุดที่มีการสำรวจ)

6. ระบบเศรษฐกิจ

6.1 การเกษตร

6.1.1 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ 6,946.746 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,341,716 ไร่ มีเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรในปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 2,832,890 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 65.25 ของพื้นที่ทั้งหมด และเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรทั้งสิ้น 274,107 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 88.10 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด

(ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์/สำนักงานประมงจังหวัดกาฬสินธุ์/สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกาฬสินธุ์/สำนักงานการยางฯ กาฬสินธุ์ ณ วันที่ 28 พฤษภาคม 2564)

6.1.1.1 ข้าว

“ข้าว” เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดกาฬสินธุ์ และมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด

ที่	ปีการผลิต	พื้นที่ ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บ เกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ย (กก./ ไร่)	ปริมาณ จำหน่าย(ตัน)	รายได้จากการ จำหน่าย (บาท)	ราคา/ตัน (บาท)
1	2558/59	261,982	259,362	156,891.48	604.91	154,271.66	1,388,444,954.04	9,000.00
2	2559/60	291,752	291,752	175,051.20	600	171,550.17	1,715,501,700	10,000
3	2560/61	280,616	279,970	179,274	640	175,688.52	2,191,011,532.92	12,471
4	2561/62	289,865	288,518	180,422	625	176,813.56	1,643,482,040.20	9,295
5	2562/63	292,638	289,322	186,614	645	182,881.72	2,113,106,401.56	11,554.50

โดยทั่วไปจะเป็นการปลูกข้าวนาปี และข้าวนาปรัง ต่อมาจังหวัดได้ส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิ
ปลอดภัย (GAP) และข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ตารางแสดงข้อมูลการผลิตข้าวนาปี

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางแสดงข้อมูลการผลิตข้าวนาปรัง

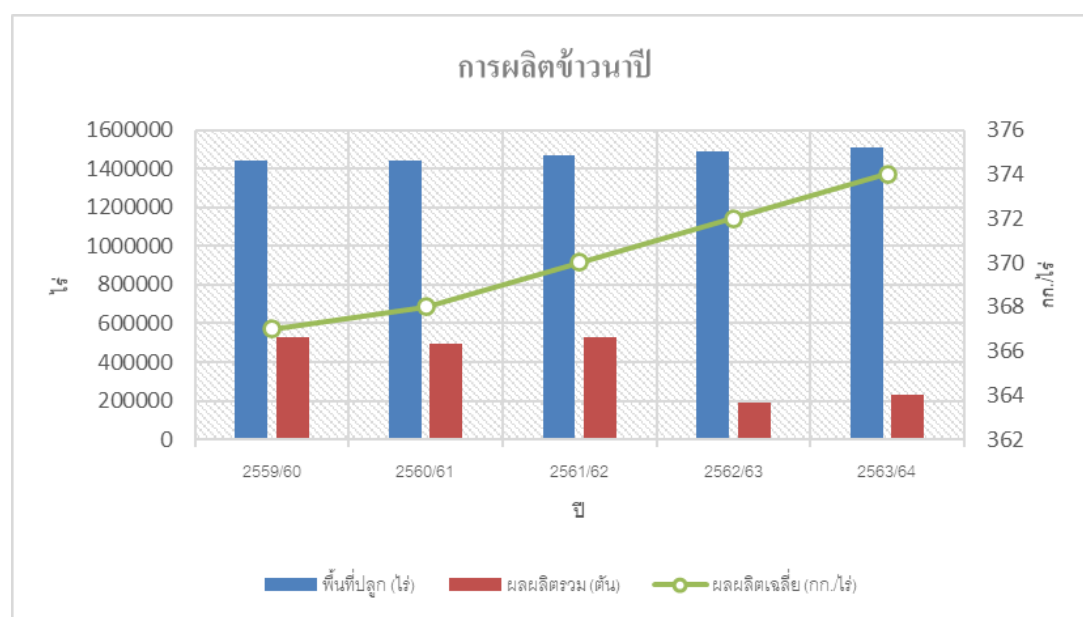
ที่	พ.ศ.	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ปริมาณ จำหน่าย(ตัน)	รายได้จากการ จำหน่าย (บาท)	ราคา/ตัน (บาท)
1	2559/60	1,444,033	1,426,292	529,582.94	367	207,929.95	2,370,401,430	11,400
2	2560/61	1,442,455	1,257,993	491,983	368	170,330.95	1,873,640,450	11,000
3	2561/62	1,470,036	1,424,566	527,097	370	205,444.95	2,341,177,930.58	11,395.64
4	2562/63	1,485,635	1,378,278	513,207	372	191,154.66	2,641,355,773.31	13,817.90
5	2563/64	1,506,892	1,481,973	553,665	374	231,061.62	2,406,586,405.53	10,415.34

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกข้าวนาปีในปีการผลิต 2563/2564 จำนวน 1,506,892 ไร่ โดยมีการปลูกเพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/2563 จำนวน 21,257 ไร่ (ปีการผลิต 2562/2563 ปลูกข้าวนาปี 1,485,635 ไร่) หรือมีการปลูกข้าวนาปีเพิ่มขึ้น ร้อยละ +1.43 มีผลผลิตรวม 553,665 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/2563 จำนวน 40,458 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ +7.88 และ ผลผลิต เฉลี่ยต่อไร่ 374 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/2563 จำนวน 2 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ +0.54 อย่างไรก็ตามจังหวัดกาฬสินธุ์ยังมีผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับ ค่าเฉลี่ยของผลผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ยทั้งประเทศ โดยผลผลิตข้าวต่อไร่ของประเทศไทยเท่ากับ 453 กิโลกรัมต่อไร่ หรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศร้อยละ -22

การปลูกข้าวนาปีของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ปีการผลิต 2559/2560 ถึงปีการผลิต 2563/2564 จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น เป็นผลมาจากราคาข้าวนาปีที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละปีการผลิต และจากนโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนปลูกพืชชนิดอื่นแทนข้าวเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้มากกว่าการปลูกข้าว แต่ภาพรวมแล้วตั้งแต่ปีการผลิต 2559/2560 จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกข้าวนาปีเพิ่มขึ้นทุกปีการผลิต ยกเว้นปีการผลิต 2560/61 ที่เกษตรกรมีการปลูกข้าวนาปีน้อยกว่าปีการผลิต 2559/2560 เล็กน้อย จำนวน 1,578 ไร่

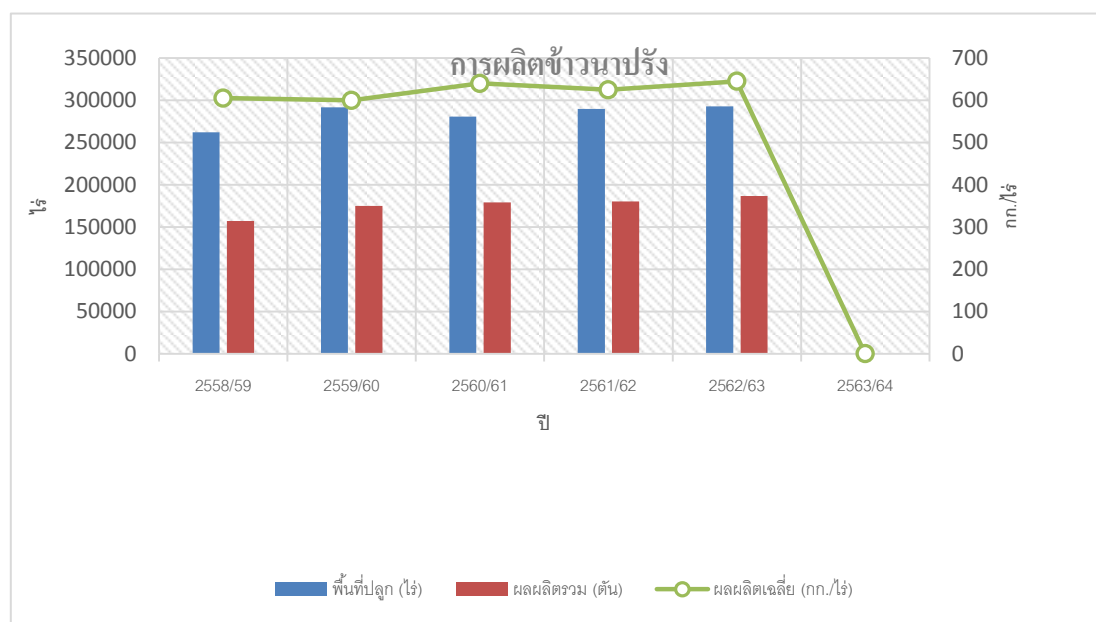
ตารางแสดงข้อมูลการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP)

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกข้าวนาปรังในปีการผลิต 2562/2563 จำนวน 292,638 ไร่ โดยมีการปลูกเพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2561/2562 จำนวน 2,772 ไร่ (ปีการผลิต 2561/2562 ปลูกข้าวนาปรัง 289,865 ไร่) หรือมีการปลูกข้าวนาปรังเพิ่มขึ้น ร้อยละ +0.96 มีผลผลิตรวม 186,614 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2561/2562 จำนวน 6,192 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ +3.43 และ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 645 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นมากกว่าปีการผลิต 2561/2562 จังหวัดกาฬสินธุ์มีผลผลิตต่อไร่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเล็กน้อย โดยผลผลิตข้าวนาปรังต่อไร่ของประเทศไทยเท่ากับ 631 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกข้าวนาปรังของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ปีการผลิต 2558/2559 ถึงปีการผลิต 2562/2563 มีการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น โดยปีการผลิต 2562/2563 ราคา ต่อตันอยู่ที่ 11,554.50 บาท ต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2561/2562 ร้อยละ +24.31 (ปีการผลิต 2561/2562 ราคาต่อตันเท่ากับ 9,295 บาทต่อตัน) มีรายได้จากการจำหน่าย 2,113,106,401.56 บาทสำหรับปีการผลิตที่ข้าวนาปรังมีราคาต่อตันดีที่สุดในอดีตตั้งแต่ปีการผลิต 2558/2559 - ปีการผลิต 2562/63 คือ ปีการผลิต 2560/61 มีราคาต่อตันเท่ากับ 12,471 บาททำให้มีรายได้จากการจำหน่าย 2,191,011,532.92 บาท

ตารางแสดงข้อมูลการผลิตข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP)

ที่มา : ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP) ในปีการผลิต 2563/64 จำนวน 4,784 ไร่ โดยมีการปลูกเพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/63 จำนวน 1,904 ไร่ (ปีการผลิต 2562/63 ปลูกข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP) 2,880 ไร่) หรือมีการปลูกข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP) เพิ่มขึ้นร้อยละ 66.11 มีผลผลิตรวม 1,789.22 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/63 จำนวน 717.86 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ +67.00 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 374 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/63 จำนวน 2 กิโลกรัมต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ +0.51 การปลูกข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP) ตั้งแต่ปีการผลิต 2559/60 ถึงปีการผลิต 2563/64 มีการเพิ่มขึ้น และลดลง ไม่สม่ำเสมอ ในด้านของราคามีแนวโน้มที่ดีขึ้นในช่วงปีการผลิต 2559/60 – 2560 - 2561 โดยปีการผลิต 2560/61 ราคาต่อตันอยู่ที่ 15,000 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2559/60 ร้อยละ 50 (ปีการผลิต 2559/60 ราคาต่อตันเท่ากับ 10,000 บาทต่อตัน) โดยการผลิตรอบ 5 ปี ในปีการผลิต 2560/2561 มีราคาต่อตันสูงที่สุด คือ 15,000 บาท/ตัน และด้านรายได้จากการจำหน่ายปีการผลิต 2560/61 มีรายได้รวมมากกว่าทุกปีการผลิต โดยในปีการผลิต 2562/2563 มีการเพาะปลูกลดลงจึงมีผลทำให้ผลผลิตและมูลค่าลดลงมากกว่าทุกปีการผลิตในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

แสดงข้อมูลการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ที่	ปีการผลิต	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บ เกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต รวม (ตัน)	ผลผลิต เฉลี่ย (กก./ไร่)	ปริมาณ จำหน่าย (ตัน)	รายได้จาก การจำหน่าย (บาท)	ราคา/ตัน (บาท)
1	2558/59	55.00	55.00	20.25	368.12	20.25	242,467.73	11,975.84
2	2559/60	1,643.1	1,643.1	657.24	400	657.24	8,544,120	13,000
3	2560/61	14,568.1	14,568.1	5,827.24	400	5,827.24	87,408,600	15,000
4	2561/62	1,498	1,498	498.815	355	498.815	6,983,410	14,000
5	2562/63	1,155	1,155	346.500	300	346.50	6,583,500	19,000

ที่มา : ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในปีการผลิต 2562/63 จำนวน 1,155 ไร่ โดยมีการปลูกลดลงจากปีการผลิต 2561/62 จำนวน 340 ไร่ (ปีการผลิต 2561/62 ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ 1,5498 ไร่) หรือมีการปลูกข้าวหอมมะลิปลอดภัย (GAP) ลดลงร้อยละ -22.70 มีผลผลิตรวม 346.500 ตัน ลดลงจากปีการผลิต 2561/62 จำนวน -152.32 ตัน ลดลงร้อยละ -30.50 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 300 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงเมื่อเทียบกับปีการผลิต 2561/62 การปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ปีการผลิต 2558/2559 ถึงปีการผลิต 2562/63 เพิ่มขึ้นสูงสุดมากถึง 14,513.1 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 26,387.5 ในปีการผลิต 2560/61 เนื่องจากในปีการผลิต 2558/59 มีการปลูกเพียง 55 ไร่ ในด้านของราคามีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงปีการผลิต 2562/63 โดยปีการผลิต 2562/2563 ราคาต่อตันอยู่ที่ 19,000 บาท ต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2558/59 ร้อยละ +58.65 (ปีการผลิต 2558/59 ราคาต่อตันเท่ากับ 11,975.84 บาทต่อตัน) โดยการผลิตรอบ 5 ปี แต่ในด้านรายได้จากการจำหน่ายปีการผลิต 2560/61 มีรายได้รวมมากกว่าปีการผลิต 2562/63 เนื่องจากมีพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์มากกว่า

6.1.1.2 ผลผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

จังหวัดกาฬสินธุ์มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน และมีพืชเศรษฐกิจรอง ได้แก่ ยางพารา แตงโม ปาล์มน้ำมัน และพุทรา

ตารางแสดงข้อมูลการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปี 2559-2562

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พ.ศ.	ผลผลิตรวม (ตัน)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	แหล่งปลูกที่สำคัญ	ปริมาณจำหน่าย (ตัน)	มูลค่าการจำหน่าย (บาท)
1	มันสำปะหลัง	2559	761,819.62	244,421	เมืองกาฬสินธุ์ หนองสูงศรี กุฉินารายณ์ สหัสขันธ์ และดอนจาน	761,819.62	555,428,240
		2560	875,616	246,453		875,616	1,339,692,480
		2561	856,325	241,523		856,325	2,183,628,750
		2562	904,922	253,485		904,922	1,967,300,428
		2563	971,296	274,692		971,296	1,826,036,480
2	อ้อยโรงงาน	2559	4,115,022.17	396,151	หนองสูงศรี กุฉินารายณ์ ท่าคันโท สามชัย ห้วยเม็กและคำม่วง	4,115,022.17	4,165,719,373
		2560	4,147,590	404,091		4,147,590	4,354,969,500
		2561	4,558,215	385,897		4,558,215	4,011,229,200
		2562	5,296,986	459,409		5,296,986	3,146,409,684
		2563	3,199,296	388,640		3,199,296	2,153,126,208
3	ยางพารา	2559	26,708.79	198,268	กุฉินารายณ์ เมือง กาฬสินธุ์ หนองสูงศรี คำม่วง และดอนจาน	26,708.79	1,201,895,325
		2560	26,363.33	191,113		26,363.33	795,908,932
		2561	28,779	190,969		28,779	116,209,602
		2562	36,658	204,120		36,658	694,213,807
		2563	36,142	202,544		36,142	769,667,382
4	ปาล์มน้ำมัน	2559	1,138	3,341	กุฉินารายณ์ หนองสูงศรี	1,138	6,156,580

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พ.ศ.	ผลผลิตรวม (ตัน)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	แหล่งปลูกที่สำคัญ	ปริมาณจำหน่าย (ตัน)	มูลค่าการจำหน่าย (บาท)
		2560	5,037	5,355	คำม่วง ดอนจาน และนามน	5,037	5,973,044
		2561	6,830	5,396		6,830	9,075,150
		2562	7,692	6,276		7,692	19,999,200
		2563	7,783	6,273		7,783	33,248,976
5	พุทรา	2558	1,347.89	1,401	คำม่วง ดอนจาน เมืองกาฬสินธุ์ ท่าคันโท และสหัสขันธ์	1,347.89	24,545,076
		2559	1,347.89	1,399		1,347.89	23,532,762
		2560	1,350.49	1,401		1,350.49	23,633,575
		2561	1,350.90	1,406		1,350.90	24,478,308
		2562	1,352.65	1,707		1,352.65	29,081,975

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูล ณ วันที่ 3 กันยายน 2564

6.2 การประมง

ตั้งแต่ปี 2559-2563 จังหวัดกาฬสินธุ์มีการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยเฉลี่ย 5,917,134.738 กิโลกรัม มีการเพาะเลี้ยงสัตว์ที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัด เช่น กุ้งก้ามกราม และปลากระชัง CP

ที่	พ.ศ.	จับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ (กก.)	การเพาะเลี้ยง (กก.)
1	2559	7,235,504	3,836,035.00
2	2560	7,397,279.20	4,027,836.75
3	2561	7,471,251.99	4,108,393.48
4	2562	604,108.50	2,412,331.81
5	2563	6,882,570	2,759,336.98

ตารางแสดงการจดทะเบียนเป็นผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำแนกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	ประเภทการจดทะเบียน			ประเภทฟาร์ม				
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล	วนผู้ประกอบการทั้ง	แบบพามิชซ์	แบบยังชีพ	เพาะฟักอย่างเดียว	เพาะฟัก/อนุบาล	อนุบาลอย่างเดียว
เมือง	969	2	971	158	851	1	3	20
กมลไสย	1146	-	1146	102	1214	-	1	-
ร้องคำ	225	-	225	2	233	-	-	1
กุฉินารายณ์	1111	-	1111	9	1276	-	2	-
เขาวง	631	-	631	23	705	-	-	-
ยางตลาด	4325	2	4327	1306	3475	-	3	7
ห้วยเม็ก	740	-	740	126	691	-	-	-
สหัสขันธ์	586	-	586	44	582	-	-	-
คำม่วง	154	-	154	4	155	-	-	-
ท่าคันโท	115	-	115	-	119	-	-	-
หนองกุศรี	512	-	512	333	185	-	-	-
สมเด็จ	468	-	468	7	483	1	-	-
ห้วยผึ้ง	422	-	422	22	439	-	-	-
สามชัย	39	-	39	1	40	-	-	-
นาคู	278	-	278	1	323	-	-	-
ดอนจาน	883	-	883	5	895	-	-	-
ฆ้องชัย	121	-	121	6	116	-	-	-
รวม	12,725	4	12,729	2,149	11,782	2	9	28

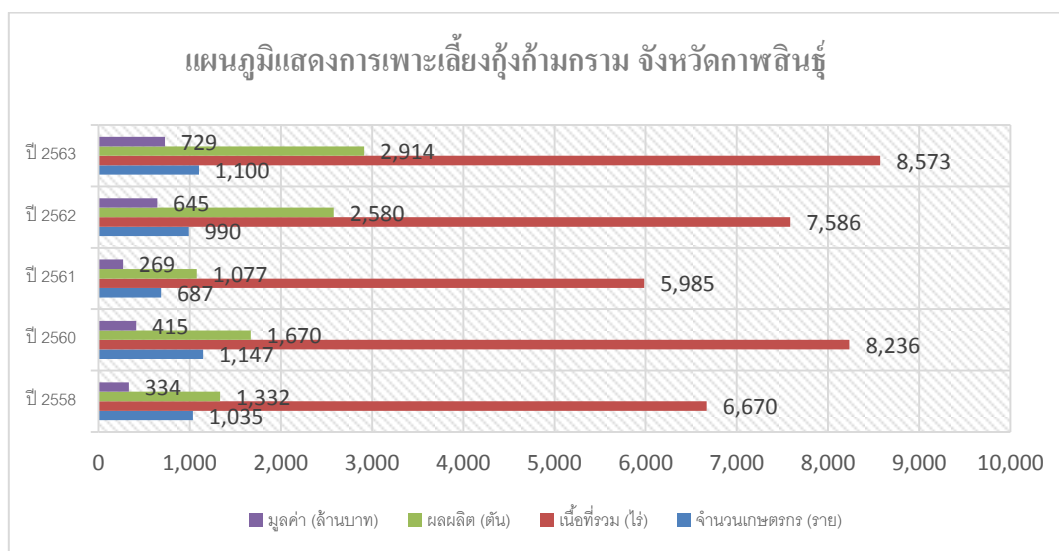
ที่มา: สำนักงานประมงจังหวัดกาฬสินธุ์

สำหรับการผลิตกุ้งก้ามกรามนั้น ในปี 2563 จังหวัดกาฬสินธุ์มีจำนวนผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม จำนวน 1,100 ราย เนื้อที่รวม 8,573.25 ไร่ ผลผลิต 2,914.00 ตัน มูลค่า 728.50 ล้านบาท ปัญหาที่ผ่านมาเกษตรกรประสบกับการส่งน้ำผ่านคลองชลประทานไม่ต่อเนื่อง บ่อเลี้ยงกุ้งของเกษตรกร ส่วนใหญ่ค่อนข้างตื้นประมาณ 80 เซนติเมตร ตากบ่อลอกเลนกันบ่อไม่เหมาะสม ปล่อยุ้งในอัตราที่หนาแน่น ไม่นำเครื่องตีน้ำมาใช้ในการเพิ่มออกซิเจนในช่วงวิกฤติสภาพอากาศปิดและไม่มีบ่อพักน้ำ แนวทางการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นกว่าเดิม 15 เปอร์เซ็นต์หรือประมาณ 250 ตันหรือคิดเป็นมูลค่า 63 ล้านบาท โดยส่งเสริมแนะนำให้เกษตรกรปล่อยุ้งในอัตราที่เหมาะสม ให้มีการลอกเลนตากบ่อที่เหมาะสม แนะนำเทคนิคการเลี้ยงกุ้งให้ได้ผลผลิตดี โดยในปี 2561 ได้นำเกษตรกรเขตอำเภอยางตลาดเข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่จำนวน 50 ราย (ปี 2560 ได้นำเกษตรกรเขตอำเภอเมืองกาฬสินธุ์เข้าร่วมโครงการแปลงใหญ่ 30 ราย)

ตารางแสดงการเพาะเลี้ยงกุ้งก้ามกราม จังหวัดกาฬสินธุ์

ปี	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เนื้อที่รวม (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
2558	1,035	6,670	1,332.20	333.50
2560	1,147	8,235.85	1,670.00	415.00
2561	687	5,985	1,077.30	269.33
2562	990	7,585.50	2,580.00	645.00
2563	1,100	8,573.25	2,914.00	728.50

ที่มา :สำนักงานประมงจังหวัดกาฬสินธุ์

6.3 การปศุสัตว์

6.3.1) สุนัข แนวโน้มความต้องการของตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้นประกอบกับการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านมีการขยายตัวที่เพิ่มขึ้น แต่จังหวัดกาฬสินธุ์ยังผลิตสุนัขได้ปริมาณน้อย ดังนั้นควรส่งเสริม/จูงใจ ให้เกษตรกรขยายการเลี้ยงสุนัขเพิ่มขึ้น โดยเน้นการปรับปรุงฟาร์มให้ได้มาตรฐานและมีสุขอนามัย

จังหวัด	จำนวนสุนัข (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	186,500	200,161	214,330	4,098	3,895	3,506
2. ร้อยเอ็ด	123,968	129,242	88,242	5,825	5,755	3,012
3. กาฬสินธุ์	61,345	60,810	65,239	3,233	3,224	3,224
4. มหาสารคาม	110,244	114,505	114,375	5,180	4,341	3,876

6.3.2) ไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ดเนื้อ เป็ดไข่

ความต้องการไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ดเนื้อ และเป็ดไข่เพิ่มขึ้น ทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ แต่เกษตรกรในกาฬสินธุ์ยังมีการเลี้ยงไก่และเป็ดในปริมาณน้อย จึงควรส่งเสริมการเลี้ยงไก่และเป็ด โดยเน้นการจัดการฟาร์มที่ได้มาตรฐาน (GAP) ตามนโยบายของรัฐบาล

จังหวัด	จำนวนไก่เนื้อ (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	1,315,803	1,356,913	1,556,382	1,619	1,756	1,633
2. ร้อยเอ็ด	186,478	147,243	165,294	1,402	1,349	1,280
3. มหาสารคาม	842,690	530,062	531,236	2,191	2,183	2,206
4. กาฬสินธุ์	97,823	83,990	76,595	519	481	527
จังหวัด	จำนวนไก่ไข่ (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	1,090,167	1,153,980	993,213	2,396	3,764	3,696
2. ร้อยเอ็ด	746,575	761,952	1,205,098	2,705	3,556	4,668
3. กาฬสินธุ์	54,077	61,644	65,208	2,165	3,420	4,312
4. มหาสารคาม	721,957	394,375	401,887	2,537	2,815	3,627

จังหวัด	จำนวนเป็ดเนื้อ (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	119,963	125,024	124,516	2,713	2,796	2,520
2. กาฬสินธุ์	9,403	23,357	24,974	589	826	944
3. มหาสารคาม	70,448	71,115	71,981	3,788	3,530	3,498
4. ร้อยเอ็ด	39,563	41,379	68,755	2,125	2,091	2,023
จังหวัด	จำนวนเป็ดไข่ (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	79,359	118,978	160,423	1,417	1,765	1,861
2. ร้อยเอ็ด	117,471	111,717	131,502	3,863	3,871	3,787
3. มหาสารคาม	95,209	109,580	82,533	2,466	2,483	2,547
4. กาฬสินธุ์	43,765	58,332	53,296	1,525	1,625	1,593

6.3.3) โคเนื้อ ไก่เนื้อ

ปริมาณความต้องการโคเนื้อและโคนมในประเทศยังมีสูง โดยผลิตจากโคเนื้อและโคนมจึงยังเป็นที่ต้องการของตลาด ขณะที่การเลี้ยงโคเนื้อและโคนมมีต้นทุนสูง เกษตรกรไม่มีเงินทุนเพียงพอ ดังนั้น จึงควรรหาแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกร และส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แกกันและสร้างอำนาจต่อรองทางการตลาด

จังหวัด	จำนวนโคเนื้อ (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	147,752	160,859	182,318	28,570	28,438	29,763
2. ร้อยเอ็ด	204,483	219,419	241,253	49,589	49,98	53,337
3. มหาสารคาม	173,789	189,897	196,535	34,77	35,146	38,528
4. กาฬสินธุ์	79.95	85.257	91,438	18.121	18.731	19,511

จังหวัด	จำนวนโคนม (ตัว)			เกษตรกร (ราย)		
	2561	2562	2563	2561	2562	2563
1. ขอนแก่น	30,352	29,745	30,446	774	742	750
2. มหาสารคาม	5144	5,923	7,203	142	172	220
3. ร้อยเอ็ด	507	318	536	34	31	26
4. กาฬสินธุ์	645	733	729	38	46	50

โดยสรุป สถานการณ์ด้านการเกษตรของจังหวัดกาฬสินธุ์มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตภาคการเกษตรมากที่สุดคือ นโยบายของรัฐบาล และความผันผวนของราคาผลผลิตทางการเกษตรโดยภาคเกษตรกรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ดำเนินการในรูปแบบเกษตรเชิงพาณิชย์ หรือเกษตรอุตสาหกรรม โดยมีมูลค่าด้านการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 23.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) โดยจังหวัดกาฬสินธุ์มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม โดยเฉพาะข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง เนื่องจากความเหมาะสมของพื้นที่การเพาะปลูก และมีปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัด เช่น โรงสีข้าวขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โรงงานผลิตน้ำตาล และโรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลัง ตลอดจนมีความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ เพราะเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาของจังหวัดจึงได้ให้ความสำคัญกับภาคเกษตรกรรมในฐานะต้นน้ำที่จะส่งต่ออุตสาหกรรมและการแปรรูปในด้านอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ การผลิตอาหารปลอดภัย เป็นต้นโดยเน้นการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างไรก็ตามราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวน หากสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชอื่นในฤดูที่ว่างเว้นจากการเพาะปลูกพืชหลัก จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทาง

ส่วนสถานการณ์ด้านปศุสัตว์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ยังมีผลิตภัณฑ์และการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง ทั้งที่มีศักยภาพของพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ใกล้เคียงกันจึงควรส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจในเชิงพาณิชย์ เช่น การทำ Contract Farm ร่วมกับโครงการอาหารปลอดภัย (KS) หรือ เน้นการสร้างแรงจูงใจให้บริษัทอุตสาหกรรมอาหาร เช่น CP และ

BETAGO เข้ามาขยายฐานการผลิตในพื้นที่จังหวัดมากขึ้น ภายใต้มาตรฐานการผลิตที่สะอาด ถูก สุขอนามัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นรายได้เสริมในช่วงที่ว่างเว้นจากการเก็บเกี่ยว และลด สัดส่วนคนจนให้ได้ร้อยละ 4.5 ต่อปี

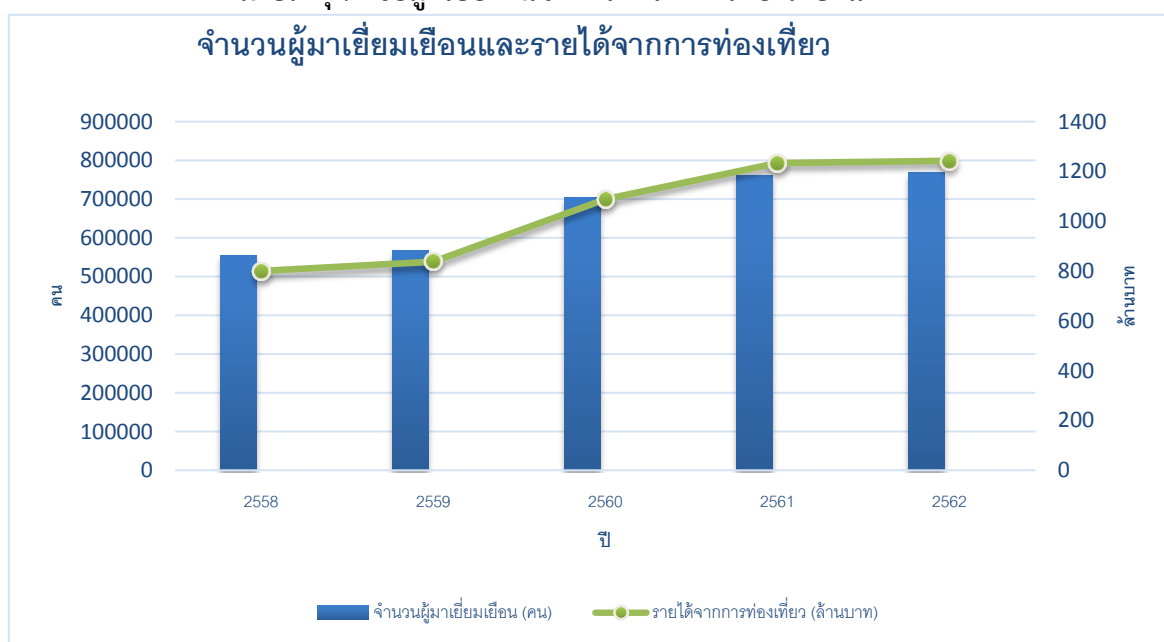
6.4 การบริการ

ในปี 2562 จังหวัดกาฬสินธุ์มีจำนวนผู้เยี่ยมชมเพิ่มขึ้นจากปี 2561 จำนวน 6,652 คน หรือคิดเป็นร้อยละ +0.87 และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จำนวน 18.78 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นคิด เป็นร้อยละ 1.54 ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมีค่าใช้จ่ายต่อหัว เพิ่มขึ้น จำนวน 11.08 บาท/คน/วัน หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.27 โดยค่าใช้จ่ายเฉลี่ยผู้เยี่ยมชมชาว ต่างประเทศสูงที่สุดอยู่ที่ 1,239.33 บาท/คน/วัน

ตารางแสดงจำนวนผู้มาเยี่ยมชม รายได้ ค่าใช้จ่าย และวันพักจากการท่องเที่ยวปี 2558-2562

ปี	จำนวนผู้มาเยี่ยมชม			Growth rate%	รายได้ (ล้านบาท)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน)
	รวมทั้งสิ้น	ไทย	ต่างชาติ			
2558	553,772	550,623	3,149	+3.45	799.80	790.24
2559	565,941	562,760	3,181	+2.20	838.18	812.41
2560	703,356	699,549	3,807	+24.28	1,087.87	845.69
2561	761,645	757,493	4,152	+8.29	1,223.11	871.41
2562	768,297	764,029	6,652	+0.87	1,241.89	882.49

หมายเหตุ : *ข้อมูลเบื้องต้นจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

6.5 การท่องเที่ยว

แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ แหล่งโบราณคดีที่น่าสนใจแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน แหล่งท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีการค้นพบซากพืชซากสัตว์โบราณที่กลายเป็นหินเช่นซากไดโนเสาร์ต้นไม้ หินพันปีซากปลา และหอยโบราณที่ สูญพันธุ์ไปแล้วหลายพันปีและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ดังนี้

1) เมืองฟ้าแดดสงยางวัดโพธิ์ชัย พระธาตุยาคูอยู่ที่บ้านเสมาอำเภอสมเด็จ

เป็นเมืองโบราณที่มีซากอิฐปนดิน เป็นขอบคูเมืองสองชั้นผังเมืองรูปไข่แบบทวารวดีขุดพบพระพิมพ์ดินเผาและ ใบเสมาทั้งที่อยู่ในดินและปักอยู่เป็นแนวมากมายมีลวดลายการแกะสลักที่สวยงามมากและยังพบโบราณ วัตถุที่สามารถประมาณอายุเมืองได้ว่าราว พ.ศ.1300-1600 และมีพระธาตุยาคูหรือพระธาตุใหญ่เป็นสลุบสมัยทวารวดี (ราวพุทธศตวรรษที่13-15ตั้งอยู่ทุ่งนาทางทิศ

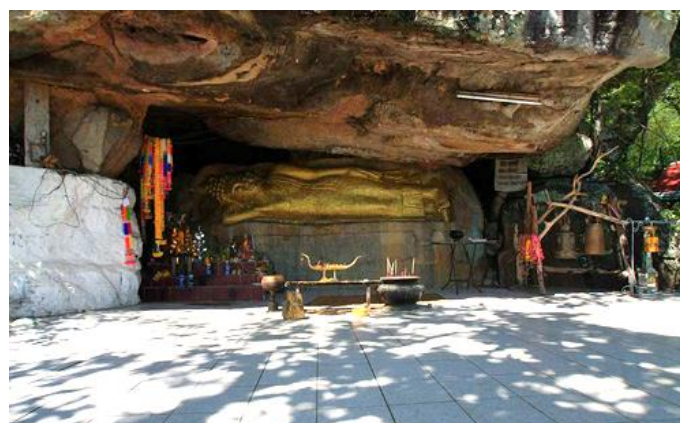

เหนือบ้านเสมาเป็นโบราณสถานที่ค่อนข้างสมบูรณ์มากอยู่ในบริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง และยังมีสถานที่ที่น่าสนใจใกล้เคียงกับเมืองฟ้าแดดสงยาง เช่น วัดโพธิ์ชัยเสมารามเป็นวัดโบราณในสมัยเดียวกัน สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ ใบเสมาหินสมัยทวารวดี ที่ปักอยู่เป็นแนวกำแพงและที่เก็บรวบรวมไว้ในวัดเป็นบางส่วน ที่ใบเสมาจำหลักเป็นภาพต่างๆ ส่วนมาก สลักเป็นภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและโนนสาวเอ้มีซากโบสถ์จมดินอยู่และมีซากโบราณสถานอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะคูเมืองโบราณ

2) **วัดพุทธนิมิตฎาค้าว** ตั้งอยู่บ้านนาสีนวล อำเภอสหัสขันธ์ ห่างจากอำเภอสหัสขันธ์ ประมาณ 7 กิโลเมตร ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ ตะแคงซ้าย ภายในวัดยังมีอุโบสถแบบเปิดแกะสลักลวดลายสวยงาม ตามประตูหน้าต่าง เพดาน เป็นภาพพุทธประวัติทศชาติชาติ และยังมีวิหารสังฆนิมิต ซึ่งเป็นที่เก็บพระพุทธรูป และพระเครื่องรุ่นต่างๆ ที่ยาหากเปิดให้เข้าชมทุกวัน

3) **พระพุทธรูปสถานภูโป** เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ฝีมือช่างจากสมัยทวารวดีจำหลักบนหน้าผา 2 องค์เป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์และใกล้เคียง บริเวณนี้ยังมีทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนอย่างยิ่ง

4) **พุทธสถานภูสิงห์** ตั้งอยู่บนยอดเขาภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ ใกล้เคียงตลาดสหัสขันธ์ ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ 34 กม. มีทางขึ้น 2 ทาง คือ ทางลาดยางคดเคี้ยวขึ้นตามไหล่เขา ทางทิศตะวันตก และทางเดินเท้าทำเป็นบันได 104 ขั้นทางทิศตะวันออกเป็นสถานที่พักผ่อนที่ร่มรื่นล้อมรอบด้วยธรรมชาติ ทั้งยังมองเห็นทิวทัศน์ของทุ่งนาหมู่บ้านและ น้ำในเขื่อนลำปาวอันสวยงามอีกด้วย พุทธสถานภูสิงห์เป็นที่ประดิษฐานพระพรหมภูมิปาโล ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 10.5 เมตร มีพุทธลักษณะสง่างามเป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2511

5) **วัดวังคำ** ตั้งอยู่ที่ บ.นาวิ ต.สงเปลือย อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ มีเนื้อที่กว่า 8 ไร่ เริ่มก่อสร้าง (อย่างเป็นทางการ) ตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2539 โดยคณะชาวบ้านนาวิและหมู่บ้านใกล้เคียง และได้รับการประกาศตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา มีนามว่า “วัดวังคำ” สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2543 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯพระราชทานเขตวิสุงคามสีมาแก่วัดวังคำ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2545 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระราชานุญาตให้เชิญตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 12 สิงหาคม 2547 ประดิษฐานที่หน้าบันอุโบสถ (สิม) วัดวังคำเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2547 การก่อสร้างวัด วังคำได้นำสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง ได้แก่ “**วัดเชียงทอง**” แห่งเมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว มาเป็นต้นแบบ นอกจากนี้โบสถ์อันงดงามวิจิตรแล้ว วัดวังคำยังมีงานพุทธศิลป์อิทธิพลศิลปะล้านช้างปรากฏให้เห็นในหลายจุดด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น องค์พระธาตุสี่ทองอร่ามที่ได้รับอิทธิพลมาจากธาตุหลวงเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว ศาลาการเปรียญหลังใหญ่ที่ภายในประดิษฐาน “**หลวงปู่วังคำ**” พระประธานศิลปะล้านช้างอันงดงาม

6) **อนุสาวรีย์พระยาชัยสุนทร (เจ้าโสมพะมิตร)** อยู่บริเวณกลางเมืองกาฬสินธุ์ เป็นเจ้าเมืองคนแรกของจังหวัดกาฬสินธุ์ หล่อด้วยสัมฤทธิ์เท่าตัวจริง ยืนอยู่บนแท่นมือขวาถือขวาน มือซ้ายถือกระบี่บังเงิน

7) กลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน เป็นกลุ่มทอผ้า ที่ได้รับอนุเคราะห์ให้อยู่ในโครงการศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผ้าแพรวาทอจากผ้าไหมด้วยลายมัดหมี่ฝีมือละเอียดประณีตเป็นงานศิลปหัตถกรรมของ ชาวผู้ไทที่หาได้น้อยแห่งในประเทศไทย

8) พิพิธภัณฑ์สิรินธร จังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 227 (กาฬสินธุ์ - สหัสขันธ์ - คำม่วง - วังสามหมอ - พังโคน) ก่อนถึงตัวอำเภอสหัสขันธ์ ประมาณ 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าสู่วัดสักกะวัน ตรงข้ามโรงเรียนสหัสขันธ์ศึกษาเป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เดิมคือศูนย์วิจัยไดโนเสาร์ภูกุ่มข้าวซึ่ง

ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติงานศึกษาวิจัยอนุรักษ์เก็บรวบรวมตัวอย่างอ้างอิงซากไดโนเสาร์และสัตว์ร่วมสมัย และนำข้อมูลเหล่านี้ไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ซึ่งเป็นแหล่งไดโนเสาร์กินพืชที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทย โดยพบกระดูกไดโนเสาร์เกือบทั้งตัวมากกว่า 650 ชิ้น เป็นกระดูกส่วนขา ซี่โครง คอและหางของไดโนเสาร์กินพืชไม่น้อยกว่า 7 ตัว นอกจากนี้ยังพบฟันของไดโนเสาร์กินพืชและกินเนื้ออีกอย่างละ 2 ชนิดเป็นกระดูกของไดโนเสาร์กินพืช “ภูเวียงโกซอรัส สิรินธรเน่ *Phuwiagosaurussirindhornae*” และไดโนเสาร์กินพืชชนิดใหม่อีก 1 ชนิด ซึ่งกำลังศึกษาวิจัยชั้นรายละเอียดอยู่ในปี 2550 พิพิธภัณฑ์สิรินธร เปิดให้บริการได้อย่างเต็มรูปแบบและ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวปีละประมาณกว่า 300,000 คน

9) หมู่บ้านวัฒนธรรมโคกโก่ง ตั้งอยู่ในอำเภอกุฉินารายณ์เป็นหมู่บ้านที่มีการ

อนุรักษ์วัฒนธรรมชาวผู้ไทเปิดวิถีชาวบ้านประเพณีพิธีต่างๆ กิจกรรมที่จัดให้ได้แก่พิธีบายศรีสู่ขวัญ รับประทานอาหารพื้นบ้าน “พาแลง” ชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน เพลิดเพลินกับการเดินชมป่าเขาลำเนาไพร น้ำตก ตาดสูง-ตาดยาว ศึกษาธรรมชาติพรรณไม้และพืชสมุนไพรท้องถิ่นตามเส้นทางเดินป่าในวนอุทยานภูผาวัว

10) รอยเท้าไดโนเสาร์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ค้นพบรอยเท้าไดโนเสาร์ เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2539 บริเวณกลางลานหิน ร่องน้ำห้วยวังเครือจาน เขิงเขาภูแฝก เทือกเขาภูพาน บ้านน้ำคำ ตำบลภูแล่นช้างอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นรอยเท้าไดโนเสาร์ประเภทเทอร์โรพอส จัดอยู่ในกลุ่มคาร์โนซอร์ชนิดกินเนื้ออายุประมาณ 140 ล้านปี ซึ่งลักษณะรอยเท้ามีความชัดเจนถึง 7 รอย ขณะนี้อยู่ระหว่างการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์

นอกจากนี้ยังจุดพบซากกระดูกโครงกระดูกที่วัดบ้านนาไคร้ อำเภอกุฉินารายณ์ และที่เขิงเขาวัดภูโป อำเภอมืองกาฬสินธุ์

11) น้ำตกผานางคอย ตั้งอยู่บ้านนางาม ตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาคู น้ำตก

มีลักษณะเป็นหน้าผาสูงบนเทือกเขาภูพาน มีน้ำตก 4 ชั้น ในช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำจะไหลลดหลั่นกันลงมาสวยงามมาก แต่ในช่วงหน้าแล้งจะปรากฏโขดหิน แอ่งน้ำกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปจนยอดผาเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ ให้นักท่องเที่ยวได้กราบไหว้บูชา ทางขึ้นมีบันไดหลายร้อยขั้น น่าสนใจสำหรับผู้ที่ชื่นชอบการเดินชมธรรมชาติ

12) เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดินมีความสูงจากท้องน้ำเมตรสันเขื่อนยาว 7.8

กิโลเมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ 1,950 ล้านลูกบาศก์เมตร มีประตูระบายน้ำเป็นแบบ เปิด ไม่มีประตูปิดกั้นให้น้ำไหลตลอดเวลา (ไหลเฉพาะช่วงฤดูฝน) อยู่ในเขตอำเภอสหัสขันธ์, อำเภอคำม่วง, อำเภอยางตลาดจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากจังหวัดกาฬสินธุ์ประมาณ 36 กิโลเมตร เขื่อนลำปาวสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2511 ปิดกั้น ลำน้ำปาว และช่วยขยายที่บ้านหนองสองห้อง ทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บน้ำแฝดทางด้าน

เหนือเขื่อนจึงได้ขุดร่องเชื่อมระหว่างอ่างทั้งสองสร้างขึ้นเพื่อบรรเทาอุทกภัยและเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะปัจจุบันเขื่อนลำปาวเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลามีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่หาดดอกเกด ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสวรรค์ชายหาดของคนอีสาน

13) หาดดอกเกด เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 3+800 ของทำนบดิน บ.สะอานนาทม ต.ลำคลอง อ.เมืองกาฬสินธุ์ จ.กาฬสินธุ์ เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 บริเวณหาดเดิมเป็นที่จอดเรือ ทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ต่อมาได้จัดทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมนัดพักผ่อนเป็นจำนวนมาก ที่มาของหาดดอกเกดมาจากต้นกระเกตที่นำมาปลูกบริเวณหาดเป็นพืชชนิดเดียวกับเตย ปาหนัน เพื่อให้กระชับในการเรียกชื่อและจำง่าย จึงใช้คำว่า

ว่า“หาดดอกเกด” ในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการปรับปรุงหาดดอกเกดขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยการปรับพื้นที่หาดใหม่ นำทรายมาลงทำแนวป้องกันทรายใต้น้ำทำท่อน้ำสำหรับเตือนภัย ก่อสร้างศาลาเอนกประสงค์สำหรับนั่งพักผ่อนหย่อนใจ ชมวิวความสวยงามของอ่างเก็บน้ำลำปาว ทำทางเดินเท้า บันไดทางขึ้นลงทางหาด ทางลาดสำหรับผู้ด้อยโอกาสหรือผู้พิการ รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นและสวยงาม หาดดอกเกด เป็นสถานที่สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวมาชมความงามของอ่างเก็บน้ำลำปาว ชมพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้า และในเทศกาลสงกรานต์จะมีนักท่องเที่ยวทั้งไกลและใกล้มาเที่ยวเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพและรายได้เป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดอีกด้วย

14) สะพานเทพสุตา เป็นสะพานซึ่งสร้างเพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมระหว่าง อำเภอสหัสขันธ์ และ อำเภอหนองกุงศรี ได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ความยาว 2,040 เมตร เป็นสะพานข้ามน้ำจืดที่ยาวที่สุดในประเทศไทย สามารถชมวิวเขื่อนลำปาวรับบรรยากาศธรรมชาติบริเวณแหลมโนนวิเศษ ฝั่งอำเภอสหัสขันธ์ และเกาะมหาราชฝั่งอำเภอหนองกุงศรีได้อย่างสวยงาม

15) จุดชมวิวกาเสวย
เป็นหน้าผาบริเวณเทือกเขาภูพาน อยู่ในเขตอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ อันเป็นรอยต่อระหว่าง จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัด สกลนครเป็นเทือกเขาที่เต็มไปด้วย ธรรมชาติ เช่น แมกไม้ น้ำตก และ หน้าผา เป็นหน้าผาที่สูงชัน ตั้งอยู่ บนเส้นทางถนนหมายเลข 213

สายสกลนคร - กาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. 2498 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จเยี่ยมเยือนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อเสด็จถึงอำเภอสมเด็จจังหวัดกาฬสินธุ์ บริเวณเทือกเขาภูพานได้หยุดพักทรงพระเกษมสำราญ

ท่ามกลางธรรมชาติอันงดงามของ หุบเขา และเสด็จประทับเสวยพระ กระจายอาหารกลางวัน ณ หน้าผาแห่ง นี้ นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอีก หลายแห่งเช่นน้ำตกแก้งกะอาม บ่อน้ำเจ้าเมือง ศาลาชมวิวบน เทือกเขาภูพานบนเส้นทางสายนี้ยังสามารถเดินทางไปสู่แหล่ง

ท่องเที่ยวของจังหวัดสกลนครได้อีกด้วยโดยจะพบน้ำตกคำหอมและพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์

6.6 อุตสาหกรรม

6.6.1 สถานภาพของอุตสาหกรรมในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มี โรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ (สะสม) ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2564 จำนวนทั้งสิ้น 386 โรงงาน เงินทุนรวม 20,506.71 ล้านบาท และมีจำนวนคนงาน 6,813 คน ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 และมาตรา 43 วรรค สอง แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562

จำพวก	จำนวนโรงงาน (โรง)	จำนวนเงินทุน (ล้านบาท)	จำนวนคนงาน (คน)
2	20	192.35	197
3	366	20,314.36	6,616
รวม	386	20,506.71	6,813

ตารางแสดงสถิติจำนวนโรงงานแยกตามเงินลงทุน

ขนาดการลงทุน	จำนวนโรงงาน (โรง)	จำนวนเงินทุน (ล้านบาท)	จำนวนคนงาน (คน)	ร้อยละ
ขนาดเล็ก (เงินทุน <= 10 ล้านบาท)	186	950.93	1,823	48.19
ขนาดกลาง (เงินทุน > 10 ล้านบาท <=100 ล้านบาท)	139	3,670.53	2,232	36.01
ขนาดใหญ่ (เงินทุน > 100 ล้านบาท)	20	15,225.10	2,429	5.18
โรงสีข้าวทั้งหมด	41	660.15	329	10.62
รวม	386	20,506.71	6,813	100.00

ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

6.6.2 หมวดยุทธศาสตร์ที่มีการลงทุนมากที่สุด 5 อันดับแรกของจังหวัด

ได้แก่

1) หมวดยุทธศาสตร์ผลิตอื่น ๆ (ทั่วไป) ประกอบด้วยการผลิต ส่งและจำหน่ายพลังงานไฟฟ้า เงินลงทุน 7,825.08 ล้านบาท รองลงมาการผลิตก๊าซชีวภาพ เงินลงทุน 500.24 ล้านบาท และการผลิตไอน้ำของกิจการโรงแรม เงินลงทุน 248.50 ล้านบาท ตามลำดับ ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 53 โรงงาน เงินลงทุนรวม 9,236.69 ล้านบาท คนงาน 677 คน

2) หมวดยุทธศาสตร์ผลิตภัณฑ์จากพืช ประกอบด้วยการทำแป้งมันสำปะหลัง เงินลงทุน 2,913.06 ล้านบาท รองลงมาโรงสีข้าว เงินลงทุน 648.35 ล้านบาท และการทำมันเส้น เงินลงทุน 85.48 ล้านบาท ตามลำดับ ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 82 โรงงาน เงินลงทุนรวม 3,729.50 ล้านบาท คนงาน 1,497 คน

3) หมวดยุทธศาสตร์อาหาร ประกอบด้วยการทำน้ำตาลดิบและน้ำตาลทราย เงินลงทุน 1,862.57 ล้านบาท รองลงมา น้ำแข็งก้อนเล็ก 304.64 ล้านบาท และการทำสาकुเม็ต เงินลงทุน 39.50 ล้านบาท ตามลำดับ ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 58 โรงงาน เงินลงทุนรวม 2,800.52 ล้านบาท คนงาน 2,033 คน

4) **หมวดอุตสาหกรรมเครื่องตี๋ม** ประกอบด้วยการผลิตเอทานอล (ไม่ใช่เพื่อการบริโภค) เงินลงทุน 2,084.25 ล้านบาท และทำน้ำตี๋ม เงินลงทุน 3.95 ล้านบาท ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 3 โรงงาน เงินลงทุนรวม 2,096.57 ล้านบาท คนงาน 122 คน

5) **หมวดอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ** ประกอบด้วย การทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต ผลิตภัณฑ์คอนกรีตผสมผลิตภัณฑ์ยิบซั่ม หรือผลิตภัณฑ์ปูนปลาสเตอร์ เงินลงทุน 649.76 ล้านบาท ปัจจุบันมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 57 โรงงาน เงินลงทุนรวม 709.57 ล้านบาท คนงาน 611 คน

6) **ประเภทอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนมากที่สุด 5 อันดับแรกของจังหวัด**
ได้แก่

อันดับที่ 1 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าจากพลังงานความร้อน ประเภทลำดับที่ 88 (2) สาขาอุตสาหกรรมการผลิตอื่นๆ มีจำนวนทั้งหมด 8 โรงงาน เงินลงทุน 7,825.08 ล้านบาท คนงาน 165 คน

อันดับที่ 2 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ทำแป้งมันสำปะหลัง ประเภทลำดับที่ 9(2) สาขาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากพืช มีจำนวนทั้งหมด 11 โรงงาน เงินลงทุน 2,913.06 ล้านบาท คนงาน 958 คน

อันดับที่ 3 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ผลิตภัณฑ์เอทานอล (ไม่ใช่เพื่อการบริโภค) ประเภทลำดับที่ 17 สาขาอุตสาหกรรมเครื่องตี๋ม มีจำนวนทั้งหมด 2 โรงงาน เงินลงทุน 2,084.25 ล้านบาท คนงาน 80 คน

อันดับที่ 4 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ทำน้ำตาลดิบและน้ำตาลทรายขาว ประเภทลำดับที่ 11(3) สาขาอุตสาหกรรมอาหาร มีจำนวนทั้งหมด 2 โรงงาน เงินลงทุน 1,862.57 ล้านบาท คนงาน 1,326 คน

อันดับที่ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต การทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต ผลิตภัณฑ์คอนกรีตผสมผลิตภัณฑ์ยิบซั่ม หรือ ผลิตภัณฑ์ปูนปลาสเตอร์ ประเภท ลำดับที่ 58 (1) สาขาอุตสาหกรรมผลิตโลหะ มีจำนวนทั้งหมด 56 โรงงาน เงินลงทุน 709.40 ล้านบาท คนงาน 601 คน

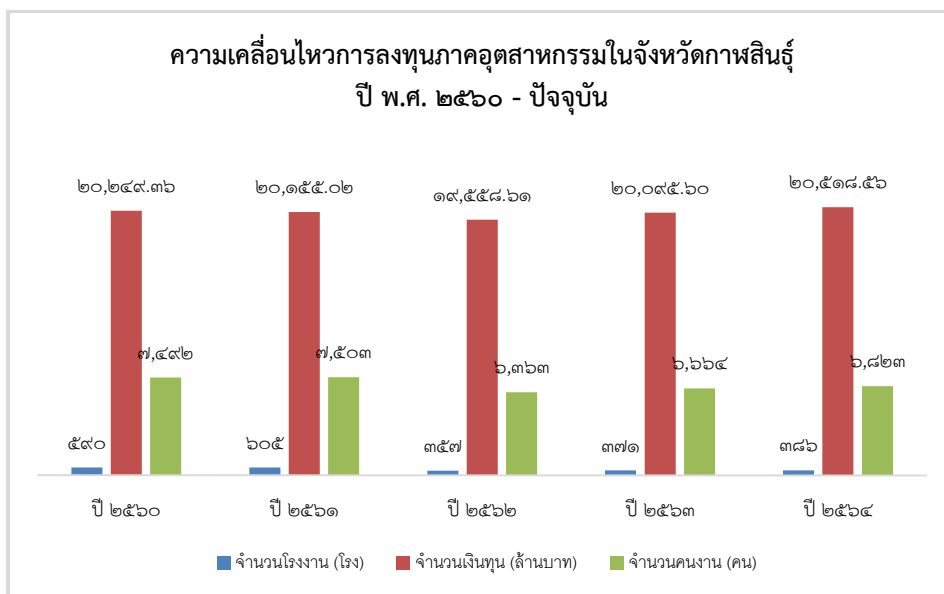
6.6.3 ความเคลื่อนไหวการลงทุนภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ.

2560 - ปัจจุบัน

ปี	จำนวนโรงงาน (โรง)	จำนวนเงินทุน (ล้านบาท)	จำนวนคนงาน (คน)
2560	590	20,249.36	7,492
2561	605	20,155.02	7,503
2562	357	19,558.61	6,363
2563	371	20,095.60	6,664
2564	386	20,518.56	6,823

(ข้อมูล ณ วันที่ ณ 31 สิงหาคม 2564)

ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

6.6.4 ประเภทการประกอบกิจการที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ

ปี พ.ศ.2560 โรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ได้แก่ ประเภทประกอบกิจการ ผลิตน้ำแข็งก้อนเล็ก ล้าง บด ย่อย พลาสติก อัดเศษพลาสติกหลอมและฉีดพลาสติก คัดแยกวัสดุที่ไม่ใช้แล้วไม่เป็นของเสียอันตราย ทำเครื่องเรือนหรือเครื่องตกแต่งภายในอาคารจากไม้ ทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ผลิตขวดพลาสติก สีข้าวแยกแกลบแยกรำ แปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม ไซ ซอย ทำวงกบ ขอบประตู ขอบหน้าต่าง บานประตู บานหน้าต่าง ไม้คิ้ว ไม้บัว และ ทำเครื่องเรือนเครื่องใช้จากไม้ ผลิตแป้งมันสำปะหลัง ผลิตเครื่องตีผสมปูนไฟร ทำคอนกรีตผสมเสร็จและทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต ทำมันเส้น ทำภาชนะจากพลาสติก ซ่อมและเคาะฟันสียร์ถยนต์ และแอสฟัลท์ติกคอนกรีตและเชื่อมโลหะทุกชนิด และทำอาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงสัตว์

ปี พ.ศ.2561 โรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ได้แก่ ประเภทประกอบกิจการ ตากกากแป้งมันสำปะหลัง สีข้าวชนิดแยกแกลบแยกรำ ผลิตยางเครป ทำคอนกรีตผสมเสร็จและทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต ซ่อมและเคาะฟันสียร์ถยนต์ ดูดทราย ทำอาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงสัตว์ ผลิตชิ้นไม้สับจากไม้ที่ปลุกขึ้นโดยเฉพาะ 13 ชนิด ตามมติคณะรัฐมนตรีเพื่อจำหน่าย แปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม ไซ เชาะร่อง ทำวงกบขอบหน้าต่าง บานประตู ขอบหน้าต่าง บานประตู บานหน้าต่าง ทำเครื่องเรือนจากไม้ ผลิตเครื่องตีผสมปูนไฟร เผาถ่านจากไม้ ผลิตขวดพลาสติก ห้องเย็น แช่อาหาร ผลิตน้ำแข็งก้อนเล็ก ผลิตแอสฟัลท์ติกคอนกรีต และบด ย่อย เศษพลาสติกเก่า

ปี พ.ศ.2562 โรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ได้แก่ ประเภทประกอบกิจการ ตากกากแป้งมันสำปะหลัง เก็บรักษาข้าวสาร คัดคุณภาพข้าวสารเพื่อจำหน่าย ทำพลาสติกเป็นเม็ด สีข้าว ทำคอนกรีตผสมเสร็จ ทำขวดพลาสติกและทำน้ำดื่ม ซ่อมและเคาะฟันสียร์ถยนต์ ผลิต

ใส่ผ้าห่มจากเส้นใยและทำที่นอน ผลิตแอสฟัลต์ติกคอนกรีต ผลิตยางเครป ทำส่วนประกอบสำหรับใช้ในการก่อสร้างอาคาร ซ่อมและเคาะพนสิรถยนต์ ผลิตเครื่องเรือนจากไม้และเครื่องตกแต่งอาคารจากไม้ โรงงานห้องเย็น

ปี พ.ศ.2563 โรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ได้แก่ ประเภทประกอบกิจการ ทำผลิตภัณฑ์จากพลาสติก ทำคอนกรีตผสมเสร็จ ซ่อมและเคาะพนสิรถยนต์ ตากกากแป้งมันสำปะหลัง ผลิตและประกอบตัวถังรถบรรทุกทุกชนิด สีข้าว อบข้าวเปลือก และทำน้ำปลาร้าสุก ทำวงกบประตู-หน้าต่าง บานประตู บานหน้าต่างและเครื่องเรือนจากไม้ ทำน้ำแข็งก้อนเล็ก ทำอาหารสัตว์ ฆ่าสัตว์

ปี พ.ศ.2564 โรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ ได้แก่ ประเภทประกอบกิจการ ทำคอนกรีตผสมเสร็จ ทำน้ำแข็งก้อนเล็ก ผลิตแอสฟัลต์ติกคอนกรีต ทำแป้งขนมจีน กึ่งคั่วมัน ไส้โลหะ เชื่อมโลหะ ตากกากมันสำปะหลัง แปรรูปน้ำมันดิบเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น นมพาสเจอร์ไรซ์ นมสเตอริไลซ์ นมปรุงแต่ง และเครื่องดื่ม จากผลิตภัณฑ์นมเพื่อจำหน่าย

6.6.5 โรงงานที่สำคัญในจังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับที่	ชื่อสถานประกอบการ	ประกอบกิจการ	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
1	บริษัท น้ำตาลมิตรกาฬสินธุ์ จำกัด	ทำน้ำตาลทรายดิบ (กำลังการผลิต 35,000 ตัน/วัน)	1,517.57	855
2	บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาลอีสาน จำกัด	ทำน้ำตาลทรายดิบและน้ำตาลทรายขาว (กำลังการผลิต 15,000 ตัน/วัน)	345.00	471
3	บริษัท แป้งมันกาฬสินธุ์ จำกัด	ทำแป้งมันสำปะหลัง (เดือนละ 2,400 ตัน) (กำลังการผลิต 1,066.67 ตันแป้ง/วัน)	380.00	449
4	บริษัท ไทยวา จำกัด (มหาชน)	ผลิตแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 400 ตัน/วัน)	182.30	338
5	บริษัท แป้งมันสมเด็จ จำกัด	ทำแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 1,000 ตัน/วัน)	96.00	297
6	บริษัท ศรีตราง์แอโกรอินดัสทรี จำกัด (มหาชน)	ผลิตยางเครป ยางแท่ง เอสทีอาร์ 20 ยางผสม (กำลังการผลิต 150,000 ตัน/วัน)	250.00	230
7	บริษัท อีสาน พรีเมียม สตาร์ช จำกัด	ผลิตแป้งมันสำปะหลังและพลังงานผลิตไฟฟ้าขนาด 2.99 เมกะวัตต์ เพื่อใช้เองในโรงงาน (กำลังการผลิต 630 ตัน/วัน)	54.00	190
8	บริษัท จิรัฐพัฒนาการเกษตร จำกัด	ผลิตแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 633 ตัน/วัน)	80.00	180
9	บริษัท อินกรีดอออน(ไทยแลนด์) จำกัด	ผลิตแป้งมันสำปะหลัง และแป้งสำเร็จรูป (กำลังการผลิต 250 ตัน/วัน)	407.00	150

10	บริษัท บางนาแป้งมัน จำกัด	ผลิตแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 350 ตัน/วัน)	30.00	105
11	บริษัท เอเชียโมดิไฟด์สตาร์ช จำกัด	ผลิตแป้งมันดัดแปลง (Modified Starch) (กำลังการผลิต 85 ตัน/วัน)	110.00	100
12	บริษัท เอเชียโมดิไฟด์สตาร์ช จำกัด	ทำแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 900 ตัน/วัน)	228.639	95
13	บริษัท สยามโปรดักส์ (1994) จำกัด	ทำแป้งมันสำปะหลัง (กำลังการผลิต 466.67 ตัน/วัน)	65.12	94
ลำดับ ที่	ชื่อสถานประกอบการ	ประกอบกิจการ	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
14	บริษัท อีสเทิร์นไรซ์มิลล์ จำกัด	สีข้าวสีข้าวหนึ่ง (กำลังสีสูงสุด 1,200 เกวียน/วัน)	66.00	57
15	บริษัท อีสานไบโอเพาเวอร์ จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงชีวมวล (กำลังการผลิต 12 เมกะวัตต์)	600.00	54
16	บริษัท มิตรผลไบโอ-เพาเวอร์ (กาฬสินธุ์) จำกัด	ผลิตส่งและจำหน่ายพลังงานไฟฟ้า (กำลังการผลิต 68.39 เมกะวัตต์)	3,252.62	30
17	บริษัท กมลาไสย ไบโอเพาเวอร์ 2010 จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้า (กำลังการผลิต 63.36 เมกะวัตต์)	685.00	26
18	บริษัท โรงสีข้าวไทยเกษตร 2005 จำกัด	สีข้าว (กำลังสีสูงสุด 400 เกวียน/วัน)	100.00	19
19	บริษัท มิตรผลไบโอ-เพาเวอร์ (กุนนารายณ์) จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงชีวมวล (กำลังการผลิต 45 เมกะวัตต์)	3,027.45	15
20	บริษัท ชันพาร์ค จำกัด	ผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงาน แสงอาทิตย์ (1.25 เมกะวัตต์)	95.00	6
21	บริษัท ชันพาร์ค 2 จำกัด	ผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ (1.25 เมกะวัตต์)	95.00	6
22	บริษัท เค.เอส.ไบโอ-พลัส จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้า (กำลังการผลิต 2.86 เมกะวัตต์)	45.00	6
23	บริษัท เค.เอส.ไบโอ-พลัส จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้า จากก๊าซชีวภาพ (กำลังการผลิต 4.8 เมกะวัตต์)	50.00	6
24	บริษัท วี.โอ.เน็ต ไบโอดีเซล เอเชีย จำกัด	ผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ (1 เมกะวัตต์)	66.50	5
25	บริษัท บางนาแป้งมัน จำกัด	ผลิต ส่งและจำหน่ายพลังงานไฟฟ้า	103.00	4

		(กำลังการผลิต 8.4 เมกะวัตต์)		
26	บริษัท แป้งมันสำปะตัง จำกัด	ผลิตพลังงานไฟฟ้าเชื้อเพลิงก๊าซชีวภาพ จากน้ำเสีย (กำลังการผลิต 1.2 เมกะวัตต์)	62.00	3

6.6.6) แสดงสถิติจำนวนโรงงานแยกตามเงินลงทุนของจังหวัดกาฬสินธุ์
ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2564

แยกตามหมวดอุตสาหกรรม 21 ประเภท

กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวน	เงินทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)	เครื่องจักร (แรงม้า)
1.ผลิตภัณฑ์จากพืช	82	3,729.50	1,497	212,929.95
2.อุตสาหกรรมอาหาร	58	2,800.52	2,033	444,728.86
3.อุตสาหกรรมเครื่องดัด	3	2,096.57	122	9,209.72
4.สิ่งทอ	5	44.13	171	1,265.10
5.อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกายยกเว้นรองเท้า	0	0	0	0
6.ผลิตหนังสัตว์และผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์	1	20.37	74	65.00
7.แปรรูปไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	28	157.02	340	6,945.69
8.เครื่องเรือนหรือเครื่องตกแต่งในอาคารจากไม้ แก้ว ยาง หรือโลหะอื่นๆ	2	3.97	24	401.63
9.ผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์จากกระดาษ	0	0	0	0
10.การพิมพ์ การเย็บเล่ม ทำปกหรือการทำแม่พิมพ์	1	10.30	28	93.74
11.เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี	8	78.74	119	1,894.98
12.ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม	18	342.96	159	10,763.24
13.ยางและผลิตภัณฑ์ยาง	4	264.90	70	22,606.30
14.ผลิตภัณฑ์พลาสติก	15	149.60	198	3,698.26
15.ผลิตภัณฑ์โลหะ	57	709.57	611	12,287.11
16.ผลิตโลหะขั้นมูลฐาน	0	0	0	0
17.ผลิตภัณฑ์โลหะ	26	316.33	319	3,927.88
18.ผลิตเครื่องจักรและเครื่องกล	1	7.00	10	64.77
19.ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	1	5.50	7	123.11
20.ผลิตยานพาหนะและอุปกรณ์รวมทั้งการซ่อม ยานพาหนะและอุปกรณ์	23	533.05	354	2,044.20
21.การผลิตอื่นๆ	53	9,236.69	677	654,799.03
รวม	386	20,506.71	6,813	1,387,848.57

6.6.7 ตารางเปรียบเทียบการลงทุน (การวิเคราะห์การเพิ่ม/ลดของโรงงาน)

	ส.ค. 2564	เปรียบเทียบ ก.ค. 2564		เปรียบเทียบ ส.ค. 2563	
			เพิ่ม / ลด (ร้อยละ)		เพิ่ม / ลด (ร้อยละ)
จำนวนโรงงาน	7	4	เพิ่มขึ้น 75%	2	เพิ่มขึ้น 250%
เงินทุน (บาท)	86.62	86.80	ลดลง 0.21%	11.37	เพิ่มขึ้น 661.83%
คนงาน	32	25	เพิ่มขึ้น 28%	33	ลดลง 3.03%

ผลจากการพิจารณาข้อมูลการลงทุนอุตสาหกรรมในเดือนนี้ เปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาเดียวกันในปีก่อน พบว่ามีอัตราการขยายตัวของจำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตใหม่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 250 จำนวนเงินทุน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 661.83 และอัตราการจ้างงาน ลดลง ร้อยละ 3.03

6.6.8 การลงทุนใหม่

สรุปภาวะความเคลื่อนไหวการลงทุนตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 ถึง 31 สิงหาคม 2564 พบว่า มีการได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน จำนวน 19 ราย มีเงินลงทุน 367.85 ล้านบาท มีการจ้างงานทั้งสิ้น 139 คน

การจดทะเบียนโรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการใหม่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามหมวดอุตสาหกรรม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 – 31 สิงหาคม 2564

รหัส	กลุ่มอุตสาหกรรม	จำนวน โรงงาน	เงินลงทุน (ล้านบาท)	การจ้างงาน (ราย)
2	อุตสาหกรรมอาหาร	7	191.70	67
12	ผลิตภัณฑ์จากปิโตรเลียม	5	114.72	29
15	ผลิตภัณฑ์อโลหะ	1	18.50	5
1	ผลิตภัณฑ์จากพืช	1	5.00	20
17	ผลิตภัณฑ์โลหะ	1	6.30	6
21	การผลิตอื่น ๆ	1	13.00	3
รวมทั้งสิ้น		19	367.85	139

ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

6.7 การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

ข้อมูลเศรษฐกิจการค้าจังหวัดกาฬสินธุ์ (ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดกาฬสินธุ์)

6.7.1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ว่าราชการจังหวัด	ก.ย./2563	นายทรงพล ใจกริ่ม	
พื้นที่		6946.75	ตร.กม.
เขตการปกครอง		18 อำเภอ	
ประชากร		984907	คน
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ที่มา : (สศช.)	ม.ค./2555		
- เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง		13,479	ล้านบาท
- การผลิตอุตสาหกรรม		8,449	ล้านบาท
- ขายส่ง การขายปลีก และการซ่อมแซม ฯ		4,907	ล้านบาท
- ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร		138	ล้านบาท
- การก่อสร้าง		2,640	ล้านบาท
- อื่นๆ		22157.67	ล้านบาท
รายได้เฉลี่ยต่อหัว		57,798	บาท
อัตราการว่างงาน			%
ค่าแรงขั้นต่ำ	ม.ค./2563	323	บาท/วัน
ดัชนีราคาผู้บริโภคของจังหวัด CPI	มี.ค./2562	101.20	%
+เพิ่มขึ้น/-ลดลงเปรียบเทียบกับเดือนก่อน			%
+เพิ่มขึ้น/-ลดลงเปรียบเทียบกับเดือนเดียวกันในปีก่อน		4.4	%
อัตราเงินเฟ้อ		3.8	%

ทะเบียนนิติบุคคล	มี.ค./2562		
คงอยู่ - จำนวนคงอยู่	มี.ค./2562	1740	ราย
- เงินทุนจดทะเบียน	มี.ค./2562	8124.31	ล้านบาท
จดใหม่ - จำนวนคงอยู่	มี.ค./2562	23	ราย
- เงินทุนจดทะเบียน	มี.ค./2562	33.77	ล้านบาท
แจ้งเลิก - จำนวนคงอยู่	มี.ค./2562	4	ราย
- เงินทุนจดทะเบียน	มี.ค./2562	12.95	ล้านบาท
การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา	มี.ค./2562		
- สิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร		1	ราย
- เครื่องหมายการค้า		6	ราย
- ลิขสิทธิ์			ราย
- ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย			ราย
- อื่น ๆ			ราย
การจัดเก็บภาษี	มี.ค./2562		
- ภาษีนิติบุคคล		6.43	ล้านบาท
- ภาษีมูลค่าเพิ่ม		47.30	ล้านบาท
- ภาษีธุรกิจเฉพาะ		0.40	ล้านบาท

6.7.2 เศรษฐกิจโดยภาพรวม

1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2562 p (Gross Provincial Product: GPP) ณ ราคาประจำปี มีมูลค่าเท่ากับ 58,617 ล้านบาท ลดลงจากปี 2561 ซึ่งมีมูลค่า 59,700 ล้านบาท อยู่เท่ากับ 1,083 ล้านบาท

ตารางแสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี

กาฬสินธุ์	(หน่วย:ล้านบาท)				สัดส่วน			
	กิจกรรมการผลิต	2559 r	2560 r	2561 p	2562 p	2559 r	2560 r	2561 p
ภาคเกษตร	13,025	13,070	14,237	13,552	24.3	23.6	23.8	23.1
เกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง	13,025	13,070	14,237	13,552	24.3	23.6	23.8	23.1
ภาคนอกเกษตร	40,587	42,404	45,463	45,065	24.3	23.6	23.8	23.1
ด้านอุตสาหกรรม	9,657	9,268	10,795	10,999	75.7	76.4	76.2	76.9
การทำเหมืองแร่และ เหมืองหิน	33	28	26	25	18	16.7	18.1	18.8
การผลิตอุตสาหกรรม	8,732	8,333	9,951	10,051	0.1	0.1	0	0
ไฟฟ้า ก๊าซ และระบบ ปรับอากาศ	761	766	673	775	16.3	15	16.7	17.1
การประปาและการจัดการ ของเสีย	131	141	144	147	1.4	1.4	1.1	1.3
ด้านการบริการ	30,931	33,136	34,669	34,066	0.2	0.3	0.2	0.3
การก่อสร้าง	2,651	2,628	2,600	2,473	57.7	59.7	58.1	58.1
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ และ จักรยานยนต์	6,286	6,652	7,268	7,062	4.9	4.7	4.4	4.2
การขนส่งและสถานที่ เก็บสินค้า	977	1,089	1,165	1,264	11.7	12	12.2	12
ที่พักแรมและบริการด้านอาหาร	163	214	241	303	1.8	2	2	2.2
ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	289	380	375	435	0.3	0.4	0.4	0.5
การเงินและการประกันภัย	4,516	4,368	4,633	4,940	0.5	0.7	0.6	0.7
กิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์	2,204	3,507	4,237	3,263	8.4	7.9	7.8	8.4

โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

ภาพสินค้า	(หน่วย:ล้านบาท)				สัดส่วน			
	2559 r	2560 r	2561 p	2562 p	2559 r	2560 r	2561 p	2562 p
กิจกรรมการผลิต								
กิจกรรมวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และ กิจกรรมทางวิชาการ	45	47	49	56	4.1	6.3	7.1	5.6
กิจกรรมการบริหารและบริการ สนับสนุนอื่นๆ	30	40	42	45	0.1	0.1	0.1	0.1
การบริหารราชการ การป้องกัน ประเทศ และการประกันสังคมภาค บังคับ	2,117	2,221	2,356	2,385	0.1	0.1	0.1	0.1
การศึกษา	9,318	9,529	9,102	9,059	3.9	4	3.9	4.1
กิจกรรมด้านสุขภาพและงานสังคม สงเคราะห์	1,632	1,723	1,879	1,975	17.4	17.2	15.2	15.5
ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ	79	94	111	131	3	3.1	3.1	3.4
กิจกรรมท่องเที่ยวด้านอื่นๆ	623	644	612	675	0.1	0.2	0.2	0.2
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	53,612	55,474	59,700	58,617	7.4	4	8.2	-1.3
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อคน (บาท)	66,296	68,930	74,559	73,587	6.8	4	6.7	-1.3
ประชากร (1,000 คน)	809	805	801	797	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ : p (preliminary) หมายถึง ค่ารายปีที่ได้จากการประมวลผลข้อมูลเบื้องต้น และ r หมายถึง revised หรือการปรับปรุงข้อมูลย้อนหลัง

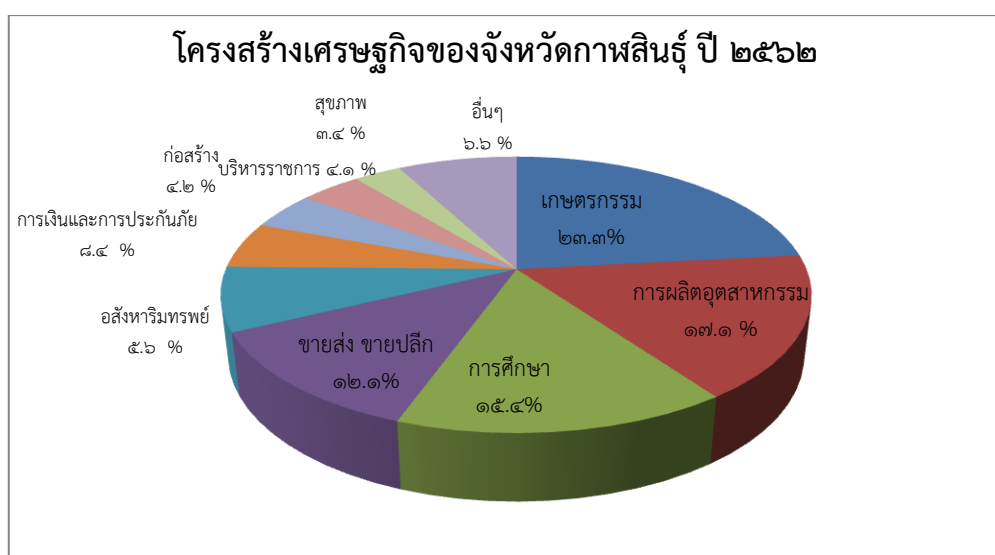
มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ (ปีอ้างอิง พ.ศ.2562)

กาฬสินธุ์	(หน่วย:ล้านบาท)				อัตราการเปลี่ยนแปลง			
	กิจกรรมการผลิต	2559 r	2560 r	2561 p	2562 p	2559 r	2560r	2561 p
ภาคเกษตร	6,620	6,463	7,164	6,957	3	-2.4	10.9	-2.9
เกษตรกรรมการป่าไม้ และการประมง	6,620	6,463	7,164	6,957	3	-2.4	10.9	-2.9
ภาคนอกเกษตร	25,886	26,665	29,655	28,754	2.7	3	11.2	-3
ภาคอุตสาหกรรม	5,914	5,705	7,984	7,914	1.6	-3.5	39.9	-0.9
การทำเหมืองแร่และ เหมืองหิน	20	17	16	14	20.3	-17.2	-5.7	-12.8
การผลิตอุตสาหกรรม	5,058	4,859	7,023	6,889	0.6	-3.9	44.5	-1.9
ไฟฟ้า ก๊าซ และระบบ ปรับอากาศ	718	714	705	803	8.8	-0.6	-1.4	13.9
การประปาและการจัดการ ของเสีย	72	79	80	84	15.6	9.5	2.3	4.2
ภาคการบริการ	19,439	20,422	21,071	20,288	3	5.1	3.2	-3.7
การก่อสร้าง	1,899	1,852	1,804	1,707	1.1	-2.5	-2.6	-5.4
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซม	3,485	3,592	3,847	3,662	4	3.1	7.1	-4.8
การขนส่งและสถานที่ เก็บสินค้า	670	741	792	841	5.1	10.5	7	6.1
ที่พักแรมและบริการ ด้านอาหาร	121	152	164	198	-0.8	24.9	8.5	20.4
ข้อมูลข่าวสารและ การสื่อสาร	361	460	463	540	-12.3	27.3	0.7	16.6
การเงินและการประกันภัย	3,122	3,014	3,241	3,328	24.3	-3.5	7.5	2.7
กิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์	2,350	3,723	4,466	3,419	11.2	58.4	20	-23.4
กิจกรรมวิชาชีพ วิทยาศาสตร์ และ กิจกรรมทางวิชาการ	41	42	44	49	25.6	4.2	2.7	12.9
กิจกรรมการบริหารและบริการสนับสนุน	19	25	26	28	-2.5	32.1	3.9	6.4
การบริหารราชการ การป้องกัน	1,223	1,243	1,283	1,269	-5.4	1.6	3.2	-1.1
การศึกษา	4,696	4,679	4,368	4,260	-4.7	-0.4	-6.6	-2.5
กิจกรรมด้านสุขภาพและงานสังคม	1,005	1,029	1,092	1,123	2.3	2.3	6.1	2.9
ศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ	63	75	87	104	34.8	18	16.1	19.1
กิจกรรมบริการด้านอื่นๆ	437	449	421	459	2.6	2.7	-6.2	9
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ปริมาณลูกโซ่)	32,695	33,251	36,951	35,842	2.8	1.7	11.1	-3

6.7.3 โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดกาฬสินธุ์

โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.2562 ขึ้นอยู่กับการผลิตภาคเกษตร มีมูลค่า 13,552 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 23.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยมีสาขาเกษตรกรรมการป่าไม้ และการประมง และการผลิตภาคนอกเกษตร มีมูลค่า 45,065 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 76.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ประกอบด้วยสาขาที่สำคัญได้แก่ สาขาการผลิตอุตสาหกรรม ร้อยละ 11.8 สาขาการศึกษา ร้อยละ 15.5 สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ 17.1 สาขาการขายส่ง การขายปลีก ร้อยละ 12.0 สาขาตัวกลางทางการเงิน ร้อยละ 8.4 สาขาอสังหาริมทรัพย์ ร้อยละ 5.6 สาขาก่อสร้าง ร้อยละ 4.2 สาขาการบริหารราชการ ร้อยละ 4.1 สาขาสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ ร้อยละ 3.4 และอื่นๆ ร้อยละ 5.9 การผลิตทั้ง 2 ภาค จำแนกออกเป็น 19 สาขา ดังนี้

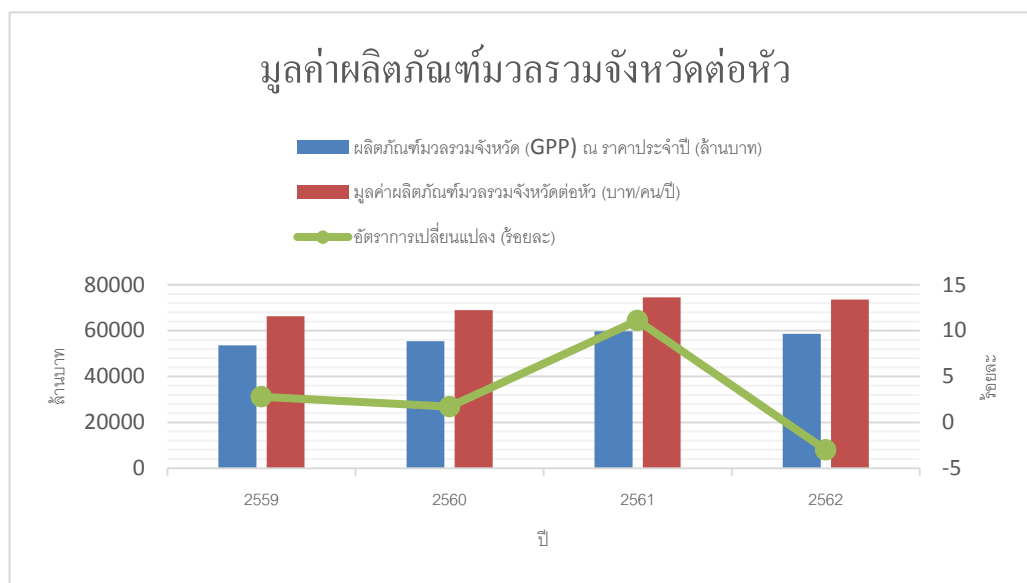
1. สาขาเกษตรกรรม ป่าไม้ และการประมง สัดส่วนร้อยละ 23.1 มูลค่า 13,552 ล้านบาท
2. สาขาการผลิตอุตสาหกรรม สัดส่วนร้อยละ 17.1 มูลค่า 10,051 ล้านบาท
3. สาขาการศึกษา สัดส่วนร้อยละ 15.4 มูลค่า 9,059 ล้านบาท
4. สาขาการขายส่ง ขายปลีก สัดส่วนร้อยละ 12.1 มูลค่า 7,062 ล้านบาท
5. การเงินและการประกันภัย สัดส่วนร้อยละ 8.4 มูลค่า 4,940 ล้านบาท
6. สาขากิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ สัดส่วนร้อยละ 5.6 มูลค่า 3,263 ล้านบาท
7. สาขาก่อสร้าง สัดส่วนร้อยละ 4.2 มูลค่า 2,473 ล้านบาท
8. สาขาการบริหารราชการ สัดส่วนร้อยละ 4.1 มูลค่า 2,385 ล้านบาท
9. สาขากิจกรรมด้านสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ สัดส่วนร้อยละ 3.4 มูลค่า 1,975 ล้านบาท
10. สาขาอื่น ๆ สัดส่วนร้อยละ 6.6 มูลค่า 3,857 ล้านบาท

ตารางแสดงผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2559-2562

GPP	ปี 2559 r	2560r	2561p	2562 p
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี (ล้านบาท)	53,612	55,474	59,700	58,517
ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)	66,296	68,930	74,559	73,587
อัตราการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อคนต่อปี (ร้อยละ)	+2.8	+1.7	+11.1	-3.0

6.7.4 ข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (พ.ศ.2559-2562)

6.8 แรงงาน

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป (ประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงานและไม่อยู่ในกำลังแรงงาน) จำนวน 653,229 คน อยู่ในกำลังแรงงาน 415,350 คน ผู้มีงานทำ 414,620 คน จำนวน ผู้ว่างงาน 730 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ของกำลังแรงงานรวม ประชากรที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 237,879 คน

กำลังแรงงานและอัตราการว่างงานของจังหวัดกาฬสินธุ์มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคม 77,291 คน ขณะที่แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองในระบบประกันสังคมแต่มีการปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น โดยในปี 2562 มีสัดส่วนแรงงานในระบบฯ อยู่ที่ร้อยละ 19.27

ตารางแสดงจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ แยกตามระดับการศึกษาปี 2559 - 2562

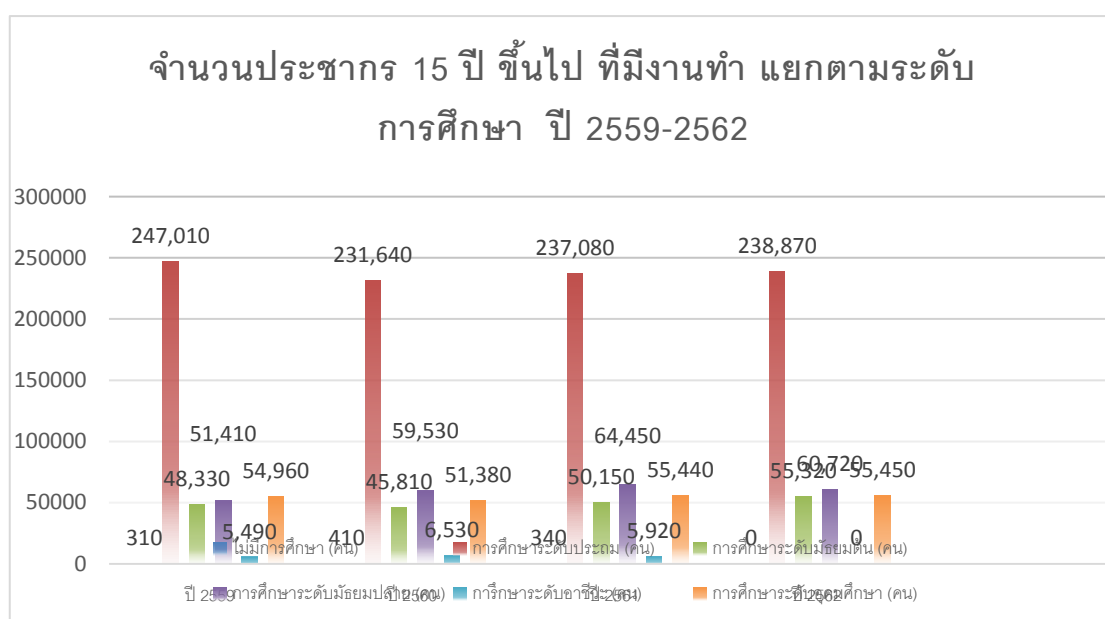
หน่วย : พันคน/ร้อยละ

สถานภาพแรงงาน	พ.ศ.2559	ร้อยละ	พ.ศ.2560	ร้อยละ	พ.ศ.2561	ร้อยละ	พ.ศ.2562	ร้อยละ
กำลังแรงงานรวม	408.36	62.67	397.46	60.90	415.35	63.60	414.75	63.50
ผู้มีงานทำ	407.50	100.00	396.68	100.0	413.39	100.0	410.37	100.00
ที่ไม่มีการศึกษา	0.31	0.08	0.41	0.10	0.34	0.08	0.00	0.00
ที่มีการศึกษาระดับประถมและต่ำกว่าประถมศึกษา	247.01	60.62	231.64	58.60	237.08	57.35	238.87	58.21
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้น	48.33	11.86	45.81	11.60	50.15	12.13	55.32	13.48
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย	51.41	12.62	59.53	15.10	64.45	15.59	60.72	14.70
ที่มีการศึกษาระดับอาชีวะ	5.49	1.35	6.53	1.70	5.92	1.36	0	0
ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา	54.96	13.49	51.38	13.0	55.44	13.41	55.45	13.51

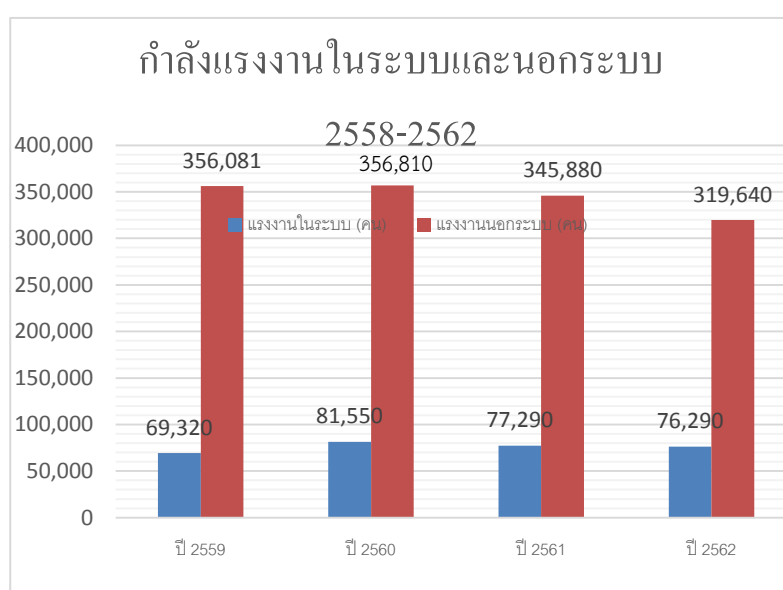
โครงการสำรวจความพึงพอใจในการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประจำปี 2567

สถานภาพแรงงาน	พ.ศ.2559	ร้อยละ	พ.ศ.2560	ร้อยละ	พ.ศ.2561	ร้อยละ	พ.ศ.2562	ร้อยละ
แรงงานในภาคเกษตร	203.39	49.91	220.89	55.68	236.95	57.31	204.56	60.52
แรงงานในภาคอุตสาหกรรม	43.85	10.76	54.80	13.82	49.56	11.98	43.80	10.67
แรงงานในภาคการค้า	57.18	14.03	50.48	12.73	51.90	12.54	56.43	13.75
แรงงานในภาคบริการ	103.08	25.30	70.51	17.78	76.20	18.44	105.58	25.72
แรงงานในระบบ	69.32	16.85	81.55	18.60	77.29	18.26	76.29	19.27
แรงงานนอกระบบ	356.08	83.72	356.81	81.40	345.88	81.74	319.64	80.73

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์

ในภาคแรงงาน พบว่าจากปี 2559 - 2562 มีแนวโน้มของกำลังแรงงานรวมลดลง ในช่วงปี 2559 - 2560 จากจำนวน 408,360 คน เป็นจำนวน 397,460 คน และลดลงในช่วงปี 2561 - 2562 จากจำนวน 415,350 คน เป็น 414,750 คิดเป็นลดลง ร้อยละ -0.14 สำหรับผู้มีงานทำเพิ่มขึ้นจากจำนวน 407,500 คน เป็นจำนวน 410,370 คน

คิดเป็นร้อยละ +0.70 โดยภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจากจำนวน 203,390 คน เป็นจำนวน 204,560 คน ภาคอุตสาหกรรมลดลงจากจำนวน 43,850 คนเป็นจำนวน 49,800 คน ภาคบริการและอื่นๆ เพิ่มขึ้นจากจำนวน 160,260 คน เป็นจำนวน 162,010 คน ซึ่งจะเห็นว่าแรงงานในจังหวัดปรับเปลี่ยนมาทำงานในภาคการผลิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ การทอผ้าไหมแพรวา การทอผ้าฝ้ายชนิดอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ผ้าผลิตภัณฑ์ชุมชน โรงงานผลิตแป้งมัน 8 โรง โรงงานผลิตน้ำตาล 2 โรง และแนวโน้มจะมีการทำงานในภาคบริการและอื่นๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงปี 2561 – 2562 มีการเพิ่มขึ้นของคนมีงานทำจาก 128,100 คน เป็น 162,010 คน หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 26.47 สำหรับอัตราการว่างงานมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นและลดลงเพียงเล็กน้อยในช่วง ปี 2559-2562 คือเพิ่มขึ้นจากปี 2559 ร้อยละ +0.1 แต่มีอัตราคงที่เมื่อเทียบกับปี 2561 คือ ร้อยละ 0.3

ตารางแสดงกำลังแรงงานเป็นรายสาขาและอัตราการว่างงานปี 2557 – 2561

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

กำลังแรงงาน/ปี พ.ศ.	2559	2560	2561	2562
กำลังแรงงานปัจจุบันรวม	408.36	397.46	415.35	414.75
ผู้มีงานทำ	407.5	395.31	414.62	410.37
- ภาคเกษตร	203.39	220.89	236.95	204.56
- อุตสาหกรรม	43.85	54.8	49.56	43.8
- บริการและอื่นๆ	160.26	119.62	128.1	162.01
อัตราการว่างงาน	0.2	0.4	0.3	0.3

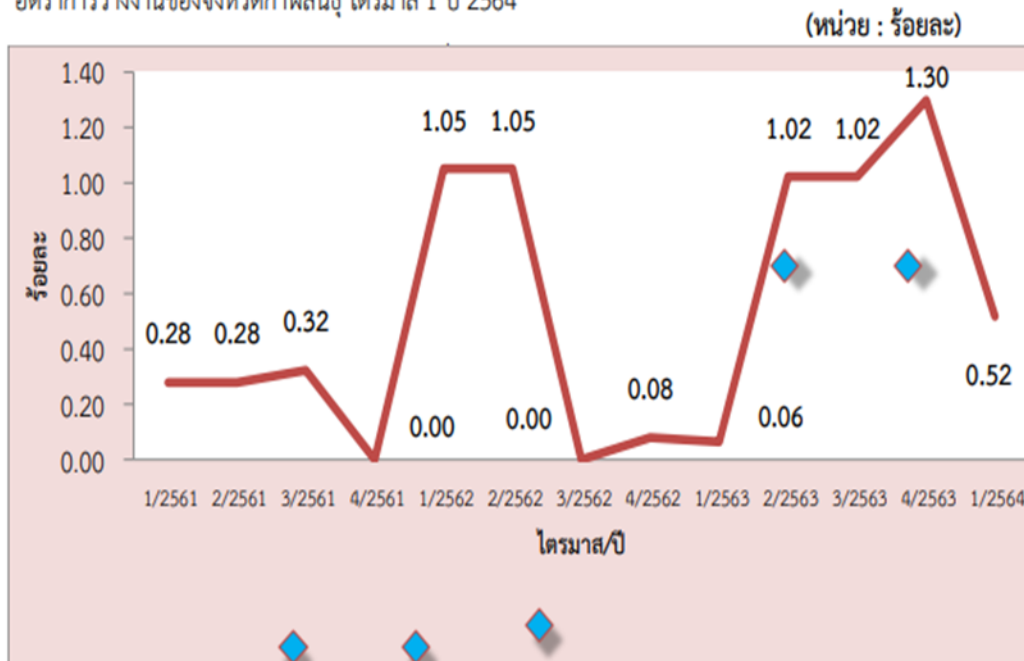
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์

6.8.1 อัตราการว่างงาน

อัตราการว่างงานในปีที่ผ่านมา จะพบว่าอัตราการว่างงานของจังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ ละไตรมาสจะปรับตัวสูงขึ้น และลดลงตามปัจจัยในเรื่องฤดูกาลเป็นหลัก เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ไตรมาส 1 เป็นช่วงฤดูแล้งนอกฤดูการเกษตร หรือนอกฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้แรงงานในภาคเกษตรของจังหวัดกาฬสินธุ์ว่างงาน อัตราการว่างงานในไตรมาส 1 คงที่และเริ่มสูงขึ้นในไตรมาส 2 เนื่องจากเป็นช่วงที่กำลังแรงงานใหม่สำเร็จการศึกษา เริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงาน สำหรับไตรมาส 3 เป็นช่วงฤดูการเกษตร ประกอบกับกำลังแรงงานใหม่ที่สำเร็จการศึกษาเริ่ม เข้าสู่ตลาดแรงงานจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการว่างงานที่ลดลง และอัตราการว่างงานจะเริ่มขยับตัวสูงขึ้นอีก เล็กน้อยในไตรมาส 4 แต่ยังคงอยู่ในระดับทรงตัวเนื่องจากไตรมาส 4 เป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยวยังต้องไขแรงงานในภาค เกษตรกรรมอยู่ดังนั้นอัตราการว่างงาน จึงเป็นเครื่องชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยฤดูกาล นอกจากนี้อัตราการว่างงานจะ เกี่ยวข้องกับภาวะเศรษฐกิจและพื้นที่ที่กล่าวคือ แรงงานจะมีการเคลื่อนย้ายสู่ภาคเกษตรในไตรมาสที่เป็นฤดูเพาะปลูก จังหวัดที่เป็นพื้นที่การเกษตรจะมีอัตราการว่างงานต่ำ ขณะที่จังหวัดในพื้นที่ของอุตสาหกรรมจะมีอัตราการว่างงานสูง

แผนภูมิแสดงอัตราการว่างงานจังหวัดกาฬสินธุ์

อัตราการว่างงานของจังหวัดกาฬสินธุ์ ไตรมาส 1 ปี 2564

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางแสดงจำนวนผู้มีงานทำเฉลี่ยในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพแรงงาน

			2563														
			ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4			เฉลี่ยทั้งปี		
สถานภาพแรงงาน	กำลังคน	กำลังแรงงานปัจจุบัน	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
กำลังแรงงานรวม			388,679	219,017	169,662	386,932	221,739	165,193	401,360	228,202	173,158	411,164	227,125	184,039	397,034	224,021	173,013
	กำลังแรงงานปัจจุบัน		388,679	219,017	169,662	386,393	221,379	165,014	401,135	227,976	173,158	410,645	227,125	183,520	396,713	223,874	172,838
		ผู้มีงานทำ	388,427	218,765	169,662	382,431	220,026	162,406	395,919	225,733	170,186	406,992	225,160	181,831	393,442	222,421	171,021
		ผู้ว่างงาน	252	252	0	3,961	1,353	2,609	5,215	2,243	2,972	3,653	1,965	1,688	3,270	1,453	1,817
	กำลังแรงงานที่รอฤดูกาล		0	0	0	539	360	179	226	226	0	519	0	519	321	146	175
ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน			264,343	94,287	170,056	266,056	91,497	174,559	251,514	84,925	166,589	241,371	85,793	155,578	255,821	89,125	166,696
	ทำงานบ้าน		99,526	3,112	96,414	111,067	5,263	105,804	102,406	4,359	98,047	93,930	4,935	88,996	101,732	4,417	97,315
	เรียนหนังสือ		61,035	31,319	29,716	56,917	29,372	27,545	52,320	27,431	24,889	53,215	27,282	25,933	55,871	28,851	27,021
	อื่นๆ		103,782	59,856	43,927	98,072	56,862	41,210	96,788	53,135	43,653	94,226	53,577	40,650	98,217	55,857	42,360
ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป			653,022	313,304	339,718	652,988	313,236	339,752	652,874	313,127	339,747	652,535	312,918	339,617	652,855	313,146	339,709

ที่มา: การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ตารางแสดงจำนวนผู้ปฏิบัติงานทำจำแนกตามระดับการศึกษา

		2563														
		ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4			เฉลี่ยทั้งปี		
ระดับการศึกษา	สายการศึกษา	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ไม่ได้เรียน		3,675	1,558	2,118	2,375	851	1,524	4,876	2,915	1,961	4,707	2,854	1,852	3,908	2,044	1,864
ก่อนประถมศึกษา		207,590	87,474	120,116	206,625	89,805	116,820	206,900	89,552	117,349	207,897	87,577	120,320	207,253	88,602	118,651
ระดับประถมศึกษา		156,379	80,988	75,391	166,304	86,234	80,070	169,261	82,835	86,426	159,336	78,841	80,495	162,820	82,225	80,595
ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น		114,523	64,367	50,155	103,018	55,731	47,287	114,936	62,239	52,697	122,341	68,376	53,965	113,704	62,678	51,026
ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย	สายสามัญ	85,685	42,668	43,017	94,740	43,698	51,042	87,781	43,436	44,346	82,880	42,341	40,539	87,772	43,036	44,736
	สายอาชีวศึกษา	9,049	6,101	2,948	11,086	8,259	2,827	8,970	5,807	3,163	8,469	4,828	3,641	9,394	6,249	3,145
	สายวิชาการ ศึกษา	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ระดับอุดมศึกษา	สายวิชาการ	28,463	11,812	16,651	25,573	11,278	14,295	20,275	8,887	11,387	20,060	8,458	11,603	23,593	10,109	13,484
	สายวิชาชีพ	30,784	11,741	19,044	24,916	11,113	13,803	24,245	11,821	12,424	31,479	12,967	18,512	27,856	11,910	15,946
	สายวิชาการ ศึกษาระดับ มหาวิทยาลัย	16,874	6,595	10,279	18,097	6,267	11,830	15,630	5,635	9,995	15,365	6,675	8,690	16,492	6,293	10,198
การศึกษาอื่น ๆ		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ไม่ทราบ		0	0	0	254	0	254	0	0	0	0	0	0	63	0	63
รวมทั้งสิ้น		653,022	313,304	339,718	652,988	313,236	339,752	652,874	313,127	339,747	652,535	312,918	339,617	652,855	313,146	339,709

ที่มา: การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

7. ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

7.1 การนับถือศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดข้อมูล ณ เดือน มิถุนายน 2563 จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัด/สำนักสงฆ์ จำนวนทั้งสิ้น 865 แห่ง ที่พักสงฆ์ 426 แห่ง พระสงฆ์ 4,642 รูป พุทธศาสนิกชน 982,882 คน นอกนั้นเป็น คริสต์ศาสนิกชนจำนวน 1,395 คน และอิสลาม จำนวน 62 คน

ตารางแสดงข้อมูลสำคัญทางพระพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อมูลสำคัญ/ปี พ.ศ.	2559	2560	2561	2562	2563
จำนวนวัด/สำนักสงฆ์ (แห่ง)	777	817	843	859	865
ที่พักสงฆ์ (แห่ง)	380	385	390	415	426
วัดร้าง (แห่ง)	49	49	49	49	49
พระสงฆ์ (รูป)	5,785	5,600	4,801	4,728	4,642
จำนวนพุทธศาสนิกชน (คน)	983,336	982,282	983,159	982,878	982,882

7.2 ประเพณีและงานประจำปี

จังหวัดกาฬสินธุ์มีการสืบสานประเพณีท้องถิ่นอีสาน “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” คำว่า “ฮีต” คือคำว่า จารีต และ “สิบสอง” หมายถึง สิบสองเดือน ดังนั้น “ฮีตสิบสอง” จึงหมายถึงประเพณีที่ชาวลาวในภาคอีสานปฏิบัติกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตรเข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ขณะที่ “คองสิบสี่” เป็นคำและข้อปฏิบัติคู่กับ “ฮีตสิบสอง” คำว่า “คอง” แปลว่า แนวทาง หรือ ธรรมเนียมประเพณี และ “สิบสี่” หมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางปฏิบัติสิบสี่ข้อ ดังนั้น “คองสิบสี่” จึงหมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางที่ประชาชนทุกระดับ นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง พระสงฆ์ และคนธรรมดาสามัญพึงปฏิบัติสิบสี่ข้อ

ประเพณีและงานประจำปีที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีดังนี้

1) งานมาฆปุรณิมา ทวารวดีมิ่งหล้า เมืองฟ้าแดดสงยาง ทะเลตุงหนึ่งเดียวในอีสาน ด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความศรัทธาในองค์พระธาตุยาคู ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ หรือในช่วงวันมาฆบูชาของทุกปี ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์จะร่วมกันถักทอสาน ตุง หรือ ธุง แล้วนำมาถวายต่อองค์พระธาตุยาคูที่ชาวจังหวัดกาฬสินธุ์นับถือและศรัทธาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์พระธาตุยาคู ในวันมาฆบูชา บริเวณพระธาตุยาคู อำเภอภมกลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ สำหรับ “ตุง” หรือ “ธุง” ทำเป็น 2 แบบ คือ แบบตุงผ้า และตุงใย ซึ่งชาวบ้านจะช่วยกันประดิษฐ์ลวดลายตุง ต่อเติม โครงสร้าง ชูมด้านหน้า ตั้งแต่ตุงใย ขนาดเล็ก ไปจนถึงตุงใยขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี และพลังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตามความเชื่อของชาวอีสาน “ตุง” หรือ “ธุง” เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสิริมงคล ความดีงาม เชื่อว่าเมื่อได้ถวายตุง จะเป็นบันไดไปสู่สวรรค์

2) งานประเพณีบุญบายศรีสู่ขวัญข้าวคุณลาน สืบสานตำนานพระแม่โพสพ วัดเศวตวันวาราม บ้านต้อน ตำบลเหนือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ ประเพณีบุญคุณลานเป็นประเพณีของชาวอีสาน หรือ “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” เมื่อถึงเดือนยี่หรือเดือนสอง จะมีพิธีหรืองานบุญเพื่อเป็นสิริมงคล คือ “บุญคุณลาน” บุญบายศรีสู่ขวัญข้าวคุณลาน ของชาวบ้านต้อน ตำบลเหนือ ถือว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความโดดเด่นแตกต่างจากประเพณีบุญคุณลานทั่วไป โดยเฉพาะปราสาทรวงข้าวที่เกิดจากแรงศรัทธา ถือว่าเป็นศิลปะแห่งศรัทธาในพระแม่โพสพที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าและยังเป็นสื่อสะท้อนอันชัดเจนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวิถีวัฒนธรรมไทยอีสาน โดยการจัดสร้างเป็นปราสาทรวงข้าวขนาดใหญ่สูงกว่า 20 เมตร โดยอาศัยแรงศรัทธาจากชุมชนร่วมกันสร้างปราสาทและนำมัดรวงข้าวมาประดับตกแต่ง ใช้เวลากว่า 3 เดือนจึงสำเร็จเป็นปราสาทรวงข้าวอันวิจิตรสวยงามเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมบุญคุณลาน เป็นศิลปะแห่งศรัทธาในพระแม่โพสพที่เปี่ยมคุณค่าและหาชมได้ยาก

3) ประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทบุญบั้งไฟทะเล้าน บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวอีสานเป็นบุญประเพณีการขอฟ้าขอฝน เพื่อทำการเกษตรกรรมในการเพาะปลูกข้าวประจำปี การจุดบั้งไฟทะเล้านบูชาพญาแถน เป็นการสืบสานงานวัฒนธรรมผู้ไท

เสริมสร้างความสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม มีลักษณะเฉพาะตัวของบั้งไฟเป็นเอกลักษณ์แห่งเดียวของภาคอีสาน คือ ตัวกระบอกของบั้งไฟ ทำด้วยเหล็กบรรจุดินประสิว ยาวตั้งแต่ 3-6 เมตร และขึ้นประกอบอีกส่วนก็คือ ไม้ไผ่สานซึ่งล้อมรอบตัวกระบอกบั้งไฟ อันเป็นเอกลักษณ์ของบั้งไฟตะไลล้าน บ้านกุดหว้าเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตตะไลหมู่บ้านเดียวในประเทศไทย แต่ประจำปีก็ได้จัดงานประเพณีนี้ขึ้นมา ด้วยทีมช่างทำตะไลยักษ์ที่มีความชำนาญและมีชื่อเสียง เริ่มจากการทำ บั้งไฟตะไลหมื่น เป็นบั้งไฟตะไลแสน และในที่สุดจึงได้มีการสร้างบั้งไฟตะไลขนาดใหญ่หรือ บั้งไฟตะไลล้าน

4.) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นประเพณีทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษาแต่พระสงฆ์ จำนวนหลายร้อยรูปเดินที่ลงมาจากบันไดยอดเขาภูสิงห์ จำนวน 654 ขั้น พร้อมขบวนอัญเชิญพระพุทธรูป เทวดา นางฟ้า ตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนที่ว่าวันออกพรรษาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ หลังจากไปเทศนาโปรดพุทธมารดาจากบันไดสวรรค์ มีประชาชนจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อุดรธานี และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมทำบุญตักบาตรเป็นจำนวนมาก ตลอดระยะทางกว่า 2 กิโลเมตรของถนนสายบุญแห่งนี้ การจัดงานเพื่อส่งเสริมสืบสานงานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีให้ประชาชนได้มีโอกาสทำบุญตักบาตร และสร้างความอบอุ่นในครอบครัว นอกจากนี้ มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น การจำหน่ายสินค้า OTOP ของอำเภอสหัสขันธ์ กิจกรรมบำเพ็ญบุญ ตักบาตรวันเกิด ตักบาตร 108 การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านกาฬสินธุ์ การประกวดขับร้องสรภัญญะประเภทเยาวชน และประชาชนทั่วไป การปฏิบัติธรรม

5) งานมหกรรมโปงลาง แพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดที่จัดเป็นประจำทุกปี เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยชาวต่างประเทศต่างให้ความสนใจกับงานเทศกาลนี้ โดยในแต่ละปีจะเดินทางมาเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองเลื่องชื่อของจังหวัดไปปีละเป็นจำนวนมาก เป็น การส่งเสริมรายได้อุตสาหกรรมท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย วัตถุประสงค์หลักของงานนี้มุ่งเผยแพร่ พื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยีและผลงานของส่วนราชการทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดแก่ประชาชนผู้สนใจทั่วไป จุดเน้นสำคัญของงานคือขบวนแห่ในพิธีเปิดงานที่มโหฬารที่แสดงให้เห็นถึง ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจากคำขวัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ว่า "หลวงพ่อดังคำลือเลื่อง เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรม ผู้ไทย ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี"

6) ประเพณีแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทาน จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงก่อน

ล้ำ

ออกพรรษา โดยจัดแข่งขัน ณ สนามแข่งเรือบริเวณสะพานข้ามปาวเขตติดต่อระหว่าง อำเภอกมลาไสยไปตัวเมืองกาฬสินธุ์ ถนนสายกาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด มีเรือแจมป์จากลุ่มน้ำต่างๆทั่วประเทศ และเรือจากประเทศลาว มาร่วมแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานกันอย่างคึกคัก เป็นการจัดงานเพื่ออนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาวในล้ำ

น้ำปาวที่สืบทอดกันมากกว่า 30 ปี เป็นการส่งเสริมท่องเที่ยวและยกระดับการแข่งขันเรือยาวอำเภอกมลาไสย เป็นงานระดับประเทศ โดยเรือที่เข้าแข่งขันมีหลายประเภท เช่น ประเภทเรือยาวใหญ่ขนาด 47-55 ฝีพาย ประเภทเรือยาวกลางทั่วไปขนาด 40 ฝีพาย ประเภทเรือยาวเล็กทั่วไปขนาด 8-10 ฝีพาย ผู้ชนะเลิศได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมเงินรางวัล นอกจากนี้ภายในงานจะจำหน่ายสินค้าโอท็อปของจังหวัดกาฬสินธุ์อีกด้วย

7) งานนมัสการพระธาตุนมจำลอง อำเภอห้วยเม็ก

ประเพณีนี้จัดขึ้น เพื่อเป็นการแสดงความเคารพสักการะพระบรมสารีริกธาตุและพระ

อรหันตธาตุ ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่น นับเป็นหนึ่งในประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ของ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจัดงาน ณ บริเวณพุทธมณฑล วัดป่าธรรมพิทักษ์ ตำบลห้วยเม็ก อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประจำทุกปีในเดือนกุมภาพันธ์ ภายในงานมีการจัดริ้วขบวนแห่รอบอำเภออย่างอลังการ พิธีสูขวัญข้าว บวงสรวง

องค์พระธาตุพนมจำลอง พิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พระอรังคะธาตุ และพระอรหันตธาตุ โดยจะมีคณะกงสุลใหญ่ สปป.ลาว และอินโดนีเซียมาร่วมงาน

8) งานมหกรรมเส็งกลองร้องคำ แข่งขันประชันกลองพื้นบ้านอีสาน กลองเส็ง เป็นกลอง ที่มีมาแต่โบราณ นิยมเล่นกันในงานบุญประเพณีต่างๆเช่น บุญบั้งไฟ บุญผะเหวด บุญแข่งเรือ ซึ่งนิยมตีเป็นกลองคู่ แต่ถ้าตีเพื่อการแข่งขันจะแข่งขันโดยการวัดระดับความดัง ของเสียง จึงเรียกว่าเส็งกลอง ซึ่งคำว่าเส็งหมายถึงการ แข่งขัน “งานมหกรรมเส็งกลองร้องคำ แข่งขันประชันกลองพื้นบ้านอีสาน” เป็น

ประเพณีที่จัดขึ้น โดยกำหนดจัดงานในวันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ เป็นประจำทุกปี เพื่ออนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างความรักความเข้มแข็งความสามัคคี ให้คนในชุมชนตลอดจนเป็นการสร้างรายได้ ให้กับประชาชนในพื้นที่ กิจกรรมในงานมีขบวนแห่กลองเส็ง กลองยาว ธิตากลองเส็ง ขบวนฟ้อนรำ การแสดงนิทรรศการเศรษฐกิจพอเพียงจากตำบลต่าง ๆ ในอำเภอร่องคำ และการแสดงโชว์ฟ้อนรำ การเต้นบาสโลบ การแสดงกลองยาว พร้อมกับการแข่งขันประชันกลองเส็งหน้าแคบ และการแข่งขันกลองเส็งหน้ากว้าง ซึ่งจะมีคณะกลองจากทั่ว ภาคอีสานและประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาวเข้าร่วมจำนวนมาก

7.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

7.3.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่

7.3.1.1 การทอผ้าไหมแพรวา เป็นผ้าทอมืออันเป็นเอกลักษณ์ของชาว

ผู้ไทยหรือภูไท การทอผ้าแพรวามีมาพร้อมกับ วัฒนธรรมของชาวภูไท ซึ่งเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดในบริเวณแคว้นสิบสองจุไทย (ดินแดนส่วนเหนือของลาวและเวียดนาม ติดกับดินแดนภาคใต้ของจีน) อพยพเคลื่อนย้ายผ่านเวียดนาม ลาว แล้วข้ามฝั่งแม่น้ำโขง เข้ามาตั้งหลักแหล่ง อยู่แถบเทือกเขาภูพาน ทางภาคอีสานของไทย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร สกลนคร โดยยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การแต่งกาย และการทอผ้าไหม ที่มีภูมิปัญญาในการทอด้วยการเก็บลายจากการเก็บขิด และการจกที่มีลวดลายโดดเด่น นับเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ

และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื้อผ้าแพรวา จึงเหมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มผู้ไท โดยผู้หญิงจะถูกฝึกทอผ้า มาตั้งแต่อายุ 9 - 15 ปี ชาวผู้ไทที่ทอผ้าแพรวาส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบกับการเลือกใช้เส้นไหมน้อยหรือไหมยอดที่มีความเลื่อมมัน ผ้าไหมแพรวาจึงถือว่าเป็นของล้ำค่า และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทอย่าง

ผ้าแพรวา มีความหมายรวมกันว่าผ้าทอเป็นผืนที่มีขนาดความยาว 1 วา หรือ 1 ช่วงแขน ใช้สำหรับคลุมไหล่หรือห่มสไบเฉียง ที่เรียกว่าผ้าเปียงของชาวผู้ไท ซึ่งใช้ในโอกาสที่มีงานเทศกาลบุญ ประเพณี หรืองานสำคัญอื่น ๆ โดยประเพณีทางวัฒนธรรมของหญิงสาวชาวผู้ไท จะต้องยึดถือปฏิบัติคือ จะต้องตัดเย็บผ้าทอ 3 อย่างคือ เสื้อดำ ต้าแพรว (หมายถึงการทอผ้าแพรวา) และชิ้นไหม ผ้าแพรวา มีความหมายตามรูปศัพท์ซึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำมูล 3 คำคือ ผ้า หมายถึง วัสดุอย่างหนึ่งที่ลักษณะเป็นผืน ได้จากการเอาเส้นใยของฝ้าย ไหม ป่าน ปอ ฯลฯ ซึ่งผ่านกรรมวิธีหลายอย่างเป็นต้นว่าการปั่น เส้นใยทำเป็นด้าย ย้อมสี ฟอกสี การฟั่นเกลียว การเคลือบผิว ฯลฯ แล้วนำมาทอเข้าด้วยกันให้เป็นผืน มีขนาดความกว้าง ความยาว แตกต่างกันไปตามความต้องการใช้สอยประโยชน์เมื่อทอเสร็จเป็นผืนแล้ว จะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามชื่อวัสดุที่นำมาใช้ถักทอ เช่น ถ้าทอจากใยฝ้าย เรียกว่าผ้าฝ้าย หรือถ้าทอจากเส้นใยไหม เรียกว่าผ้าไหมแพรว หรือ **แพ (ภาษาอีสาน)** หมายถึง ผ้าที่ยังไม่ได้แปรรูปให้เป็นเสื้อ หรือซ่ง (โสังหรือกางเกง) คือยังมีลักษณะเป็นผืนผ้าที่เสร็จจากการถักทอ มักเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวัสดุที่ใช้ เช่น แพรวไหม แพรวฝ้าย แพรวอีโป เป็นต้น วา หมายถึง มาตรฐานวัดความยาวอย่างหนึ่ง ได้จากการกางแขนทั้ง 2 แขนออกไปจนสุดแล้วทาบกับสิ่งที่ต้องการวัดขนาดความยาว ด้วยการทาบลงไปให้แขนตรงเป็นเส้นขนาน ทำอย่างนี้แต่ละครั้งเรียกว่า 1 วา (ต่อมาปรับปรุงมาตรฐานวัดนี้ใหม่ว่า 1 วา มีขนาดเท่ากับ 4 ศอก ดังนั้นคำว่า ผ้าแพรวา จึงมีความหมายรวมกันว่า ผ้าทอเป็นผืนที่มีขนาดความยาว 1 วาหรือ 1 ช่วงแขน ผ้าแพรวาได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรชาวอำเภอคำม่วง เมื่อปี 2520 ได้ทอดพระเนตรเห็นชาวผู้ไทบ้านโปง แต่งตัวโดยใช้ผ้าแพรวาห่ม ตามแบบสไบเฉียง หรือเรียกว่าผ้าเปียงทรงสนพระทัยมาก จึงโปรดให้มีการสนับสนุน และได้มีพระราชดำริให้ขยายหน้าผ้าให้กว้างขึ้น เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นผ้าผืนสำหรับ ตัดเสื้อผ้าได้ อีกทั้งพัฒนาลวดลายให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาด การพัฒนาการทอผ้าแพรวาเกิดขึ้นเพราะพระบารมีของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงทอดพระเนตรเห็นความงาม และคุณค่าแห่งศิลปะชิ้นนี้ในครั้งนั้น

ลวดลายและกรรมวิธีการทอ ลวดลายผ้าแพรวา นับเป็นผ้ามรดกของครอบครัว โดยในแต่ละครัวเรือนจะมีผ้าแซ่ว ซึ่งเป็นผ้าไหม ส่วนใหญ่ทอพื้นสีขาว ขนาดประมาณ 25 x 30 เซนติเมตร มีลวดลายต่าง ๆ เป็นต้นแบบ ลายดั้งเดิมแต่โบราณ ซึ่งทอไว้บนผืนผ้าที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ บนผ้าแซ่วผืนหนึ่งๆ อาจมีลวดลายมากถึงประมาณกว่า 100 ลาย การทอผ้าจะดูลวดลายจากต้นแบบในผ้าแซ่ว โดยจะจัดวางลายใดตรงส่วนไหนหรือให้สีใด ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ทอ เกิดเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแพรวาจากการวางองค์ประกอบของลวดลายต้นแบบ และการให้สีสันทนของผู้ทอ ลวดลายของแพรวา มีลักษณะคล้ายคลึงกับลายชิดอีสาน แตกต่างกันบ้างที่ความหลากหลายของสีสันทนในแต่ละลวดลาย แต่มีลักษณะรวมกันคือ ลายหลักมักเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนซึ่งเป็น

โครงสร้างพื้นฐานของลายผ้า ส่วนสีสันบนผ้าแพรวา แต่เดิมนิยมพื้นสีแดงคล้ำ ย้อมด้วยครั่งมีลายจกสีเหลือง สีน้ำเงิน สีขาว และสีเขียวเข้ม กระจายทั้งผืนผ้าสอดสลับในแต่ละลาย แต่ละแถวลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอแพรวา ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของผ้าประเภทนี้ ซึ่งจะประกอบด้วยตัวลาย ทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

1) **ลายหลัก** คือลายที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของลายผ้าในแนวนอนลายหลักแต่ละลายมีความ กว้างของลายสม่ำเสมอ คือกว้างประมาณแถวละ 8 – 12 เซนติเมตร ในแพรวาผืนหนึ่งๆ จะมีลายหลักประมาณ 13 แถว ลายหลักต่างๆ เช่น ลายนาค ลายสี่แขน ลายพันธุมหา ลายดอกสา ฯลฯ ส่วนประกอบสำคัญของลายหลัก คือ ลายนอก ลายใน และลายเครือ ลายนอก คือส่วนที่มีลักษณะเป็นตารางสามเหลี่ยมประกอบ 2 ข้างของลายใน มีลวดลายครึ่งหนึ่งของลายใน ตลอดความกว้างของผืนผ้า ลายใน คือส่วนที่อยู่ตรงกลางของแถวหลัก มีลวดลายเต็มรูปอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ตลอดความกว้างของผืนผ้าเช่นกัน ลายเครือ คือส่วนที่อยู่ในกรอบแถวบนของกรอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ในแต่ละแนวมี กึ่งกลางของลายหลักเป็นส่วนยอดของลายเครือ

2) **ลายคั่น หรือลายแถบ** คือลายที่มีขนาดเล็กอยู่ในแนวขวางผืนผ้า ความกว้างของลายประมาณ 4 – 6 เซนติเมตร ทำหน้าที่เป็นตัวแบ่งลายใหญ่ออกเป็นช่วงสลับกันไป เช่น ลายตาไก่ลายงูลอย ลายขาเข ฯลฯ

3) **ลายช่อปลายเชิง หรือลายเชิงผ้า** คือลายที่ปรากฏอยู่ตรงช่วงปลายของผ้าทั้ง 2 ข้าง ทอดติดกับลายคั่น ทำหน้าที่เป็นตัวเริ่มและตัวจบของลายผ้า มีความกว้างประมาณ 4 – 10 เซนติเมตร เช่น ลายช่อชั้นหมาก ลายดอกบัวน้อย ฯลฯ

ส่วนประกอบของผ้าแพรวา ผ้าแพรวา เป็นผ้าทอจากเส้นใยไหม ที่มีลักษณะลวดลายผสมกันระหว่างลายขีดและจกบนผืนผ้า ในกระบวนการขีดจะใช้วิธีเก็บลายขีดบนผ้าผืนเรียบ ใช้ไม้เก็บขีด คัดเก็บขิดยกลาย โดยต้องนับจำนวนเส้นไหม แล้วใช้ไม้ลายขีดสายเป็นลายเก็บไว้ ในการทอเก็บลายจะแบ่งเป็นช่วง แต่ละช่วงเก็บลายไม่เหมือนกัน ส่วนที่อยู่ตรงปลายต่อกับผ้าเรียบ เป็นการเก็บขิดดอกเล็ก ส่วนต่อไปเป็นการเก็บขิดดอกใหญ่ เรียกว่า “ดอกลายผ้า” ใช้ไม้ในการเก็บลายต่างกันส่วนกรรมวิธีการจก ซึ่งคือกรรมวิธียักเส้นด้ายยืน แล้วสอดเส้นไหมสีซึ่งเป็นเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปในผืนผ้า ทำให้เกิดลวดลายที่ต้องการ การทอแพรวาแบบผู้ไทเท่านั้น จะไม่ใช้อุปกรณ์อื่นช่วย ไม่ว่าจะเป็นเข็ม ไม้ หรือขนเม่น แต่จะใช้นิ้วก้อยจากเกาะเกี่ยว และสอดเส้นไหมสีซึ่งเป็นเส้นพุ่งพิเศษแล้วผูกเก็บปมเส้นด้ายด้านบน เพื่อให้เกิดลวดลาย โดยการใช้การเกาะลายด้วยนิ้วก้อยตลอด จากริมผ้าข้างหนึ่งไปยังอีกข้างหนึ่งตลอดทั้งแถว

จุดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแพรวา คือ ลวดลายสีสันทัน และความมีระเบียบ ความเรียบ ความงามของผืนผ้า ในผ้าแพรวาผืนหนึ่งจะมีอยู่ประมาณ 10 หรือ 12 ลาย ใช้เส้นไหมในการทอตั้งแต่ 2-9 สี สอดสลับในแต่ละลายแต่ละแถว ลวดลายที่ปรากฏ จะประณีตเรียบเนียนเป็นเนื้อเดียวกันตลอดทั้งผืนผ้าลักษณะของ ลายผ้าของแพรวาที่ทอในปัจจุบัน

แบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆได้แก่ ผ้าแพรวาลายล่อง ผ้าแพรวาลายจก และผ้าแพรวาลายเกาะผ้าแพรวาลายล่อง หมายถึง ผ้าแพรวาที่มีลวดลายเรียบง่าย มี 2 สี สีหนึ่งเป็นสีพื้น อีกสีหนึ่งเป็นลวดลายผ้าแพรวาลายจก หมายถึง ผ้าแพรวาลายล่อง ที่มีการเพิ่มความพิเศษโดยการจกเพิ่มดอกเข้าไปในลายล่องบนผืนผ้า เพื่อแต้มสีสันทันให้สวยงามยิ่งขึ้น แต่สีจะไม่หลากหลายสดใสเหมือนแพรวาลายเกาะผ้าแพรวาลายเกาะ หมายถึงผ้าแพรวาที่มีลวดลายและสีสันทันหลายสีเกาะเกี่ยวพันกันไป ลวดลายที่ใช้ทอแพรวาลายเกาะ ส่วนใหญ่เป็นลายดอกใหญ่ ซึ่งเป็นลายหลักของการทอผ้าแพรวา อาจจะทอไม่ให้ซ้ำลายกันเลยในแต่ละแนวก็ได้การนำไปใช้ประโยชน์ แต่โบราณนิยมเพื่อนำไปใช้เป็นผ้าห่มตัว โดยห่มเฉียงบ่าหรือห่มเฉียงนอก ฯลฯ และใช้ปูสำหรับกราบพระ นิยมใช้คู่กับแพรมนซึ่งมีขนาดเล็กกว่า ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีชายครุยทั้ง 2 ด้าน ใช้สำหรับคลุมศีรษะหรือเป็นผ้าเช็ดหน้า ปัจจุบันมีการทอเป็นผ้าผืนหน้ากว้าง สำหรับตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่

7.3.1.2 โปงกลาง นิยมทำจากไม้มะหาด หรือไม้หมากเหลี่ยม เพราะเป็นไม้ที่มีความอยู่ตัวมากกว่าไม้อื่นๆ วิธีการทำเอาไม้มาถากเหลาให้ได้ขนาดลดหลั่นกันตามเสียง ที่ต้องการในระบบ 5 เสียง โปงกลาง 1 ชุดจะมีจำนวนประมาณ 12 ลูก ใช้เชือกร้อยรวมกันเป็นผืน เวลาตีต้องนำปลายเชือกด้านหนึ่งไปผูกแขวนไว้กับเสาในลักษณะห้อยลงมา ส่วนปลายเชือกด้านล่างจะผูกไว้กับขา หรือเอวของผู้ตี วิธีการเทียบเสียง โปงกลาง ทำโดยการเหลาไม้ให้ได้ขนาด และเสียงตามต้องการ ยิ่งเหลาให้ไม้เล็กลงเท่าใดเสียงก็จะยิ่งสูงขึ้น ซึ่งแตกต่างจากระนาดในปัจจุบัน ที่มีเจ็ดเสียง และมีการปรับแต่งเทียบเสียงด้วยการใช้ ตะกั่วผสมขี้ผึ้ง

ถ่วงใต้พื้นระนาด เพื่อให้ได้ระดับเสียง และคุณภาพเสียงที่ต้องการ การบรรเลงหมากกลิ้งกล่อม หรือ โปงกลาง นิยมใช้ผู้บรรเลงสองคนต่อเครื่องดนตรีหนึ่งชิ้น แต่ละคนใช้ไม้ตี 2 อัน การเรียกชื่อเพลงที่ บรรเลงด้วยโปงกลางมักจะเรียกตามลักษณะและลีลาของเพลงโดยการสังเกตจากสภาพของธรรมชาติ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว เช่น เพลง "ลายนกไซบินข้ามทุ่ง" หรือเพลง "ลายกาเดินก้อน" เป็นต้น

โปงกลางนั้นนอกจากจะใช้บรรเลงตามลำพังแล้ว ยังนิยมใช้ บรรเลงเป็นวงร่วมกับ เครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น พิณ แคน กลอง เพื่อการฟังและใช้บรรเลง ประกอบการฟ้อนพื้น บ้านอีสานได้เป็นอย่างดี ต่อมาภายหลัง อาจารย์เปลื้อง ฉายรัศมี ซึ่งเป็นศิลปิน แห่งชาติ ได้ประยุกต์ตัวโปงกลางขึ้นใหม่ โดยนำกระดิ่งผูกคอวัวที่เป็นโลหะมาแขวนเรียงแทนลูก โปงกลางเดิม ที่ทำด้วยไม้ ทำให้เกิดมิติของเสียงที่แตกต่างจากการบรรเลงโปงกลางแบบเดิม นับเป็น ต้นแบบของ การพัฒนาโปงกลางในระยะต่อมา เช่น การทำลูกโปงกลางด้วยแผ่นทองเหลืองขนาดต่าง ๆ รวมถึงการนำเอาไม้ไผ่มาเหลาให้มีขนาดลดหลั่นกัน ทำให้ได้เสียงที่ทุ้มและนุ่มนวลขึ้น

ต้นกำเนิดโปงกลาง โปงกลาง บางแห่งเรียกว่า หมากกลิ้งกล่อม หมากเตอะเติน เป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนามาจาก "เกราะล่อ" หรือ ขอลอ คำว่า "โปงกลาง" นี้ ใช้เรียก ดนตรีชนิดหนึ่ง ที่มีการเล่นแพร่หลายทางภาคอีสานตอนกลางและตอนเหนือบางส่วน โดยเฉพาะ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการเล่นแพร่หลายมาก เพราะเป็นที่กำเนิดโปงกลาง ความหมายของโปงกลางนั้นมา จากคำ 2 คำ คือ คำว่า "โปง" และ "กลาง"

โปง เป็นสิ่งที่ใช้ตีบอกเหตุ เช่น ตีในยามวิกาลแสดงว่ามี

เหตุร้าย ตีตอนเช้าก่อนพระบิณฑบาต ให้ญาติโยมเตรียมตัวทำบุญตักบาตร และ ตีเวลาเย็นเพื่อประโยชน์ให้คน หลงปากกลับมาถูก เพราะเสียงโปงกลาง จะดังกังวาลไปไกล (สมัยก่อนใช้ตีใน วัด) ส่วนคำว่า ลาง นั้น หมายถึง ลางดี ลางร้าย โปงกลางนั้นก่อนที่จะเรียกว่า โปงกลาง มีชื่อเรียกว่า "เกราะล่อ" ซึ่ง เกราะล่อ มีประวัติโดยย่อคือ ท้าว

พรหมโคตร ซึ่งเคยอยู่ประเทศลาวมาก่อนเป็นผู้ที่คิดทำเกราะล่อขึ้น โดยเลียนแบบ "เกราะ" ที่ใช้ตี ตามหมู่บ้านในสมัยนั้น เกราะล่อทำด้วยไม้หมากเลื่อม (ไม้เนื้ออ่อน สีขาว มีเสียงกังวาล) ใช้เถาวัลย์ มัดร้อยเรียงกัน ใช้ตีไล่ฝูงนก กา ที่มากินข้าวในไร่ ในนา ต่อมาท้าวพรหมโคตร ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้าน กลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และได้ถ่ายทอดการตีเกราะล่อให้แก่ นายปาน นายปาน ได้เปลี่ยนเกราะล่อ จากเดิมมี 6 ลูก เป็น 9 ลูก มี 5 เสียง คือ เสียง โด เร มี ซอล และ ลา เมื่อ นายปานเสียชีวิต นายขานน้องนายปานได้รับการถ่ายทอดการตีเกราะล่อ และนายขานนี่เองที่เป็น คนถ่ายทอด การตีเกราะล่อให้กับศิลปินแห่งชาติผู้พัฒนาโปงกลางให้เป็นเครื่องดนตรีที่ใครๆ ก็รู้จัก นายเปลื้อง ฉายรัศมี เนื่องจากเกราะล่อใช้สำหรับตีไล่ ฝูงนก กา ที่มากินข้าวในไร่ในนา ดังนั้น จึงมี เกราะล่ออยู่ในทุกโรงนา (อีสานเรียกว่า เลียงนา) เมื่อเสร็จจากภาระกิจในนาแล้ว ชาวนาจะพักผ่อน

ในโรงนาและใช้เกราะล่อเป็นเครื่องตี เพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ โดยเกราะล่อนี้จะตีนอกหมู่บ้าน เท่านั้น เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าตีในหมู่บ้านจะเกิดเหตุการณ์ไม่ดี เช่น ฟ้าฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

การเรียนการตีเกราะล่อในสมัยก่อน เป็นการเลียนแบบ คือเป็นการเรียนที่ต้องอาศัยการจำ โดยการจำทำนองของแต่ละลาย เกราะล่อที่มี 9 ลูกนี้จะเล่นได้ 2 ลายคือ ลายอ่านสือใหญ่ (อ่านหนังสือใหญ่) และลายสุดสะแนน (เช่นเดียวกับลายแคนและลายพิณ ดังนั้นเมื่อนำมาเล่นผสมผสานกันจึงได้อรรถรสยิ่งนัก)

ครูเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ

ประวัติ

นายเปลื้อง ฉายรัศมี เกิดวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2475 ตำบลม่วงนา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นบุตรของนายคณ นางนาง ฉายรัศมี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านนา ตำบลม่วงนา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สมรสครั้งสุดท้ายกับนางยุพิน ฉายรัศมี เมื่อปี พ.ศ. 2519 มีบุตรชาย 2 คน บุตรีธิดา 1 คน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 157 หมู่ 13 บ้านโพหนอง อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลงาน/เกียรติประวัติ

นายเปลื้อง ฉายรัศมี เป็นนักดนตรีอีสานที่มีความสามารถเป็นพิเศษคือ สามารถเล่นสอนและทำเครื่องดนตรีอีสานได้ทุกชนิดที่สำคัญที่สุดคือ นายเปลื้อง ฉายรัศมี เป็นผู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าปรับปรุงและพัฒนาโปงลางมาตลอดระยะเวลา 40 ปี จนทำให้ กอหล่อ (เกราะล่อ) ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงกระบอกไม้ที่ใช้ตีเล่นกกาตามหัวไร่ปลายนา หรือขอลอที่ใช้ตีบอกเวลา บอกเหตุในหมู่บ้านธรรมดา กลายมาเป็นเครื่องดนตรีธรรมชาติที่ทรงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งความบริสุทธิ์และงดงาม ทั้งยังนำความภาคภูมิใจและหวงแหนมาสู่ชาวเมืองกาฬสินธุ์ด้วย "โปงลาง" ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดกาฬสินธุ์ในลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ด้วยเหตุนี้ นายเปลื้อง ฉายรัศมี จึงได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็น ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปี พ.ศ. 2529

จากการบอกเล่าของนายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้านว่า โปงลางนั้นบางแห่งจะเรียกว่า หมากกลิ้งกล่อม หมากเคอะเคิน เป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนามาจาก "เกราะล่อ" หรือ "ขอลอ" เดิมทีทำพรมโครตได้อพยพมาจากประเทศลาว เข้ามาอยู่ฝั่งไทย ได้คิดทำเกราะล่อโดย คิดเลียนแบบจากเกราะที่ใช้ตีตามหมู่บ้าน เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องการเรียกลูกบ้านมาประชุม แจ้งเหตุต่างๆ โดยนำเกราะล่อที่ทำจากไม้เหลื่อมมัดเรียงกันด้วยเถาววัลย์ มีอยู่ 6 ลูก 5 เสียง มีเสียง ซอล ลา โด เร มี (ซอลสูง) เพื่อตีไล่ฝูงนกที่มากินข้าวในไร่นา ต่อมาทำพรมโครตได้ย้ายมาอยู่บ้านกลางหมื่น อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ถ่ายทอดการตีเกราะล่อให้แก่ นาย

ปาน ต่อมานายปานเสียชีวิตลง นายชาน ผู้เป็นน้องชายได้สืบทอดการตีเกราะลอมมาและได้ถ่ายทอดให้นายเปลื้อง ฉายรัศมี ซึ่งได้ทำการปรับปรุงการทำเกราะลอม โดยใช้ไม้หมากหาคซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง เวลาตีแล้วไม่บวมง่าย มีเสียงดังกังวาน มีการเพิ่มลูกจาก 9 ลูก เป็น 12 ลูก และ 13 ลูก เพิ่มจาก 5 เสียง เป็น 6 เสียง พร้อมกับคิดลายใหม่ๆ เพิ่มขึ้นคือ ลายอ่านหนังสือใหญ่ ลายอ่านหนังสือ น้อย ลายสุดสะแนน ลายสร้อยและลายเซ และได้เปลี่ยนชื่อจากเกราะลอมมาเป็น "โปงลาง" แล้วนำไปลางมาเล่นร่วมวงกับดนตรีอีสานชนิดอื่น เช่น แคน ซอ พิณ กลอง หมากกับแก๊บ ไห เกิดความไพเราะและได้รับความสนใจจากผู้ที่ได้ชมทั่วไป

ทำนองลางโปงลางที่บรรเลงนั้น ได้จากการเลียนเสียงธรรมชาติและชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของชาวอีสาน เช่น

1. ลายลมพัดพร้าว ลีลาของเพลงแสดงถึง เสียงลมที่พัดมาถูกใบมะพร้าวจะแกว่งสะบัดตามแรงลมกลายเป็นเสียงและลีลาที่น่าฟังยิ่ง
2. ลายโปงลาง ลีลาของเพลงนี้จะทำให้ผู้ฟังนึกถึงเสียงกระดิ่งผูกคอวัวที่ตั้งอยู่ไม่ขาดระยะมองเห็นวัดเดินตามกันเป็นทิวแถวข้ามทุ่ง
3. ลายช้างขึ้นภู ลีลาของเพลงจะมีความเนิบช้าสง่างาม เหมือนลีลาการเดินของช้างที่กำลังเดินขึ้นภูเขาสูง ด้วยความเนิบช้าสง่างาม
4. ลายแมงมุดอมดอก ลีลาของเพลงจะทำให้มองเห็นภาพของแมลงมุด ที่บินวนเวียน ดุนน้ำหวานจากเกสรดอกไม้เป็นหมู่ๆ พร้อมกับส่งเสียงร้องด้วยความสดชื่น
รื่นเริง
5. ลายนกไขบินข้ามทุ่ง ลีลาของเพลงบรรยายถึงลีลาของนกที่บินเป็นหมู่ข้ามท้องทุ่ง อันเขียวขจีด้วยนาข้าว
6. ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก ลีลาของเพลงสะท้อนให้เห็นถึงความอ้างว้างว่าเหวของหญิงที่ถูกสามีทอดทิ้งต้องกล่อมลูกอยู่เดียวดาย ตามลำพัง
7. ลายภูไทยเลาะตูป ลีลาของเพลงแสดงถึงภาพชีวิตของหนุ่มสาวภูไทที่มักจะแวะเวียนไปพุดกับหญิงสาวตามบ้านต่างๆ ในเวลาค่ำ

7.3.1.3 มาลัยไม้ไผ่ แรกเริ่มเมื่อปี พ.ศ.2456 มีพ่อค้าจากเมืองเวียง อ.

เรณูศวร จ.นครพนม ได้มาพักที่วัดกตต้องกุดหว้า ซึ่งเป็นวัดศูนย์กลางใจของชาวผู้ไท ในหมู่บ้านกุดหว้า โดยตั้งใจที่จะมาทำบุญ แต่ไม่ได้เตรียมสิ่งของทำบุญมาด้วย เมื่อมองไปรอบ ๆ วัด เห็นไม้ไผ่ไร้มีจำนวนมาก จึงได้นำไม้ไผ่มาสานคล้ายกับพวงดอกไม้ นำมาถวายแทน เมื่อชาวบ้านกุดหว้าเห็นว่าแปลกใหม่ และมีความสวยงาม จึงได้ลองทำ

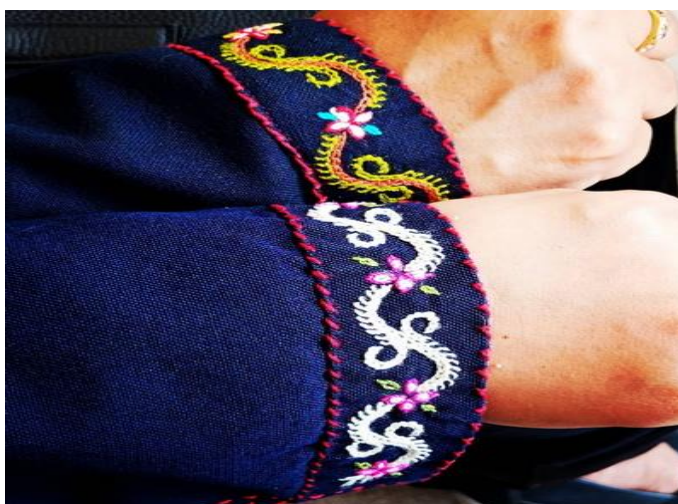
ตามแล้วนำมาถวายวัดจนกลายเป็นงานประเพณีบุญพวงมาลัยที่สืบทอดต่อกันมา

“มาลัยไม้ไผ่” เป็นงานหัตถกรรมที่มีขั้นตอนการทำประณีตเป็นอย่างมาก โดยทำมาจากไผ่ ไร่ที่ตัดทิ้งไว้ประมาณ 15 วัน จากนั้นนำมาตัดท่อนให้เป็นซี่ๆ เหลาให้บาง ความกว้างความยาวจะ ขึ้นอยู่กับขนาดของแต่ละดอก โดย 1 ดอกจะใช้ไม้ไผ่ที่เหลาแล้วจำนวน 6 ชั้น นำมาหักสลักฟันปลา แบ่งระยะให้สวยงาม พร้อมผ่าหน้ากว้างออกเป็นซี่เล็กๆ จากนั้นนำแต่ละชั้นมาประกบเข้าคู่โดยคลี่ ซี่ไม้ไผ่ที่ผ่าไว้แล้วประกบเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้ความละเอียดประณีตเป็นอย่างมาก หลัง ประกบเข้าคู่ 3 คู่แล้วจึงเจาะรูตรงกลางเพื่อใช้ก้านไม้ไผ่ร้อยเป็นดอก ผูกยึดด้วยเชือกเส้นเล็ก ๆ ใช้ แขนงปัจจัยต่าง ๆ ในการทำบุญพวงมาลัย เมื่อใกล้ถึงวันกำหนดงาน คณะกรรมการหมู่บ้านจะนำ มาลัยไม้ไผ่มาแจกจ่ายให้ชาวบ้านเพื่อใช้เป็นเครื่อง ผู้ร้อยพืชพรรณธัญญาหารตามฤดูกาล หรือ สิ่งของอุปโภคบริโภค พร้อมด้วยดอกไม้ ธูป เทียน เป็นเครื่องไทยธรรม แล้วนำไปประกบพิธีแห่ มาลัยไม้ไผ่รอบโบสถ์ ก่อนจะนำมาแขวนไว้รวมกันที่โครงเหล็ก ที่เรียกว่า “ต้นกัลปพฤกษ์” เพื่อ ถวายเป็นพุทธบูชา นอกจากมาลัยไม้ไผ่ที่ใช้ประกอบพิธีในงานบุญพวงมาลัยแล้ว ชาวผู้ไทกุดหว้า ยัง มีการประดิษฐ์มาลัยวิจิตรศิลป์ ซึ่งเป็นการนำเทคนิคการทำมาลัยไม้ไผ่นำมาประยุกต์และประกอบให้ เป็นรูปทรงต่างๆ ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง และจัดประกวดตามโอกาสต่างๆ มาลัยไม้ไผ่จึงเป็น เอกลักษณ์งานหัตถกรรมฝีมือของชาวผู้ไท กุดหว้า ที่สะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และ สืบสานคุณค่าของภูมิปัญญาในอีสานที่สืบทอดต่อกันมาได้เป็นอย่างดี

7.3.1.3 เลื้อยผู้ไทปักมือ/ เลื้อยเย็บมือ เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่

ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของชนเผ่าผู้ไท ในวัฒนธรรมผู้ไทก่อนจะมีเหย้ามีเรือนหญิงสาวชาวผู้ไทจะต้องฝึกฝนงานบ้านงานเรือน เช่น เย็บผ้าเย็บ ทอหูก ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้าไว้ใช้เองในครัวเรือน ถ้าหญิงสาวใดมีฝีมือดีก็จะเป็นที่หมายตาของชายหนุ่มในการเลือกเป็นคู่ครอง นอกจากนี้เมื่อมีงานบุญประเพณี โดยเฉพาะการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่บุพการีผู้ล่วงลับดับขันธืไป ก็จะตัดเย็บเสื้อผ้ามาปักลายประดับให้สวยงามเย็บอย่างประณีต เพื่อหวังจะได้บุญกุศลมาก ๆ หรือเมื่อจะเข้าพิธีแต่งงานหญิงสาวชาวผู้ไท จะทำเครื่องเรือน เช่น ผ้าห่ม แพรถือ ซินไหมมัดหมี่ โดยเฉพาะการเย็บเสื้อผ้าด้วยมือจะทำอย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ถนอมบุญคุณญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว ดังนั้นการเย็บเสื้อผ้าด้วยมือจึงเป็นผลงานของสตรีชาวผู้ไทที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นมาถึง

ปัจจุบัน เมื่อมีผู้มาพบเห็นต่างชื่นชมในฝีมือการเย็บที่มีความประณีตและสวยงาม เมื่อนำมาสวมใส่ก็ได้รับการชมเชยว่ามีความสวยงาม ใส่ได้ทุกโอกาส ทุกงาน แถมยังราคาถูกต่อมาก็ได้มีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองขึ้น กลุ่มแม่บ้านจะทำการทอผ้าแล้วแปรรูปเป็นเสื้อผู้ไทประยุกต์ แต่เดิมเสื้อผู้ไทโบราณจะตัดเย็บเพื่อสวมใส่เองในครอบครัว ต่อมาเมื่อผู้สนใจอยากจะได้ไปเป็นเจ้าของ จึงเกิดการตัดเย็บเพื่อจำหน่าย มีการพัฒนาลวดลายจากการใช้ได้เย็บสีเดียวมาเป็นหลายหลายสี ลายโบราณพื้นบ้านพัฒนาเป็นลาย ที่ทันสมัย แปลกใหม่ ตรงกับความต้องการของลูกค้า โดยนำด้ายเย็บหลากสีใช้สีแดงเป็นหลัก เอกลักษณ์ผ้าผู้ไทคือผ้าพื้นสีดำ ส่วนลวดลายก็จะเย็บหลากหลาย เช่น ลายพญานาค ลายมังกร ลายดอกมะลิ ฯลฯ ทำให้เพิ่มความสวยงาม คุณค่า และมูลค่ามากยิ่งขึ้น และได้มีการขยายเครือข่ายการทอผ้าเสื้อเย็บมือในชุมชนที่มีความสนใจ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ ฝึกสอนให้เยาวชนหรือผู้สนใจรุ่นหลัง ทำให้คนในชุมชนมีงานทำและรายได้ตลอดปี ปัจจุบันมีการจัด

จำหน่ายเสื้อเย็บมือไปยังตลาดต่าง ๆ ทำให้ลูกค้ารู้จักในวงกว้าง และยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมนี้ไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไปไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

7.3.2 ภาษาถิ่น ส่วนภาษาใช้ภาษาอีสาน / ภาษาภูไท (ภาษาถิ่น)

7.4 สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

7.4.1 สินค้าพื้นเมือง

7.4.1.1 ผ้าไหมแพรวา

7.4.1.2 เสื้อผู้ไทปักมือ/ เย็บมือ

7.4.1.3 ข้าวเหนียวเขาวง

7.4.1.4 เครื่องจักรสานเขาวง

7.4.1.5 ไส้กรอกปลา กามสินธุ์

7.4.1.5 หมูทุบ/ หมูเค็ม

7.4.1.6 เมี่ยงนาคู

7.4.1.7 ของฝากจากเขื่อนลำปาว (ปลาแห้ง ปลาต้ม ส้มไข่ปลา กุ้งก้ามกราม)

7.4.2 ของที่ระลึก

7.4.2.1 หลวงพ่อองค์ดำ

7.4.2.2 โปงกลางจำลองที่ระลึก

8. ทรัพยากรธรรมชาติ

8.1 น้ำ

แหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำตามธรรมชาติของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความสำคัญต่อการใช้อุปโภคของประชาชนในชนบท ตลอดจนใช้ในการทำเกษตรกรรม ได้แก่

1) ลำน้ำป่าว มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพาน และหนองกุมภวาปี ไหลผ่านพื้นที่ของจังหวัดด้านทิศตะวันตก โดยไหลผ่าน อำเภอนาคู อำเภอนาคู อำเภอคำม่วง อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอหนองกุงศรี อำเภอเมือง อำเภอขามเฒ่า และอำเภอฆ้องชัย ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำชีที่อำเภอกมลาไสย ทั้งนี้ ได้มีการพัฒนาลำน้ำป่าว เพื่อเกษตรกรรม ได้แก่ โครงการชลประทานเขื่อนลำปาว ซึ่งมีการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ที่สามารถกักเก็บน้ำได้ถึง 1,430 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ชลประทานประมาณ 314,300 ไร่

2) ลำพะยั้ง มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาภูพาน ไหลผ่านพื้นที่ของจังหวัดด้านทิศตะวันออก โดยไหลผ่าน อำเภอนาคู อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอกุฉินารายณ์ มาบรรจบกับแม่น้ำชี ที่จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 4,126 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากลำน้ำยังค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีปริมาณน้ำไม่มาก

3) แม่น้ำชี ไหลผ่านพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ในช่วง อำเภอนาคู อำเภอฆ้องชัย อำเภอกมลาไสย และอำเภอร่องคำ ทั้งนี้ ตาม “โครงการโขง - ชี - มูล” ได้มีการก่อสร้างฝายวังยาว ที่อำเภอฆ้องชัย ซึ่งจะสามารถให้บริการพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 21,230 ไร่

แหล่งน้ำใต้ดิน ส่วนใหญ่เป็นน้ำที่ได้จากการเจาะบ่อบาดาลซึ่งแหล่งน้ำใต้ดินนั้นปัจจุบันมีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำที่ไม่อยู่ในเกณฑ์เพียงพอที่จะใช้บริโภค เพราะมีความเค็มและกร่อย เพราะว่ามีเกลือหินปนอยู่ในบางพื้นที่

แหล่งน้ำจากโครงการชลประทาน แหล่งน้ำจากโครงการชลประทานขนาดใหญ่คือเขื่อนลำปาว โครงการชลประทานขนาดกลาง จำนวน 15 โครงการ และโครงการชลประทานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 19 โครงการ ปริมาณน้ำเก็บกักทั้งสิ้น 95.80 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่ชลประทานรวมทั้งสิ้น 95,527 ไร่ ซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ นอกจากนี้กรมชลประทาน โดยโครงการชลประทานกาฬสินธุ์ยังได้ดำเนินการก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า เพื่อขยายพื้นที่ชลประทานในจังหวัดกาฬสินธุ์แล้วเสร็จจำนวน 60 สถานี พื้นที่ส่งน้ำประมาณ 90,112 ไร่แม่ลำปาว มีพื้นที่รับน้ำ 5,980 ตร.กม. พื้นที่อ่างเก็บน้ำ 356,600 ไร่ ปริมาณน้ำระบายเฉลี่ย 1,000 ล้าน ลบ.ม./ปีมีพื้นที่เกษตรในเขตพื้นที่ชลประทาน 391,319 ไร่

8.2 ป่าไม้

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีป่า 4 ลักษณะ คือ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรังป่าเบญจพรรณ และทุ่งหญ้า มีป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 14 ป่า จากข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าของจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ.2559-2563 อยู่ที่ร้อยละ +1.42 เนื่องจากประชาชนให้ความสำคัญด้านทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น จากการศึกษาที่ภาครัฐจัดให้มีการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า และการฝึกอบรมป่าชุมชน และในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีการปลูกยางพาราเป็นจำนวนมาก จึงทำให้พื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น

ตารางแสดงพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัด ปี 2559 – 2563

หน่วย : ไร่ , ร้อยละ

ปี	เนื้อที่จังหวัด (ไร่)	พื้นที่ป่า	คิดเป็นร้อยละของพื้นที่จังหวัด
2559	4,341,719	457,086.55	10.52
2560	4,341,719,	463,584.52	10.69
2561	4,341,719	418,190.98	10.80
2562	4,341,719	418,582.69	10.81
2563	4,341,719	464,706.66	10.72

ที่มา : www.forest.go.th

ตารางแสดงพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2563

ลำดับ	ชื่อป่า	ท้องที่อำเภอ	เนื้อที่ ตามกฎหมายกระทรวง	เนื้อที่กรมอุทยานฯ ซ้อนทับ	เนื้อที่ สปก.	คงเหลือพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ
1	ป่าดงระแนง	ยางตลาด, ห้วยเม็ก	69,375	-	18,621	50,754
2	ป่าดงแม่แฝด	นามน, ห้วยผึ้ง, กุฉินารายณ์, ดอนจาน	119,375	-	89,094	30,281
3	ป่าดงหมู	เขาวง, นาคู	88,075	2,854	558	84,663
4	ป่าภูพาน	คำม่วง, สามชัย, สมเด็จ	214,843	86,185	15,714	112,944
5	ป่าดงมูล	ห้วยเม็ก, หนองกุงศรี, ท่าคันโท	258,526 (กันออก)	2,854	193,063	62,609
6	ป่านาจารย์และป่าดงขวาง	เมืองกาฬสินธุ์, สมเด็จ, สหัสขันธ์, นามน	48,616 (กันออก)	-	47,318	1,298
7	ป่าดงนามน	กมลาไสย, ร่องคำ, เมืองกาฬสินธุ์, ดอนจาน	12,550	-	32	12,518
8	ป่าโคกกกลางหมื่น	เมืองกาฬสินธุ์, ดอนจาน	14,918	-	14,918	-
9	ป่าดงห้วยผา	ห้วยผึ้ง, นาคู	108,122 (กันออก)	13,451	39,517	55,154
10	ป่าแก้งกะอาม	สมเด็จ, ห้วยผึ้ง	88,562	52,209	8,751	27,602
11	ป่าดงด่านแย้	กุฉินารายณ์, เขาวง	76,629	19,263	11,600	45,766
12	ป่าภูโหล่ย	กุฉินารายณ์, เขาวง	38,437	-	23,049	15,388
13	ป่าดงบังอีแปลงที่หนึ่ง	กุฉินารายณ์	12,031	7,462	2,315	2,254
14	ป่าดงบังอีแปลงที่สอง	กุฉินารายณ์	2,850	2,850	-	-
รวม			1,152,909	187,128	464,550	501,231

ที่มา: สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาฬสินธุ์

8.3 ภูเขา

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ที่เป็นภูเขา ได้แก่ เทือกเขาภูพาน ซึ่งมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200 - 500 เมตร อยู่ทางทิศตะวันออก และทิศเหนือของจังหวัดในพื้นที่ของอำเภอสมเด็จ, อำเภอนาแก, อำเภอเขาวง, อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอห้วยผึ้ง บริเวณนี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญได้แก่ ลำน้ำป่า, ลำน้ำพาน ส่วนสภาพที่เป็นภูเขา อยู่ในเขตอำเภอเขาวง มีลักษณะเป็นที่ราบระหว่าง ภูเขาสภาพเป็นลูกคลื่น สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 175 - 250 เมตร มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น อยู่ในเขตอำเภอท่าคันโท อำเภอสหัสขันธ์ บริเวณทิศเหนือของอำเภออย่างตลาด ทิศใต้ของอำเภอสมเด็จ และบางส่วนของอำเภอห้วยผึ้ง

8.4 คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทรัพยากรแร่ธาตุ

แร่ธาตุ แหล่งแร่สำคัญที่พบในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่

- แร่ลิกไนต์ มีอยู่ที่อำเภอสหัสขันธ์และอำเภอกุฉินารายณ์มีพื้นที่คำขออาชญาบัตรพิเศษมีขนาด 112 ตารางกิโลเมตร หรือ 70,000 ไร่ พื้นที่ตำบลคลองขาม, ตำบลยางตลาด, ตำบลดอนสมบูรณ์, ตำบลอุ่มเม่า, ตำบลหนองฮีเฒ่า, ตำบลหัวงัว และ ตำบลนาดี อำเภออย่างตลาด ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นที่ราบเพื่อการเกษตรกรรมมีระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 160 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

- เกลือหิน พบอยู่ที่อำเภออย่างตลาดในแหล่งมหาสารคาม มีความยาว 35 กิโลเมตร กว้าง 15 กิโลเมตร คลุมพื้นที่ จำนวน 740 ตารางกิโลเมตร มีความหนา จาก 168 - 505 ฟุต ซึ่งมีเกลือมากกว่า 700 ล้านตัน (ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาฬสินธุ์)

- ก๊าซธรรมชาติ พบที่แหล่งดงมูล อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ของบริษัท อพีโก้ (โคราช) จำกัด คาดว่าจะมีปริมาณสำรองก๊าซธรรมชาติประมาณ 43 พันล้านลูกบาศก์ฟุต ซึ่งหากดำเนินการพัฒนาสำเร็จและผลิตได้จะผลิตก๊าซธรรมชาติประมาณ 8 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน